

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Studiu de fezabilitate privind infrastructura de expertiză judiciară în Republica Moldova

și

Constatările auditului extern al Centrului de Medicină Legală al Ministerului Sănătății al Republicii Moldova

Decembrie 2011

„Studiul de fezabilitate privind infrastructura de expertiză judiciară în Republica Moldova și Constatările auditului extern al Centrului de Medicină Legală al Ministerului Sănătății al Republicii Moldova” a fost elaborat cu asistența proiectului „Consolidarea examinării medico-legale a cazurilor de tortură și a altor forme de maltratare în Moldova”, finanțat de Uniunea Europeană, co-finanțat și implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în Moldova. Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Uniunii Europene și al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.

Cuprins

LISTA ABREVIERILOR	5
SUMAR EXECUTIV	6
LISTA RECOMANDĂRILOR	9
LISTA CONSTATĂRILOR.....	13
STUDIUL DE FEZABILITATE - INTRODUCERE	18
SCOPUL	19
METODOLOGIA	19
LIMITĂRILE	19
STAREA CRIMINOGENĂ.....	20
PREVENIREA TORTURII ȘI ALTOR FORME DE MALTRATARE	22
INFRASTRUCTURA CRIMINALISTICĂ	23
CENTRUL DE MEDICINĂ LEGALĂ.....	24
CENTRUL NAȚIONAL DE EXPERTIZĂ JUDICIARĂ DIN CADRUL MINISTERULUI JUSTIȚIEI.....	26
DIRECȚIA TEHNICO – CRIMINALISTICĂ A POLIȚIEI DIN CADRUL MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE	27
CERCETAREA LA FAȚA LOCULUI.....	31
EXPERTII PRIVAȘI ȘI INSTITUȚIILE CARE OFERĂ SERVICII CRIMINALISTICE	31
CADRUL JURIDIC	34
CERCETAREA CRIMINALISTICĂ ȘI RAPORTUL JUDICIAR ÎN CALITATE DE PROBĂ.....	34
PARCURSUL PROBELOR.....	36
DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE EXPERTULUI JUDICIAR	38
PROCEDURA DE ORDONARE A EXPERTIZEI JUDICIARE.....	40
ROLUL EXPERTULUI ȘI SPECIALISTULUI CRIMINALIST	45
ATESTAREA/REATESTAREA EXPERTILOR JUDICIARI	48
CERINȚELE FAȚĂ DE RAPOARTELE EXPERTILOR CRIMINALIȘTI	53
ASIGURAREA CALITĂȚII ȘI SISTEMUL DE ASIGURARE A CALITĂȚII	56
PARTENERIAT ȘI COOPERARE.....	65
ROLUL APĂRĂRII	68
EXPERTIZA JUDICIARĂ ALTERNATIVĂ ȘI EXPERTII PRIVAȘI	71
INDEPENDENȚA PRESTATORILOR DE SERVICII DE EXPERTIZĂ JUDICIARĂ ȘI AL EXPERTILOR.....	75
DIRECȚIA TEHNICO – CRIMINALISTICĂ DIN CADRUL POLIȚIEI DIN CADRUL MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE.....	75
CENTRUL DE MEDICINĂ LEGALĂ DIN CADRUL MINISTERULUI SĂNĂTĂȚII.....	79
FINANȚAREA PRESTATORILOR DE SERVICII CRIMINALISTICE	84
SCHIMBĂRI STRUCTURALE CĂTRE O SINGURĂ INSTITUȚIE DE STAT DE EXPERTIZĂ JUDICIARĂ.....	86
UN COLEGIU INDEPENDENT DE EXPERTIZĂ JUDICIARĂ.....	88
AUDITUL EXTERN - INTRODUCERE.....	92
SCOPURILE AUDITULUI EXTERN	93
METODOLOGIE.....	93
LIMITĂRI	94
CENTRUL DE MEDICINĂ LEGALĂ.....	96
DOMENIUL SERVICIILOR.....	96
BENEFICIARII.....	97
VOLUMUL DE LUCRU ȘI DATELE STATISTICE	99
PERSONAL	101
INFRASTRUCTURĂ	104

ECHIPAMENT	107
ASIGURAREA CALITĂȚII	109
REPORTAREA	111
ADMINISTRAREA ȘI PLANIFICAREA	113
PERSPECTIVE DE VIITOR	114
ANEXA 1	116
ANEXA 2	117
ANEXA 3	119
ANEXA 4	125

LISTA ABREVIERILOR

CFM – Centrul de Medicină Legală

DTC – Direcția Tehnico – Criminalistică a Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne

GL REISC – Grupurile de lucru ale Rețelei Europene a Institutelor de Știință Criminalistică

IDOM – Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova

MS – Ministerul Sănătății

PIAC – Programul Internațional de Asigurare a Calității

PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

REISC - Rețeaua Europeană a Institutelor de Știință Criminalistică

UNODC – Oficiul ONU pe Droguri și Criminalitate

SUMAR EXECUTIV

Existența cazurilor de tortură și maltratare din zilele noastre din Europa, inclusiv într-o țară ca Moldova¹ este un indicator clar al incapacității actualului sistem de drept, care generează impunitate față de încălcările drepturilor omului, inclusiv cel mai grav – încălcarea dreptului la un proces echitabil. Pentru a aborda această problemă și pentru a fi mai eficienți diverșii actori ai ciclului justiției penale trebuie să-și onoreze responsabilitățile și să denunțe cazuri de tortură. Unul dintre instrumentele legale de oferire a probelor veridice ce contribuie la urmărirea și condamnarea cu succes în astfel de cazuri este știința criminalistică. O infrastructură criminalistică bine formată, conformă cerinței legale de standarde de calitate, experți în medicină legală instruiți și medici legiști sunt esențiale pentru ca probele să fie prezentate adecvat în cauza supusă cercetării la toate etapele procesului. Luând în considerație importanța științei criminalistice în stabilirea adevărului și asigurării îndeplinirii justiției, devine absolut necesar ca acest domeniu să beneficieze de atenție sporită din partea Guvernului și de înțelegere sporită a importanței sale din partea juriștilor cum ar fi procurorii, judecătorii și ofițerii de poliție. Oferirea unei infrastructuri criminalistice accesibile tuturor ar constitui o funcție esențială a Guvernului în oricare urmărire penală și, cel mai important, ar asigura o cercetare echitabilă și consolidare a probelor acolo unde, prin depășirea atribuțiilor și împuternicirilor oficiale, s-a aplicat violență sau există suspiciuni de aplicare a torturii. În special, este nevoie de o infrastructură criminalistică independentă și efectivă având resursele financiare, umane și de altă natură. De asemenea, este necesar ca infrastructura criminalistică să fie concepută în așa fel încât să urmărească cu adevărat utilizarea completă și adecvată a științei criminalistice pentru a implementa un mecanism de cercetare rapidă și imparțială a pretinselor cazuri de tortură și maltratare, care să fie independent de oricare dintre actorii implicați.

PNUD implementează cu suportul Comisiei Europene proiectul “Consolidarea examinării medico-legale a cazurilor de tortură și altor forme de maltratare în Moldova”, direcționat spre consolidarea infrastructurii criminalistice, sporirea echității și acurateței în procesul îndeplinirii justiției, îmbunătățirea practicilor și utilizării serviciilor criminalistice, precum și îmbunătățirea calității probelor prezentate în procesele penale.

În cadrul proiectului au fost efectuate două activități de bază ce țin de serviciile criminalistice în Republica Moldova:

- Evaluarea fezabilității și măsurilor de promovare pentru a asigura calitatea, evaluarea și diversitatea serviciilor criminalistice;
- Oferirea suportului în organizarea unui audit extern pentru Centrul de Medicină Legală.

¹ Raportul Amnesty International Moldova: Tortura, discriminarea și impunitatea, iulie 2011. Prezentat către Revizuirea Periodică Generală a ONU, octombrie 2011. Poate fi accesat aici: <http://www.unhcr.org/refworld/category,COI,,,MDA,4e3bd7632,0.html>

Ambele activități sunt strâns legate una de alta și din aceste considerente s-a decis prezentarea unui raport comun care este divizat în două secțiuni, fiecare din ele dedicate acestor două activități.

Studiul de fezabilitate are drept scop realizarea următoarelor obiective:

- oferirea unui cadru de descriere a actualilor prestatori de servicii criminalistice și rolul și locul lor în cadrul general de medic-legal;
- colectarea unei informații veridice privind legislația care reglementează serviciile criminalistice, activitățile medicului legist, probele criminalistice, registrul de parcurs al probelor, certificarea medicilor legiști și alte subiecte legate de domeniul criminalistic, precum și evidențierea deficiențelor și neajunsurilor;
- evaluarea procesului de asigurare a calității și a instrumentelor utilizate pentru a asigura calitatea expertizei criminalistice, a parteneriatelor și cooperării cu principalii actori implicați;
- evaluarea rolului apărării;
- evaluarea independenței prestatorilor de servicii criminalistice și a medicilor legiști, a serviciilor criminalistice alternative și posibilităților de a implica persoanele juridice private specializate în servicii criminalistice;
- evaluarea posibilității modificărilor structurale pentru a îmbunătăți infrastructura criminalistică.

În conținutul studiului sunt recomandări pe termen lung și termen scurt care reies din observațiile făcute, consultări și informația colectată de la interviurile cu reprezentanți ai autorităților publice și în timpul vizitelor. Recomandările oferite nu țin doar de infrastructura criminalistică, dar și de întregul spectru de organe de drept și de urmărire penală, întrucât acestea nu pot fi separate și sunt în dependență reciprocă.

Scopul principal al auditului extern al Centrului de Medicină Legală este evaluarea generală a serviciului criminalistic prin analiza:

- Structurii, modului de prestare și scopurilor serviciilor oferite de Centrul de Medicină Legală;
- Personalul și volumul de lucru;
- Disponibilitatea unui echipament adecvat, corespunzător scopurilor, materialelor de referință, bazelor de date, precum și angajament și resurse pentru întreținerea lor;
- Existența unor proceduri pentru a asigura integritatea și parcursul probelor, administrarea mostrelor prin intermediul procesului criminalistic;
- Măsurile calitative luate și planificate pentru implementarea sistemelor de asigurare a calității și acreditării;
- Bugetul, necesitățile în viitor și prioritățile Centrului de Medicină Legală.

Concluziile preliminare menționate în raport identifică existența cu siguranță a următoarelor deficiențe și neajunsuri în infrastructura criminalistică din Republica Moldova:

- Absența unei instituții independente centrale care și-ar asuma rolul de conducere la nivel național pentru infrastructura criminalistică din țară, care ar stabili, printre altele, criteriile de certificare ale experților, ar oferi proceduri de certificare/recertificare pentru toți practicienii medico-legiști (de stat și privați), ar formula recomandările pentru strategiile pe termen lung și pe termen scurt,

ar oferi soluții pentru probleme de ordin comun, ar monitoriza activitățile experților medico-legiști, ar investiga cazurile de neglijare sau comportament inadecvat al experților. Datorită acestei lipse, comunitatea științei criminalistice este fragmentată, nefiind în stare să identifice problemele proprii și suferă de lipsă de viziune cooperantă și comună asupra dezvoltării sale pe viitor;

- S-au identificat goluri legislative, care au creat diferențe dintre reglementări și practica reală în domeniul investigațiilor criminalistice și calitatea "armelor părților,, în procese;
- Restricțiile existente pentru experți privați au format o atitudine de "fără acces gratis" la o investigație criminalistică alternativă pentru unele domenii;
- Lipsa unor standarde de calitate uniformizate, lipsa unor metode și proceduri aprobate și validate care ar asigura integritatea și identitatea probelor în întregul proces criminalistic, lipsa manualelor și instrucțiunilor de lucru, lipsa eforturilor în intențiile de institui procesul de acreditare;
- Lipsa unei finanțări suficiente, previzibile și stabile pentru a acoperi cel puțin necesitățile activităților de zi cu zi, lipsa unui echipament adecvat, a instrumentelor, materialelor curente de lucru, laborator adecvat și altă infrastructură pentru a petrece expertize criminalistice elementare, personal insuficient pentru unele domenii;
- Lipsa unei instruirii continue obligatorii interne și externe pentru experții criminaliști, absența unei proceduri de evaluare periodică a capacităților profesionale a experților criminaliști.

Astfel, este necesară inițiativă și lucru pregătit pentru a accentua problemele menționate mai sus și dificultățile generale în sistemul justiției și printre prestatorii de stat ai serviciilor criminalistice în Moldova.

Lipsa atenției și susținerii Guvernului pentru serviciile criminalistice din țară impune mult mai multe eforturi pentru a îmbunătăți nivelul infrastructurii criminalistice pentru a asigura caracterul echitabil al procedurilor. A devenit clar că serviciul criminalistic nu deține un rol decisiv și că nu este integrat în cadrul sau planurile strategice naționale guvernamentale de prevenire a infracțiunilor. Deci, pentru început Guvernul ar urma să recunoască valoarea pe care o oferă investigațiile criminalistice în sistemul justiției și să înceapă să susțină intens activitățile și reformele ce sunt necesare pentru a îmbunătăți infrastructura criminalistică din țară.

Întrucât probele sunt elementul central al procedurii penale, și întrucât implementarea necesităților de bază legate de libertăți, securitate și justiție necesită o politică comună, reguli și standarde ce țin de procedurile criminalistice, soluțiile la probleme necesită decizii ferme și schimbări în actuala infrastructură criminalistică. Astfel de transformări ar putea să favorizeze administrarea eficientă a justiției în Moldova, consolida încrederea în justiție și securitatea cetățenilor, precum și să țină pasul cu schimbările similare din cadrul UE.

În contextul reformelor anterioare și panificate în sistemul justiției în Moldova se recunoaște că, datorită complexității domeniilor și realităților politice care ar putea crea impedimente pentru schimbare, unele dintre recomandări vor trebui să fie implementate într-un mod creativ și în timp pentru a fi eficiente.

Lista Recomandărilor

Tabelul de mai jos conține o listă de recomandări care reies din studiu². Acestea sunt prezentate în ordinea în care sunt plasate în conținutul raportului. Urmează de menționat că aceste recomandări trebuie privite în contextul în care acestea au fost formulate și detaliate.

Cadrul juridic

În cadrul diferitor compartimente ale acestui raport autorii au formulat recomandări prin care au sugerat îmbunătățirea legislației care reglementează domeniul expertizei judiciare. Aceste schimbări sunt esențiale pentru îmbunătățirea lucrului și contribuției infrastructurii criminalistice pentru a putea asigura cercetarea rapidă, aprofundată și imparțială a cazurilor de tortură și maltratare. Unele dintre aceste recomandări nu sunt direct legate de infrastructura criminalistică dar sunt mai mult relevante pentru organele de drept, urmărire penală și avocații apărării în calitatea lor de utilizatori de bază și beneficiari ai serviciilor de expertiză judiciară.

Următoarele modificări și ajustări urmează a fi introduse în Codul de Procedură Penală, Legea cu privire la expertiza judiciară și în activitatea zilnică a organelor de drept:

- Procedura penală trebuie inițiată imediat în privința acelor cauze când este obligatorie expertiza judiciară
- Lista de cazuri când expertiza judiciară este obligatorie trebuie să fie lărgită
- Includerea unei limite de timp în decursul căreia procurorul ar fi obligat să finalizeze investigațiile preliminare și să emită o decizie prin care să se decidă inițierea sau nu a unei urmăriri penale
- Clarificarea faptului că urmărirea penală trebuie inițiată de fiecare dată când este o plîngere și investigațiile inițiate vor duce fie la învinuirea bănuțului de comiterea unei infracțiuni sau contravenții, fie la închiderea dosarului. Acest fapt este în special important pentru cazurile de pretinsă tortură.
- interzicerea implicării specialistului și utilizării unei investigații tehnico-științifice în cazurile când expertiza medico-legală este obligatorie în baza codului de procedură penală înainte de inițierea urmăririi penale
- Modificarea articolului 142 din Codul de Procedură Penală pentru a oferi expertiză medico-legală fără plată în toate cauzele penale când suspiecții și avocații apărării o solicită
- Includerea unei liste de discipline de expertiză judiciară în Legea privind expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale pentru care certificarea urmează a fi obținută înainte de a începe activitatea, cu includerea obligatorie în Registrul de Stat al Experților Judiciari Ateștați.

Asigurarea calității

² Recomandările au fost formulate luînd în considerație starea de fapt din august/septembrie 2011

Punerea accentului pe standarde de asigurare a calității este un subiect major și în continuă creștere înregistrat în rândurile prestatorilor de servicii criminalistice din întreaga lume. Un sistem puternic al calității și un program de asigurare constituie fundamentul necesar pentru multe dintre instituțiile criminalistice. Recomandările de mai jos constituie elemente esențiale pentru a asigura un proces sigur și posibil de monitorizat al mediciei legale din cadrul instituției, unde personalul dispune de instruire necesară și posibilități de instruire continuă, unde probele sunt supuse unei analize în conformitate cu metode și proceduri operaționale standardizate aprobate și întărite, unde parcursul probelor este respectat:

- Elaborarea unor proceduri standardizate (Proceduri Operaționale Standardizate) pentru a asigura un parcurs al probelor sigur și posibil de monitorizat
- Elaborarea procedurilor interne și a procedurilor de monitorizare pentru a asigura eficiența și utilizarea în practică a standardelor internaționale obligatorii așa cum este Protocolul de la Istanbul
- Toți prestatorii de servicii de expertiză judiciară trebuie să implementeze sisteme de asigurare a calității în conformitate cu standardele recunoscute la nivel internațional aplicabile domeniului expertizei judiciare.
- Alocarea resurselor financiare adecvate pentru implementarea sistemului de asigurare a calității
- Inițierea instruirilor pentru prestatorii de servicii de expertiză judiciară în domeniul asigurării calității și acreditării
- Utilizarea programelor internaționale deja disponibile gratis de suport și a proiectelor privind asigurarea calității
- Prestatorii de servicii medico-legale trebuie să depună eforturi pentru a deveni membri ai Rețelei Europene de Instituții Științifice Criminalistice (REISC)
- identificarea în calitate de prioritate acreditarea tuturor prestatorilor de expertiză judiciară.
- Organizarea instruirilor în domenii legate de asigurarea calității pentru toți actorii implicați.

Parteneriate și cooperare

Prestatorii de expertiză judiciară nu pot fi priviți aparte de organizațiile partenere pentru care primii activează, și nivelul calității serviciilor de expertiză judiciară care se oferă este la fel de important ca și cunoștințele și înțelegerea partenerilor care beneficiază de pe urma lor. Cooperarea și parteneriatele dintre prestatorii de servicii criminalistice și clienții lor sunt la fel de importante ca și cooperarea dintre primii. Prin urmare, următoarele recomandări urmează a fi implementate:

- realizarea unui acord dintre prestatorii de servicii de expertiză judiciară pentru a consolida cooperarea și progresul științific și tehnic, îmbunătăți efectivitatea și eficiența tuturor instituțiilor de expertiză judiciară

- implementarea procedurilor pentru a avea o comunicare mai bună între beneficiari și experții criminaliști.
- Crearea unei colegii independente de expertiză judiciară responsabil de soluționarea chestiunilor și problemelor de cooperare și comunicare dintre instituțiile de expertiză judiciară, toți beneficiarii de servicii de expertiză judiciară și experții privați, precum și cei publici

Rolul apărării

Avocații apărării deseori se confruntă cu limitări nejustificate din partea procurorilor și experților judiciari atunci când solicită un raport alternativ de expertiză judiciară. Astfel, apărarea nu se află pe picior de egalitate în sistemul de justiție penală în partea ce ține de dreptul de a solicita o expertiză sau implicarea unui altui expert judiciar – privat, în efectuarea expertizei. În cadrul prezentului studiu au fost formulate următoarele recomandări:

- Formularea standardelor pentru cele mai bune practici în domeniul expertizei judiciare prin oferirea instruirii adecvate pentru toți actorii implicați, inclusiv instruire ajustate la necesitățile avocaților apărării.
- Oferirea accesului avocaților apărării la instrucțiuni, regulamente și alte documente oficiale care conțin o metodologie aprobată pentru serviciile de expertiză judiciară pentru fiecare domeniu unde acestea sunt necesare.
- Modificarea practicilor cu luarea în considerație a cerințelor de proces echitabil și prezumția nevinovăției, pentru ca avocații apărării să se bucure de aceleași drepturi procesuale precum se bucură acuzatorul de stat - procurorul.
- Modificarea articolului 142 din Codul de Procedură Penală pentru a oferi posibilitatea de servicii de expertiză judiciară gratis când bănuții și avocații apărării solicită astfel de servicii

Un colegiu independent de expertiză judiciară

Administrarea și controlul infrastructurii criminalistice trebuie efectuată de o colegiu separat și nu de însuși instituțiile de expertiză judiciară. Pentru a ajunge la cele mai bune rezultate și soluții pentru întreaga infrastructură de expertiză judiciară trebuie creat un sistem comun (un colegiu independent de expertiză judiciară) care să consistă din reprezentanții tuturor prestatorilor de servicii de expertiză judiciară, inclusiv experți din domeniul privat. În acest sens se recomandă următoarele:

- Centralizarea procesului de certificare și recertificare
- Certificarea și recertificarea trebuie să fie efectuată de o comisie independentă din cadrul "colegiului independent de expertiză judiciară"

Expertiză alternativă și experți din domeniul privat

Este o practică formată și rămasă de pe timpuri că procurorii și judecătorii acceptă rapoartele oferite de experții criminalistici de stat ca fiind probe veridice și în afară oricărui dubiu, excluzând posibilitatea învinutului să solicite o expertiză criminalistică alternativă oferită de un expert "independent", ale cărui calificări și studii sunt adecvate, exceptând faptul că ar putea să nu fie inclus în Registrul de Stat al Experților Criminaliști.

- Includerea unei liste de discipline de expertiză judiciară în Legea privind expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale pentru care certificarea urmează a fi obținută înainte de a începe activitatea, cu includerea obligatorie în Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați
- Modificarea legislației cu oferirea criteriilor în baza cărora implicarea oricărui expert judiciar în oricare procedură (civilă, contravențională, penală) se va hotărî în baza profesionalismului, calificărilor, experienței și competențelor, și nu doar în baza faptului dacă acesta este un expert criminalist angajat de instituția criminalistică de stat

Independența instituțiilor de expertiză judiciară și a experților judiciari

În baza prezentului studiu toți prestatorii de servicii de expertiză judiciară din Moldova în cel mai bun caz sunt în dependență administrativă incontestabilă față de administrația superioară și sunt influențați de deciziile lor, în special cele ce țin de buget. Din aceste considerente, importanța neutralității, independenței și imparțialității experților criminaliști este atât de esențială. Una dintre instituțiile de medicină judiciară – Direcția Tehnico-Criminalistică (DTC) a Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne face parte dintr-un organ de drept și este administrată de principalul său "client". Aceasta pune o serie de întrebări privind independența și obiectivitatea acestui Departament, precum și privind potențialul de a decide cu privire la propriul buget. Astfel, acest subiect a fost analizat și s-au formulat recomandări următoarele recomandări:

- transformarea DTC într-o instituție autonomă în cadrul Ministerului Afacerilor Interne și separarea acesteia de Poliție, precum și excluderea acesteia din controlul administrativ și direct al acestei instituții de drept
- formularea procedurilor interne scrise pentru a proteja independența experților de potențialele influențe interne și externe care ar putea modifica rezultatele expertizelor
- Trecerea spre dezvoltarea și implementarea sistemelor de administrare a calității și măsuri de control al calității în conformitate cu standardele ISO
- Centrul de Medicină Legală trebuie reformat, exclus din sistemul de sănătate publică și creat în calitate de structură de stat independentă cu domeniu mai vast de activități

Finanțarea prestatorilor de servicii criminalistice

Lipsa resurselor financiare disponibile afectează semnificativ lucrul și calitatea lucrărilor criminalistice petrecute întrucât se utilizează tehnici, echipament și instrumente depășite. Lipsa unui buget previzibil și stabil nu permite prestatorilor de servicii criminalistice să-și îndeplinească lucrul de zi cu zi, planificarea dezvoltării și progresului tehnologic.

S-a stabilit că comunitatea de expertiză judiciară în special și sistemului justiției în general, necesită atenție imediată din partea Guvernului pentru a reorganiza infrastructura actuală și aceste acțiuni trebuie susținute de acoperire financiară adecvată (de stat și/sau privată).

O singură instituție de expertiză judiciară

Două din cele trei servicii de expertiză judiciară de bază din țară suferă de lipsă de echipament necesar și/sau infrastructură, precum și de personal. Pentru a oferi servicii de expertiză judiciară de calitate înaltă nu este absolut necesar ca fiecare dintre prestatorii de servicii de expertiză judiciară să dispună de toate tipurile posibile de echipament. Astfel, acțiunile potențiale și care ar oferi beneficii imediate urmează să includă consolidarea poziției principalilor prestatori de servicii criminalistice și oferirea schimbărilor structurale, întrucât aceasta va permite economisirea fondurilor la capitolul cheltuieli administrative, va permite infrastructurii de expertiză judiciară să devină o structură comună și o putere unică care să fie auzită și ascultată mai bine de Guvern.

- Separarea fizică, filosofică și fiscală a experților de expertiză judiciară de cultura polițienească și crearea unei entități publice de expertiză judiciară completamente independente care va consolida instituțiile de expertiză judiciară, inclusiv centrul de medicină legală
- Crearea unui colegiu de expertiză judiciară independent pentru a soluționa și a se ocupa de subiecte legate de infrastructura criminalistică în Moldova, al cărei rol este dezvoltarea și menținerea expertizei judiciare în calitate de parte esențială a justiției.
- Crearea unui Colegiu Special în cadrul colegiului de expertiză judiciară independent pentru a se ocupa în exclusivitate de domeniul legat de medicina legală.

Lista Constatărilor

Tabelul de mai jos conține lista de constatări și concluzii formulate în urma procesului de audit al Centrului de Medicină Legală din cadrul Ministerului Sănătății. Constatările reflectă cadrul general în domeniul medicinei legale din țară; s-a pus mai mult accentul pe părțile slabe și inconsistențele care influențează calitatea și nivelul serviciilor oferite. De asemenea s-au prezentat unele recomandări de inițiative care urmează a fi adoptate în orice plan pentru a îmbunătăți calitatea disciplinelor specifice de medicină legală și a permite medicinei legale să fie de un folos mai consistent. Multe dintre neajunsurile și necesitățile identificate în procesul de audit necesită discuții, analize și

calculări de fonduri suplimentare, întrucât multe din ele sunt concentrate pe necesitatea unei infrastructuri noi sau extinse, echipament îmbunătățit, personal adițional, implementarea unor metode noi, sisteme de calitate și instruire continuă pentru experți.

Gama de servicii

Structura Centrului de Medicină Legală este oportună funcțiilor pe care actualmente le deține.

Una dintre principalele puncte slabe este lipsa metodei de evaluare ADN pentru a identifica persoanele în baza urmelor lăsate la locul crimei. În consecință, nu există o bază de date ADN.

Structura ar putea fi lărgită prin includerea unei unități specifice rezervate examinărilor criminalistico-psihiatrice și criminalistico-psihologice.

Beneficiarii serviciilor

Deși suferă de resurse limitate Centrul se străduie să ofere cele mai bune servicii beneficiarilor săi, însă sunt necesare mai multe îmbunătățiri pentru a optimiza utilizarea resurselor financiare și a evita cheltuieli nejustificate cum ar fi investigații rezultatele cărora nu sunt preluate ulterior de beneficiari. Astfel, comunicarea dintre Centru și beneficiarii săi nu este suficient de bună.

Lipsa resurselor financiare limitează dezvoltarea Centrului de Medicină Legală și beneficiarul nu recepționează cel mai bun serviciu posibil, fapt ce în consecință micșorează șansele petrecerii unei investigații amănunțite a cazului.

Se recomandă Centrului de Medicină Legală să petreacă un sondaj pentru a afla poziția beneficiarilor asupra serviciilor oferite, să identifice cazurile de insatisfacție sau să obțină sugestii ce urmează de îmbunătățit.

Volumul de lucru și menținerea datelor statistice

Volumul de lucru din centrele regionale vizitate ale Centrului de Medicină Legală din Hîncești și Orhei pun semne de întrebare privind calitatea și caracterul complet al rapoartelor emise.

Personal

Insuficiența experților criminaliști este inacceptabil de ridicată și sunt necesare acțiuni suplimentare pentru a atrage noi specialiști în acest domeniu. Personalul existent nu este proporțional numărului de cazuri în proces de investigare. Experții criminaliști care activează în oficiile regionale sunt supraîncărcați cu lucru.

Este esențial de identificat o modalitate de a menține numărul actual de experți criminaliști și preveni plecarea lor din sistem.

Există o distribuție neuniformă de experți întrucât mai mulți medici legiști tind să se concentreze în special în orașele mari și în rezultat medicii legiști sunt în număr foarte redus sau chiar sunt absenți în raioane, afectând astfel eficiența lucrului organelor de drept și ale procuraturii.

Este nevoie de mai multă instruire în domeniul investigațiilor și raportării cazurilor de tortură și rele tratamente, întrucât au fost depistate practici și abordări diferite în

decursul vizitelor în teritoriu.

Este nevoie de instruire adițională pentru experții care lucrează în laboratoare, precum și se dorește un schimb de experiență internațională mai activ pentru medicii legiști.

Infrastructură

În decursul auditului au fost depistate următoarele deficiențe:

- Condiții de muncă, cameră de păstrare și morgă totalmente inadecvate pentru necesitățile investigațiilor clinico-medico-legale și autopsii medico-legale în oficiul regional din Hîncești, condițiile de lucru nu sunt conforme cu careva cerințe și standarde;
- Oficiul regional din Orhei dispune de o morgă nouă dar nu poate fi utilizată întrucît nu este finalizată datorită problemelor de ordin administrativ;
- Oficiul central al Centrului de Medicină Legală din Chișinău necesită ca unele spații de morgă să fie renovate, un sistem nou de ventilare, iluminare adecvată, mese noi;
- Laboratoarele nu dispun de spațiu suficient pentru administrarea și păstrarea adecvată a mostrelor, este nevoie de hote de fum noi pentru administrarea circulației aerului;
- Accesul altor persoane decît al angajaților în laboratoare trebuie să fie controlat;
- Infrastructura din laboratoare este complet ocupată și nu poate recepționa personal adițional, echipament nou sau utiliza metode noi de analiză.

Echipament

Centrul de Medicină Legală folosește zilnic echipament depășit pentru investigațiile de laborator, care deja este complicat de utilizat sau ajustat, întreținerea echipamentului are loc doar din oficiu.

Centrul de Medicină Legală nu dispune datorită fondurilor limitate de următorul echipament necesar pentru investigații obișnuite și prezența căruia este considerată o normă în domeniul medio-legal:

- Camere digitale foto/video;
- Diverse cromatografe pentru analize în laborator (cum ar fi GC/MS);
- Echipament de radiografie funcțional³ pentru a face diagnoze elementare sau localiza obiecte cum ar fi gloanțele;
- Echipament de laborator adițional (microscopie, centrifugi, gradații analitice, distilator și ionizator de apă etc.);
- Calculatoare.

Pentru dezvoltarea instituției și îmbunătățirea investigațiilor penale, metoda de ADN trebuie să fie implementată.

Lipsa diverselor materiale de referință (medicamente) a fost de asemenea depistată; nu existau proceduri scrise operaționale standard, întreținerea echipamentului

³ As stated by the management of the Centre the old one exists but it cannot be used due to the lack of the additional equipment needed to process the films.

disponibil are loc "din oficiu".

Asigurarea calității

Următoarele deficiențe care afectează calitatea serviciilor oferite și necesită a fi eliminate au fost depistate:

- Indicații foarte fragmentate privind calitatea au fost identificate fără careva documentație specifică și/sau înregistrată;
- Lipsa echipamentului și instrumentelor ajustate necesităților de laborator și spațiilor de morgă;
- Lipsa procedurilor operaționale scrise, metodelor validate, lipsa documentației tehnice procedurale cum de utilizat instrumentele și echipamentul în procesul efectuării testelor;
- Sistemul de control al actelor este inefficient întrucât personalul care lucrează în diferite unități dispune de diferite acte;
- Necesitatea unei instruirii adiționale continue documentate pentru personalul laboratoarelor, participarea la teste de capacitate și exerciții de colaborare;
- Lipsa unor materiale și colecții de referință certificate.

Centrul de Medicină Legală colectează material biologic de la corpuri neînsuflețite neidentificate fără acte regulatorii privind motivul colectării, utilizarea ulterioară și perioada de păstrare.

Reportarea

Rapoartele privind examinările medico-legale sunt scurte și incomplete, ele nu dispun de informație, descrieri și interpretări utile ale faptelor, inclusiv nu sunt atașate careva materiale ilustrative.

Administrarea și planificarea

Finanțarea de stat nu presupune susținerea adecvată a serviciului de medicină legală, ceea ce afectează calitate și caracterul complet al serviciilor prestate.

Îmbunătățirea și oferirea unor servicii mai avansate și de calitate mai bună nu sunt posibile în actualele limite bugetare.

Legislația și practica existentă promovează cheltuieli inoportune de fonduri, timp și resurse umane.

Perspective de viitor

În afară de constatările deja prezentate în cazul Centrului de Medicină Legală domeniile de mai jos sunt importante pentru implementare și dezvoltare:

- Implementarea metodei de testare ADN;
- Crearea bazei de date ADN;
- Dezvoltarea unor servicii de laborator mai moderne (toxicologie, biologie), prin echiparea laboratoarelor pentru a-și îmbunătăți efectivitatea;
- Crearea unei subdiviziuni noi care să se ocupe de psihologia și psihiatria criminalistică;
- Implementarea sistemelor de calitate și obținerea acreditării;
- Stabilirea unei baze de date computerizate pentru înregistrarea cazurilor de

către oficiile regionale pentru a monitoriza volumul de lucru și pentru a oferi rapid date statistice fiabile.

STUDIUL DE FEZABILITATE - INTRODUCERE

Declarațiile și rapoartele experților criminaliști joacă un rol important în asigurarea condamnării persoanelor acuzate și deci mult depinde de faptul dacă probele cercetate și utilizate pentru condamnare sunt solide. Mai mult, pe lângă protejarea persoanelor nevinovate de la condamnarea pentru infracțiuni pe care nu le-au comis, societatea trebuie să fie sigură că tehnicile criminalistice utilizate sunt sigure. În timp ce conlucrează strâns cu sistemul justiției penale și organele de drept, prestatorii de servicii criminalistice trebuie să rămână independente de organele de drept și de influența politica asupra lor, precum și să fie obiective pentru a evita potențiale conflicte de interes de participare în calitate de reprezentant indirect al oricărei din părțile implicate cum ar fi suspectii, victimele, acuzarea de stat și apărarea. Din aceste considerente știința criminalistică este atât de esențială pentru înfăptuirea justiției.

Evenimente concrete din Moldova⁴ au demonstrat deja seriozitatea deficiențelor în actuala infrastructură criminalistică. Acestea au fost de asemenea alimentate și opiniile și rapoartele făcute publice de Comisarul Consiliului Europei pentru Drepturile Omului,⁵ Comitetul ONU contra Torturii⁶, Comitetul ONU pentru Drepturile Omului⁷ și deciziile Curții Europene pentru Drepturile Omului⁸, care toate au menționat indirect investigațiile criminalistice nesatisfăcătoare, care au avut un rol important în identificarea și stabilirea adevărului.

Astfel, în cadrul acestui studiu de fezabilitate se va pune accent sporit pe importanța unui prestator de servicii criminalistice și experți criminaliști independenți, asigurarea calității expertizei criminalistice și asigurarea parcursului probelor, actualul cadru legal, egalitatea armelor și disponibilitatea comunității criminalistice pentru servicii criminalistice alternative și experți criminaliști privați. Doar cei mai mari prestatori de servicii criminalistice din țară au fost evaluați în sensul prezentului studiu.

Acest studiu s-a concentrat în principal pe colectarea datelor calitative decât pe cele cantitative. Aceasta s-a datorat în principal faptului că scopul studiului a fost direcționat în esență spre aspectele menționate mai sus și analiza practicilor actuale legate de existența infrastructurii criminalistice, cadrului legal, măsurilor de asigurare a calității și accesibilității serviciilor criminalistice care nu pot fi exprimate direct în indicatori cantitativi. De asemenea, în cadrul studiului dat serviciile criminalistice și infrastructura încep în laborator unde un obiect este recepționat și trece prin proceduri, analize și interpretări ale rezultatelor pînă la prezentarea constatrilor,

⁴ A se vedea raportul Comisiei Parlamentare privind investigarea evenimentelor din aprilie 2009, prezidată de Dl. Vitalie Nagacevschi;

⁵ Raportul lui Thomas Hammarberg după vizita sa din 25-28 aprilie 2009, poate fi accesat la următoarea adresă http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1247652733_com-instranet.pdf

⁶ Observațiile Finale ale Comitetului ONU contra Torturii din martie 2010, pot fi accesate la următoarea adresă <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/co/CAT.C.MDA.CO.2.pdf>

⁷ Concluziile Finale ale Consiliului ONU pentru Drepturile Omului din octombrie 2009 și informația privind implementarea Observațiilor Finale pînă la 18 ianuarie 2011, pot fi accesate la următoarea adresă <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/hrcs97.htm>

⁸ Corsacov vs. Moldova (2006), Gurgurov vs. Moldova (2008), Paduret vs. Moldova (2010) și altele

evaluarea și acceptarea concluziilor în instanța de judecată, astfel devenind probe. Acțiunile care sunt luate la locul faptei este în afara scopului acestui studiu, însă examinate doar atunci când este evidentă o legătură strânsă și indisolubilă în sens funcțional cu instituția criminalistică după cum este formulat în scopurile proiectului.

Scopul

Scopul final al acestui studiu de fezabilitate este identificarea problemelor existente în domeniul serviciului criminalistic și formularea recomandărilor comprehensive și coerente pentru a îmbunătăți întreaga infrastructură criminalistică și consolida capacitățile de petrecere a investigațiilor criminalistice sigure și obiective.

Prin implementarea reformelor recomandate Moldova ar putea să-și îmbunătățească esențial practicile și utilizarea serviciilor criminalistice; îmbunătăți calitatea probelor prezentate în cauzele penale și spori echitatea și acuratețea în sistemul justiției. Desigur un proces formal de contabilizare trebuie efectuat înainte de implementarea oricăror reforme costisitoare, întrucât impactul financiar nu a făcut parte din domeniul de cercetare al prezentului raport.

Metodologia

În cadrul acestui studiu au fost utilizate câteva metodologii de bază. Acestea au presupus interviuri de lungă durată, discuții, observații și analiza legislației naționale existente, precum și studii de caz și rapoartele oferite de instituțiile internaționale. Urmează de menționat că cercetarea documentelor și vizitele "la fața locului" au fost de asemenea parte la acest studiu. Aceasta a presupus consultări cu diverși actori implicați (reprezentanți ai Guvernului, judecători, procurori, avocați, reprezentanți ai ONG-urilor, persoane private) în știința criminalistică în la diverse etape ale procesului penal. Astfel, au fost recepționate multe sugestii și au existat reacții constructive, precum și propunerii care constituie baza pentru concluziile și recomandările prezentate în acest studiu.

[A se vedea anexa nr. 2 – lista oficiilor vizitate și persoanelor publice intervievate)

Limitările

O serie de limitări au fost identificate, cele mai importante dintre ele fiind următoarele:

- În unele cazuri nu toată informația și probele solicitate au fost obținute pentru a permite formularea unor concluzii și recomandări precise;
- Datorită lipsei unor date exacte a fost de la bun început destul de dificil de colectate date statistice privind numărul și tipul serviciilor criminalistice oferite de o instituție criminalistică concretă.

STAREA CRIMINOGENĂ

Situată în Europa de Est dintre România din Vest și Ucraina la Nord, Est și Sud, Republica Moldova, cu o populație de 3.560.436⁹ la 1 ianuarie 2011, pe o suprafață de 33.846 km² este o țară Europeană tipică cu capitala la Chișinău, ce are 664,700¹⁰ locuitori.

Analiza rapoartelor privind indicatorii, tendințele și principalii factori criminogeni oferă date relevante și reflectă principalele tendințe unde serviciile criminalistice ar putea fi cele mai solicitate în dependență de creșterea sau descreșterea criminalității.

Întrucât rata criminalității a celor mai des întâlnite infracțiuni impune necesitatea de servicii criminalistice în țară, aceste date statistice au fost analizate. Există desigur și alte aspecte care influențează existența și dezvoltarea acestui serviciu, cum ar fi tradițiile și cultura juridică generală și cea judiciară, atitudinea față de știința criminalistică în calitate de probă esențială în procese și înțelegerea importanței acestui domeniu pentru etapele de investigații, cercetare penală și examinarea cauzei de instanța de judecată.

După cum este prezentat în Tabelul 1, este constatată o creștere semnificativă a numărului total de infracțiuni înregistrate¹¹ (33%) în comparație cu 2009 și 2010 care ar urma să afecteze direct volumul de lucru al prestatorilor de servicii criminalistice. Cu siguranță, aceasta impune o analiză mai aprofundată a tipurilor de infracțiuni pentru a stabili care dintre disciplinele criminalistice au fost influențate de o astfel de creștere.

Table 1: Infracțiuni înregistrate, perioada 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Total infracțiuni înregistrate	27,595	24,767	24,362	24,788	25,655	33,402
Dintre acestea:						
Omoruri	268	255	216	233	240	265
Cauzarea intenționată gravă a leziunilor corporale	395	409	408	385	369	416
Violuri	280	268	281	306	264	368
Furturi	11,506	9,419	9,724	9,642	9,136	13,646
Jafuri și tâlhării	1,449	1,102	868	1,161	1,208	1,389
Infracțiuni legate de droguri	2,106	2,101	2,182	2,126	1,879	1,794
Huliganism	965	848	780	772	767	955

⁹ Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, poate fi accesat la <http://www.statistica.md/category.php?l=en&idc=103&>

¹⁰ Ibid., <http://www.statistica.md/newsview.php?l=en&id=3319&idc=168>

¹¹ Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, poate fi accesat la <http://www.statistica.md/category.php?l=en&idc=189&>

Adițional, diverse date statistice privind infracțiunile și justiția penală măsoară performanțele diverselor etape din cadrul proceselor. Autorii acestui raport nu au putut determina în baza observațiilor și datelor statistice disponibile pe situl oficial¹² și ale rapoartelor obținute privind volumul de lucru al prestatorilor de servicii criminalistice dacă datele statistice indicate în Tabelul 1 reflectă numărul înregistrat de infracțiuni sau numărul de infracțiuni pe care s-a inițiat urmărirea penală. Datele statistice privind infracțiunile din Tabelul 1 sunt oferite de Ministerul Afacerilor Interne¹³ și s-ar putea presupune că se vor reflecta rezultatele proceselor penale. Cu toate acestea, cauzele presupun un proces de filtrare și evaluare și datele înregistrate de Ministerul Afacerilor Interne arată cu siguranță situația după cum aceasta se credea a fi la data când cauzele au fost transmise procurorilor.

Astfel, considerînd că investigațiile preliminare, care de asemenea presupun investigații criminalistice nu sunt înregistrate drept infracțiuni (în sensul Codului de Procedură Penală al Republicii Moldova) și nu sunt incluse în datele statistice generale, această sursă de date nu oferă o bază oportună pentru a stabili necesitatea generală de investigații criminalistice.

Un subiect aparte ce necesită a fi menționat ține de datele statistice oficiale oferite pentru cauzele de tortură și maltratare, întrucît acestea indică o problemă a acestui domeniu, inclusiv cererea de servicii de medicină legală și rolul important pe care l-ar putea avea în întregul proces.

În baza datelor furnizate de Secția Combatere Tortură din cadrul Procuraturii Generale pînă la data de 1 iulie 2011 procurorii au inițiat 89 cauze penale și au transmis 16 cauze în instanțele de judecată, în alte 47 cazuri învinuirea a fost retrasă datorită diverselor motive, iar alte 13 cauze au fost suspendate. În aceeași perioadă dintr-un număr total de 431 plîngeri examinate în 325 cazuri s-au emis ordonanțe de neîncepere a urmăririi penale, în 50 cauze urmărirea penală a fost inițiată și în alte 56 cazuri cercetarea penală se afla în executare. Din 431 alegații de tortură pe 325 au fost emise ordonanțe de neîncepere a urmăririi penale și pe toate cele 6 cauze transmise în instanța de judecată unde au figurat polițiști învinuiți de acte de tortură (articolul 309/1 din Codul Penal al Republicii Moldova) s-au emis sentințe de achitare¹⁴. [Pentru mai multe detalii statistice consultați anexa 1]

Numărul de cauze oficiale nu reflectă pe de parte adevărata scară a fenomenului torturii și maltratării din țară și majoritatea acestor cauze nu pot fi procesate și o latură obiectivă fără o cercetare medico-legală apreciabilă și calitativă. Astfel, luînd în considerație numărul acestor cauze este nevoie de cercetări clinico-legale, esențial fiind ca acestea să fie obligatorii în oricare acțiune penală legată de alegații de tortură și maltratare.

¹² Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, poate fi accesat la <http://www.statistica.md>.

¹³ Referințe la date statistice oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova care este oferită de Ministerul Afacerilor Interne

¹⁴ În baza datelor statistice prezentate de Secția Combatere Tortură din cadrul Procuraturii Generale.

Analiza suplimentară a infrastructurii criminalistice ce ține de date statistice se bazează pe rapoartele statistice privind volumul de lucru obținute de la însăși prestatorii de servicii criminalistice sau de pe siturile oficiale de internet.

Prevenirea torturii și altor forme de maltratare

Urmare a vizitei sale din septembrie 2007 în Moldova Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT) a concluzionat că "fenomenul maltratării din partea poliției este în continuare de proporții deosebite".

Imparțialitatea și calitatea expertizelor judiciare în cauzele de tortură și alte forme de maltratare a fost supus evaluărilor juridice în fața Curții Europene pentru Drepturile Omului de la prima decizie emisă în 2005. În cauza *Colibaba vs. Moldova* (nr. 29089/06, decizia din 23 octombrie 2007) Curtea și-a exprimat dubiile cu privire la credibilitatea rapoartelor de medicină legală, a atenționat cu îngrijorare că reclamantul a fost dus la Centrul de Medicină Legală de către ofițerii de poliție care se presupune că l-au maltratată și că examinarea medico-legală a avut loc în prezența lor. În astfel de circumstanțe Curtea a întâmpinat dificultăți în stabilirea valorii raportului medico-legal efectuat în prezența și sub supravegherea presupușilor infractori care au comis acte de tortură. În cauza *Padureț vs. Moldova* (Nr. 33134/03, decizia din 5 ianuarie 2010) Curtea a stabilit că examinarea medico-legală trebuie să aibă loc imediat din momentul declarării presupuselor acte de tortură pentru a asigura o documentare adecvată a leziunilor. Comitetul ONU împotriva Torturii¹⁵ și Comitetul ONU pentru Drepturile Omului¹⁶ au menționat indirect părțile slabe ale investigațiilor de expertiză judiciară atunci când acestea aveau un rol important în stabilirea adevărului în cauzele de tortură. Juriștii au menționat că diferența dintre prevederile legale și practica judiciară este inacceptabil de diferită.

Lipsa instruirii

Pentru Moldova este deosebit de important de îmbunătățit serviciile de expertiză judiciară pentru a documenta în mod exhaustiv leziunile fizice și psihice cauzate prin tortură și alte forme de maltratare de către organele de drept.

Dintr-un punct de vedere impunitatea este în continuare unul dintre cele mai mari impedimente pentru prevenirea torturii întrucât suspecții sunt aduși în instanță în mod selectiv, și dacă aceștia sunt, atunci sunt emise sentințe blinde pentru acte de tortură, care nu sunt suficiente pentru a preveni tortura sau alte forme de maltratare. Făptașii actelor de tortură pot continua comiterea crimelor într-un mediu de impunitate fără a risca să fie arestați, urmăriți penal sau pedepsiți. În afară de faptul că sunt victime, o astfel de stare de lucruri generează lipsa încrederii în justiție și supremația legii.

¹⁵ Observațiile finale ale CIT a ONU din martie 2010, care pot fi accesate aici:

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/co/CAT.C.MDA.CO.2.pdf>

¹⁶ Observațiile finale ale CDO a ONU din octombrie 2009 și date privind implementarea Observațiilor Finale din 18 ianuarie 2011, care pot fi accesate aici:

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/hrcs97.htm>

INFRASTRUCTURA CRIMINALISTICĂ

Sistemul justiției în Republica Moldova cunoaște o istorie îndelungată de utilizare a serviciilor criminalistice și are caracteristici comune de dezvoltare, progres și tradiții răspândite pe larg printre fostele republici sovietice, unde serviciile criminalistice sunt oferite de instituții din cadrul Ministerului Justiției, Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Sănătății. Aceste instituții formează infrastructura criminalistică. Majoritatea dintre investigațiile criminalistice tradiționale sunt disponibile și accesibile pentru aplicarea legii la nivel local, precum și o serie de alternative oferite de sectorul privat.

Nu există diferențe majore dintre actualii prestatori de servicii criminalistice, dar unii din ei se diferențiază în bază de finanțare disponibilă, acces la instrumente și echipament analitic, disponibilitatea personalului erudit și bine instruit. După ce au fost vizitate oficiile principalilor prestatori de servicii criminalistice (3 instituții din 5) din țară, a devenit clar că urmează a fi luate măsuri pentru a schimba sistemul. Deși toți prestatorii de servicii criminalistice sunt în administrarea statului, două din cele trei instituții vizitate cu siguranță suferă de lipsă de resurse (finanțare, personal și echipament), acestea trebuie să promoveze și să mențină sisteme complexe de investigații criminalistice și să continue să susțină înfăptuirea activităților zilnice.

După cum s-a menționat mai sus, toate rapoartele și cercetările de expertiză criminalistică sunt generate și efectuate de experții din instituțiile de stat specializate din cadrul Ministerului Justiției, Ministerului Sănătății și de Direcția Tehnico – Criminalistică, precum și de subdiviziuni mai mici de acest tip din regiunile administrate fie de Ministerul Afacerilor Interne, Centrul de Combatere a Crimelor Economic și Corupției, Ministerului Apărării¹⁷, Serviciului de Informație și Securitate, sau alte persoane competente numite în funcția de expert de către ofițerul de urmărire penală, procuror sau de instanța de judecată. De asemenea, Codul de Procedură Penală permite pentru unele cazuri implicarea experților privați.

Experții individuali, liberii profesioniști care lucrează în bază privată pot efectua expertiză criminalistică doar dacă sunt incluși în Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați și expertiza nu este legată de infracțiuni comise contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei¹⁸.

Centrul Națională de Expertiză Judiciară al Ministerului Justiției reprezintă agenția coordonatoare în domeniul teoriei și practicii expertizei judiciare. Aceasta efectuează

¹⁷ Nu a fost cercetat în cadrul acestui studiu întrucât s-au petrecut întâlniri sau interviuri cu nici un reprezentant, și nu a fost posibil obținerea de careva date statistice.

¹⁸ Articolul 12 al Legii cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale, nr. 1086 din 23 iunie 2000.

expertiză judiciară în baza Regulamentului aprobat de Guvern¹⁹. Expertiza medico-legală este de competență exclusivă a Centrului de Medicină Legală din cadrul Ministerului Sănătății. Activitatea acestuia este de asemenea reglementată de Regulamentul aprobat de Guvern²⁰.

Cunoscînd că deseori tortura are loc în secret și multe dintre metodele de torturare sunt inventate pentru a fi cît de dureroase posibil fără a lăsa urme fizice, documentarea medico-legală este un instrument cheie în astfel de infracțiuni. După cum s-a observat acesta este un domeniu nedevelopat al practicii medicilor legiști din Moldova și este nevoie de o atenție suplimentară. În acest sens de asemenea se pune accentul pe îndeplinirea de către Guvern a obligațiilor asumate în baza dreptului internațional de a investiga presupusele acte de tortură într-o manieră promptă, imparțială și detaliată așa după cum o prevede, spre exemplu, Protocolul de la Istanbul. Astfel, este foarte important de asigurat disponibilitatea unei expertize medico-legale și a unei documentări de calitate înaltă a presupuselor cauze de tortură, a oferi acces la documentația medico-legală în calitate de probă în procese judiciare nu doar pentru acuzare, dar și pentru avocații apărării. Trebuie clarificat politicianilor, juriștilor și publicului că aceste cerințe sunt esențiale pentru lupta contra impunității față de tortură.

După cum numărul de infracțiuni înregistrate ce țin de tortură și alte forme de maltratare este semnificativ, devine și mai important de luptat cu impunitatea prin concentrarea asupra expertizei medico-legale și probelor de expertiză judiciară care pot fi utilizate în urmărirea presupuselor cauzelor de tortură în instanțele de judecată. În aceste domenii un rol important trebuie să fie preluat de Centrul de Medicină Legală din cadrul Ministerului Sănătății.

Centrul de Medicină Legală

În Moldova autopsiile medico-legale sunt efectuate la o instituție de medicină legală – Centrul de Medicină Legală (CML) cu oficiul central la Chișinău și oficii teritoriale mai mici în țară²¹.

În baza legislației Republicii Moldova o autopsie medico-legală trebuie să aibă loc dacă a avut loc un act de violență sau se presupune acest fapt, dacă cauza morții nu este stabilită și circumstanțele sunt de interesul poliției, dacă circumstanțele decesului nu sunt cunoscute, sau dacă o autopsie este considerată necesară pentru a exclude apariția ulterioară a suspiciunilor. În cadrul cauzelor penale, toate aspectele legale sunt

¹⁹ Regulamentul Centrului Național de Expertiză Judiciară de pe lângă Ministerul Justiției nr. 1052 din 12 septembrie 2006.

²⁰ Regulamentul Centrului de Medicină Legală nr. 58 din 4 februarie 2010.

²¹ În total sunt 35 unități de medicină legală în Centrul de Medicină Legală în afară de sediul central din Chișinău.

reglementate de Codul de Procedură Penală a Republicii Moldova, și în baza articolului 143 este prevăzut că autopsia medico-legală este obligatorie pentru determinarea cauzei morții și gravității și naturii leziunilor, și aceste declarații constituie baza pentru lucrul efectuat de Centrul de Medicină Legală. În baza Codului de Procedură Penală declarația medicului legist²² se consideră drept probă.

Toți medicii legiști sunt certificați și sunt împuterniciți să efectueze investigații medico-legale, autopsii medico-legale și investigații clinico-legale. Una dintre funcțiile suplimentare este investigația decesului la fața locului.

CML este compus din 4 secții analitice separate care țin de disciplinele utilizate în domeniul medico-legal unde fiecare disciplină se concentrează pe diverse tipuri de probe sau proceduri, dispune de personal specializat, necesități de instruire, cerințe față de echipament și infrastructură. De asemenea, în afară de secțiile analitice menționate, CML mai dispune și de o secție științifico-analitică, de monitorizare, secția de investigații medico-legale petrecute în Comisii și 35 secții regionale mai mici, precum și personal adițional responsabil de lucrul administrativ și finanțe.

Centrul de Medicină Legală oferă servicii în următoarele discipline și domenii²³:

- Investigații ale cadavrelor și părților lor;
- Investigarea victimelor și în baza documentației medicale și materialelor din cauzele penale, cauzele civile și alte materiale, determinarea următoarelor:
 - Gravitatea leziunilor;
 - Starea sănătății, simulările, disimulare, agravare, automutilare;
 - Stare disputată de agresiune sexuală și incidente de natură sexuală;
 - Intoxicarea cu alcool și droguri;
 - Vârsta persoanei;
 - Incapacitate de muncă.
- Biologice;
- Stabilirea paternității, maternității (serologie);
- Abuzul de substanțe toxice;
- Urme medico-legale criminalistice, identificare rămășițelor scheletului;
- Histopatologie;
- Alte investigații criminalistice, în conformitate cu legea aplicabilă.

Centrul de Medicină Legală nu este implicat în și nici nu se asociază cu expertiza psihologică sau psihiatrică întrucât acestea sunt în afara domeniului de servicii oferite.

Multe dintre resursele și un volum considerabil de lucru se dedică stabilirii gravității leziunilor (clinico-medico-legală) la persoanele vii, fie în baza documentelor medicale sau rapoartelor medicale preliminare. În acest domeniu clinico-medico-legal expertul criminalist se ocupă în principal de examinarea posibilelor victime. Acestea ar putea fi

²² Articolul 93 al Codului de Procedură Penală.

²³ Definit de articolul 12 din Regulamentul Centrului de Medicină Legală, nr. 58 din 4 februarie 2010.

victimele unor atacuri, inclusiv violuri și abuzuri față de copii. Medicii legiști ar mai putea să fie solicitați să participe la fața locului dacă a fost găsit un cadavru.

În decursul anilor 2007-2010 au fost efectuate în total 37.442²⁴ autopsii medico-legale, ceea ce ar constitui pe an în mediu în jur de 9360.

Domeniul investigațiilor medico-legale se confruntă cu mari probleme, care se reflectă în disponibilitatea unor resurse financiare insuficiente, lipsa unui echipament și a unor instrumente adecvate pentru a efectua analiza și investigațiile la un nivel acceptabil de calitate, deficitul de experți judiciari, precum și infrastructură insuficientă pentru a efectua autopsii medico-legale, lipsa instruirilor. Adicional, autorii acestui raport au depistat inconsistențe și limitări ale reglementărilor actuale, precum și alte deficiențe în oferirea unor servicii medico-legale independente descrise în acest raport.

Una din principalele slăbiciuni ale serviciului medico-legale este lipsa analizei ADN. Nici unul dintre prestatorii de servicii criminalistice din Moldova nu efectuează analize ADN pentru a identifica persoanele care au lăsat urme la locul faptei, pentru a cerceta cazurile de viol în alte infracțiuni cu aplicarea forței. În consecință, nu există o bază de date ADN. Acest mecanism important de identificare a potențialilor suspecți pentru a descoperi o varietate de infracțiuni nu este utilizat. Centrul de Medicină Legală confirmă această deficiență și încearcă să convingă Ministerul Sănătății să aloce finanțarea necesară.

Centrul Național de Expertiză Judiciară din cadrul Ministerului Justiției

Principalele drepturi și obligații ale Centrului Național de Expertiză Judiciară sunt prevăzute în Regulamentul nr. 1052 din 12 Septembrie 2006. În baza acestuia Centrul Național de Expertiză Judiciară deține rolul de coordonare²⁵ în domeniul expertizei judiciare în Republica Moldova, în același timp fiind prea puține articole dedicate funcțiilor și sarcinilor acestei instituții în calitate de structură de coordonare pentru serviciile date.

Principalii beneficiari ai Centrului sunt instanțele de judecată și procuraturile. Investigațiile criminalistice sunt efectuate în baza solicitărilor pe care le transmit aceste instituții de bază. În total sunt 49 experți criminaliști²⁶ angajați și în decursul anului 2010 au fost efectuate: 1687 rapoarte de expertiză criminalistică pe cauze penale, 901

²⁴ Toate datele statistice legate de volumul de lucru al Centrului de Medicină Legală (în continuare CML) au fost obținute în timpul auditului extern și au fost oferite de administrația CML în iulie 2011.

²⁵ Articolul 12 para. 3 din Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale nr. 1086 din 23 iunie 2000 și articolul 2 din Regulamentul Centrului Național de Expertiză Judiciară, nr. 1052 din 12 septembrie 2006;

²⁶ Toate datele statistice au fost obținute în decursul interviului cu Directorul Centrului Național de Expertiză Judiciară, dl. Gheorghe Crețu, 5 iulie 2011.;

pe cauze civile și 610 investigații criminalistice în baza solicitărilor parvenite din partea persoanelor private. Sunt incluse un număr mare de discipline și, în baza datelor recepționate, anual se petrec 34 tipuri de investigații criminalistice. Cele mai solicitate sunt scrisul de mână (681 în 2010), veridicitatea documentelor (274 în 2010), circumstanțele accidentelor rutiere (290 în 2010) și alte domenii criminalistice.

După cum a fost menționat de directorul²⁷ Centrului Național de Expertiză Judiciară instituția dispune de resurse financiare insuficiente ce sunt alocate de Ministerul Justiției și bugetul actual acoperă în principal doar salariile experților. Activitățile zilnice, investigațiile, materialele și întreținerea echipamentului sunt acoperite din resurse financiare obținute de la persoanele private care achită pentru investigațiile criminalistice efectuate în baza solicitărilor lor în afară de cauzele penale și civile. Astfel, Centrul este finanțat pentru expertiza criminalistică pe cauzele penale nu din bugetul de stat așa cum ar urma să fie, ci activează în bază de principii mai multe relevante pentru o companie privată decât o entitate publică. Bugetul Centrului este în principal format din resurse financiare care provin din servicii criminalistice oferite persoanelor private și în cadrul cauzelor civile. Apoi, aceste resurse sunt consumate pentru efectuarea cercetărilor criminalistice solicitate în cauzele penale, care urmau de fapt să fie finanțate de Stat²⁸.

Una dintre funcțiile care urmează a fi menționate este că Centrul este obligat să mențină Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați²⁹. În baza confirmărilor directorului Centrului, Registrul electronic, accesibil publicului și actorilor implicați³⁰ a fost creat destul de recent și este utilizat doar de câțiva ani. Experții judiciari sunt incluși în Registru în baza informației oferite de instituțiile de stat specializate și experții privați după ce aceștia au trecut procedura de certificare. Menținerea registrului este mai mult o funcție formală a Centrului, întrucât acesta nu organizează careva testări pentru a stabili calificarea experților (cu excepția propriilor experți). Acesta doar verifică actele prezentate (cu excepția experților privați, întrucât pentru ei este o procedură diferită), deoarece fiecare dintre prestatorii de servicii criminalistice este responsabil de certificarea propriilor experți judiciari.

Direcția Tehnico – Criminalistică a Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne

²⁷ Director, dl. Gheorghe Crețu;

²⁸ Articolul 15², para. 2 și articolul 34, para. 3 din Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale nr. 1086 din 23 iunie 2000.

²⁹ Articolul 1 al Regulamentului privind Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați nr. 1147 din 22 septembrie 2003

³⁰ Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați, poate fi accesat la <http://www.justice.gov.md/ro/centrul-national-expertize-judiciare/>

Direcția Tehnico – Criminalistică (DTC) face parte din structura Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (vezi figura 1). Șeful DTC se subordonează Șefului Poliției. Această direcție efectuează monitorizarea metodologică a direcțiilor tehnico – criminalistice regionale din cadrul comisarariatelor de poliție în procesul de petrecere a investigațiilor la fața locului și ale investigațiilor criminalistice. Acest sistem a fost creat pentru a oferi poliției serviciile criminalistice și investigațiile de la fața locului și a trecut prin schimbări esențiale după formarea sa.

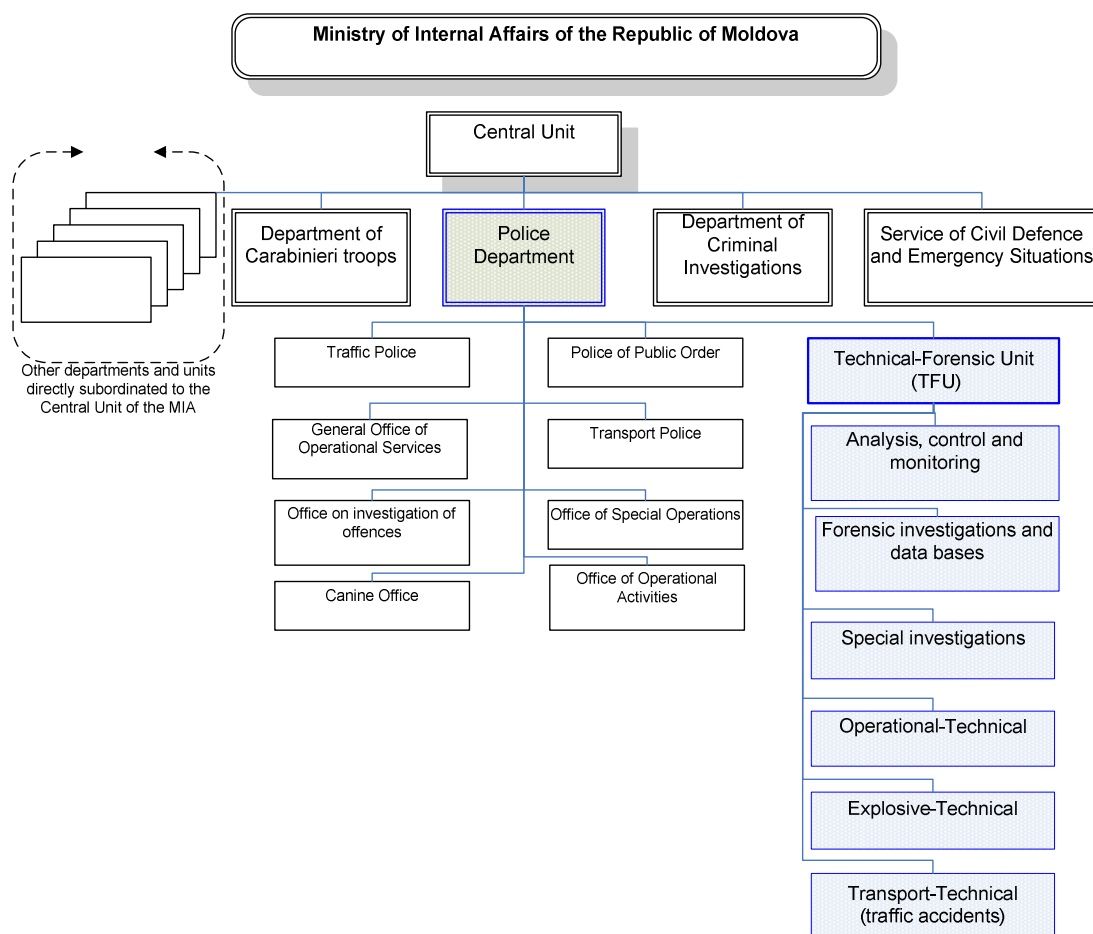
DTC petrecere cele mai des întâlnite cercetări criminalistice care presupun dactiloscopia, urmele instrumentelor, încălțămintei și anvelopelor, documente discutabile, analiza scrisului, analiza drogurilor, accidente de circulație, investigațiile armelor de foc și ale materialelor explozive, substanțe trasabile, fibre, păr, vopsea, sticlă, balistică și altele³¹. În cadrul direcțiilor tehnico – criminalistice regionale din cadrul comisarariatelor de poliție se efectuează investigații care nu necesită mari investiții financiare în echipament divers cum ar fi dactiloscopia, analiza scrisului, documentele discutabile, urmele de încălțămintă, urmele instrumentelor.

În perioada celor 12 luni ale anului 2009 DTC a efectuat 4739 expertize criminalistice și 6858 investigațiile tehnico-științifice.³²

Figura 1. Structura Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

³¹ Informația obținută de pe situl oficial al Ministerului Afacerilor Interne http://www.mai.md/ru/dtc_ru

³² Datele statistice au fost preluate de pe situl oficial al Ministerului Afacerilor Interne <http://www.mai.md/node/342>

Este important de menționat că DTC nu conține în domeniul său de activitate prestarea serviciilor de investigare a ADN și nu există o bază de date ADN. Astfel de tip de investigație nu este disponibil pentru instituțiile de drept și nu este utilizat sau achiziționat de la distribuitori privați din țară, ci solicitat în unele cazuri de importanță majoră de la prestatori din afara țării³³.

DTC este responsabil de întreținerea sistemului de identificare a gloanțelor automate și cartușelor și dispune de acces la sistemul automatizat de identificare a amprentelor digitale (SAIAD) pentru a putea compara amprentele colectate la fața locului, în timp ce sistemul și cartelele personale a câte zece amprente se află la întreținerea unei alte instituții din cadrul Ministerului Afacerilor Interne.

După numărul de personal implicat și numărul de cazuri cercetate³⁴, DTC este cea mai vastă instituție din Moldova care prestează servicii criminalistice. Principalii săi beneficiari sunt ofițerii din Departamentul de Urmărire Penală al Ministerului

³³ După cum a fost menționat de administrația DTC analiza AND este solicitată din România.

³⁴ Datele statistice obținute de pe situl oficial al Ministerului Afacerilor Interne, care poate fi accesat la <http://www.mai.md/node/342>

Afacerilor Interne³⁵, și acesta prestează servicii de expertiză tehnico-științifică și criminalistice în baza solicitărilor parvenite din partea ofițerilor acestui Departament.

Tot personalul care lucrează în cadrul DTC, inclusiv oficiul central și oficiile regionale, face parte din categoria ofițerilor de poliție care sunt supuși criteriilor de angajare, instruire și instruire continuă aplicabile polițiștilor.

În decursul întâlnirilor și interviurilor cu administrația DTC, conducerea a oferit toate asigurările că departamentul nu este supus la vreo influență directă sau indirectă din partea administrației Poliției, necățînd la faptul că este direct subordonată structural Poliției (vezi figura 1), făcînd parte dintr-o instituție de drept și dependentă din toate punctele de vedere (financiar, structural, administrativ) de aceeași sursă care este și principalul loc beneficiar de servicii. Nu există proceduri scrise cu privire la independența experților care să fi fost oferită autorilor acestui studiu, cu excepția unor recomandări cu caracter general ce se conțin în legislația generală ce ține de activitatea, drepturile și obligațiile expertului criminalist.

Deși s-a menționat că direcția se bucură de finanțarea necesară pentru a asigura beneficiarilor săi servicii criminalistice calitative care corespund cerințelor, contribuții semnificative pentru a achiziționa echipament de laborator costisitor sunt făcute de donatori în cadrul proiectelor de finanțare internațională. DTC este în căutarea partenerilor externi pentru a crea un laborator ADN.

În privința viitoarelor evenimente și planuri legate de extinderea domeniului criminalistic către ADN au fost inițiate discuții întrucît ambele instituții – DTC și Centrul de Medicină Legală - și-au arătat intențiile de a implementa investigațiile în baza de ADN.

Recomandare³⁶

Termen scurt Luînd în considerație faptul că ADN-ul este foarte costisitor în implementare și întreținere datorită echipamentului scump și truselor folosite, cerințele ridicate față de măsurile de asigurare a calității și pericolului de contaminare, acest subiect urmează a fi discutat în cadrul instituțiilor de expertiză judiciară, precum și la un nivel mai înalt de administrare pentru a se obține cea mai bună hotărîre la nivel de Guvern.

³⁵ Declarații făcute de administrația DTC în timpul interviului, iunie 2011.

³⁶ Recomandările din cadrul subiectului au fost clasificate după criteriul cadrului temporal de implementare (termen scurt și termen lung). Prin recomandare de "termen scurt" acest studiu presupune măsuri care solicită o perioadă relativ scurtă de timp – de la 1 la 3 ani – pentru a fi implementate și costuri rezonabile. Prin recomandări de "termen lung" acest studiu are în vedere măsurile care necesită atît: susținere financiară și un document de reformare strategică care ar putea cere mai mult de 3 ani pentru a putea fi implementată.

Cercetarea la fața locului

Întrucât cercetarea la fața locului nu ține de domeniul acestui studiu, această etapă a procesului de cercetare criminalistică nu a fost analizată în detaliu. Cu toate acestea, în cadrul interviurilor și întrunirilor cu reprezentanții organelor de drept acest aspect a fost discutat și examinat în contextul proceselor reglementate pentru a obține probe legale, a asigura parcursul probelor de la locul comiterii infracțiunii către laboratorul criminalistic, a stabili responsabilitățile primului ajuns la locul comiterii infracțiunii, a specialiștilor responsabili de cercetarea tehnică a locului faptei și subordonarea lor agentului de poliție constatator.

Cercetările la fața locului sunt efectuate de specialiști angajați în direcția tehnico – criminalistică, care este structural subordonată comisariatelor de poliție regionale ale Ministerului Afacerilor Interne. Principala funcție a specialiștilor este colectarea probelor, sigilarea lor, evitarea oricăror pierderi de urme, precum și colectarea mostrelor de la locul comiterii infracțiunii, fotografierea, cu alte cuvinte efectuarea miezului cercetării la fața locului. În baza articolului 87 din Codul de Procedură Penală specialiștii sunt subordonați organului de urmărire penală și sunt obligați să urmeze ordinele legitime ale organului de urmărire penală la locul comiterii infracțiunii.

Medicii legiști sunt invitați pentru a efectua cercetările preliminare ale cadavrelor în cazul deceselor suspecte.

Două instituții diferite sunt implicate în cercetarea locului faptei: specialiștii care lucrează pentru direcțiile tehnico – criminalistice regionale ale comisariatelor de poliției ale Ministerului Afacerilor Interne, care fac parte din sistemul organelor de drept, și medicii legiști care lucrează în cadrul Centrului de Medicină Legală din cadrul Ministerului Sănătății. Codul de Procedură Penală permite ca probele să fie colectate însuși de organul de urmărire penală. Însă natura și procedura pentru probele colectate poate fi diferită.

Întrucât colectarea probelor și interpretarea la locul faptei este o parte esențială a cercetărilor criminalistice și analizelor efectuate în laboratoarele criminalistice și sunt la fel de importante ca și profesionalismul specialiștilor care efectuează cercetarea la locul faptei, această parte urmează a fi supusă unei atenții speciale care să se reflecte în Standarde Procesuale Operaționale (SPO) adoptate și utilizate de specialiștii implicați în cercetarea locului comiterii faptei. Autorii acestui raport nu au fost informați în decursul interviurilor despre astfel de SPO și nici nu au observat careva discuții suplimentare asupra domeniului de intervenție al procesului criminalistic.

Experții privași și instituțiile care oferă servicii criminalistice

După cum s-a menționat mai sus, experții individuali, liberii profesioniști care lucrează în bază privată, pot efectua cercetări criminalistice doar dacă sunt incluși în Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați și expertiza nu se răsfrînge asupra infracțiunilor comise împotriva vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei³⁷.

La momentul elaborării acestui studiu erau 24 experți privați din diferite categorii atestați și în incluși în Registrul de Stat³⁸. Majoritatea disciplinelor criminalistice clasice sunt acoperite întrucît acești experți privați au lucrat în trecut pentru una sau două instituții criminalistice de stat și au fost mutați de la o secțiune a Registrului la alta fără vreo procedură specială. În continuare, astfel de domenii criminalistice cum ar fi expertiza de construcție/reconstrucție (6 experți atestați), investigarea accidentelor rutiere (1 expert), psihologie criminalistică (1 expert) sunt prezente.

Acești experți pot fi selectați fie de procurori și judecători în legătură cu cercetarea unei cauze penale sau de una dintre părți într-o cauză civilă. Raportul lor este recunoscut și acceptat de instanțele de judecată în același mod ca și rapoartele oferite de experții care lucrează pentru instituțiile criminalistice de stat.

Trebuie menționat că legislația conține restricții pentru domeniul medico-legal și în baza Regulamentului Centrului de Medicină Legală investigațiile și expertiza medico-legală pot fi efectuate doar de medicii legiști care lucrează la Centrul de Medicină Legală și angajații de la Direcția Medicină Legală din cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmaceutică "Nicolai Testemițeanu"³⁹.

Autorii acestui raport s-au întîlnit cu reprezentanții biroului privat de expertiză judiciară SRL "Credibilitate – Birou de Expertize" al cărui obiectiv este oferirea serviciilor de expertiză judiciară în cadrul cauzelor penale și civile în diverse domenii și unul dintre ele este expertiza psihologico-criminalistică. Astfel de expertiză este încă nouă și nu atît de des solicitată, dar luînd în considerație numărul de cazuri de tortură și maltratare înregistrate această disciplină trebuie să fie aplicată mai mult în practică. (Pentru mai multe detalii privind utilizarea expertizei psihiatrice și psihologice a se vedea secțiunea "Expertiza judiciară alternativă și experții privați").

Astfel de expertiză criminalistică efectuată de experții privați este permisă de legislație deși nu este prea des utilizată, întrucît se pune accent pe prestatorii de stat de servicii criminalistice și dacă disciplina criminalistică este disponibilă în cadrul acestor instituții, trebuie să existe o argumentare foarte solidă din partea apărării în cauza penală pentru a implica un expert din sectorul privat. În baza informației colectate de autorii acestui raport, astfel de cazuri sunt foarte rare⁴⁰.

³⁷ Articolul 12 din Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale nr. 1086 din 23 iunie 2000

³⁸ Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați care poate fi accesat la <http://www.justice.gov.md/ro/centrul-national-expertize-judiciare/>

³⁹ Articolul 13 al Regulamentului Centrului de Medicină Legală nr. 58 din 4 Februarie 2010

⁴⁰ Declarațiile oferite de avocați în timpul interviului din 5 iulie 2011, și de avocatul dl. Valeriu Pleșca la 7 iulie 2011

Unul din domeniile care actualmente se confruntă cu probleme datorită unei legislații incomplete este psihologia criminalistică. Necesitatea unei astfel de expertize este considerabile datorită unui număr mare de cazuri când o astfel de cercetare ar fi benefică datorită naturii infracțiunii și persoanelor implicate (cazuri de maltratare, abuz față de minori, infracțiuni sexuale, cazuri de tortură), unde probele psihologice au caracter temporar.

În continuare, subiectul ce ține de experții privați, disponibilitatea și rolul lor sunt analizate în detaliu în următoarele capitole ale acestui raport.

CADRUL JURIDIC

Cadrul juridic din Moldova reglementează utilizarea probelor și serviciilor criminalistice în principal prin intermediul Codului de Procedură Penală și Codului de Procedură Civilă, precum și prin intermediul Legii cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale nr. 1086 din 2000.

Există câteva reglementări care stabilesc domeniul de activitate, drepturile și responsabilitățile prestatorilor de stat de servicii criminalistice, cum ar fi:

- Hotărârea cu privire la aprobarea Registrului de stat al experților judiciari atestați nr. 1147 din 9 septembrie 2003;
- Hotărârea privind salarizarea personalului din domeniul expertizei judiciare, constatările tehnico-științifice și medico-legale nr. 122 din 2 februarie, 2007;
- Hotărârea cu privire la Centrul Național de Expertiză Judiciară de pe lângă Ministerul Justiției nr. 1052 din 12 septembrie 2006;
- Hotărârea pentru aprobarea Regulamentului Centrului de Medicină Legală nr. 58 din 4 februarie 2010.

Toate actele legislative și regulamentele menționate mai sus au fost supuse cercetării de către autorii acestui raport și fiecare subiect legate de infrastructura criminalistică din Moldova a fost evaluat în conformitate cu prevederile din aceste acte legislative, precum și cerințele ce reies din actele și standardele internaționale din acest domeniu.

În afară de actele juridice au fost revizuite unele acte interne emise de Ministere prin care se administrau prestatorii de stat de servicii criminalistice, precum și documente care reglementează procedurile interne, care au fost emise de administrația instituțiilor criminalistice, au fost supuse cercetării, întrucât aceste documente reglementează și descriu în detaliu astfel de domenii importante pentru infrastructura criminalistică cum este procesul de atestare al experților, procedurile de lucru ce urmează a fi urmate și aduc lumină asupra subiectelor de cooperare dintre instituțiile criminalistice și actorii implicați.

Cercetarea criminalistică și raportul judiciar în calitate de probă

Codul de Procedură Penală prevede că "proba"⁴¹ este Probele sînt elemente de fapt dobîndite în mod legal, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei. Prin "mod legal" Codul de Procedură Penală prevede că acestea sunt:

- Declarațiile bănuitului, învinuitului sau inculpatului,
- Declarațiile părții vătămate, martorilor,
- Rapoartele de expertiză judiciară,

⁴¹ Articolul 93 din Codul de Procedură Penală din 14 martie 2003

- *corpus delicti* (probele materiale),
- procesele verbale privind orice cercetări penale și ședințe de judecată,
- documente,
- înregistrări audio și video,
- constatările științifice și medico-legale.

Prin intermediul acestei liste exhaustive de posibilități legale prin care urmărirea penală poate colecta probe Codul de Procedură Penală încearcă să evite orice încălcare a dreptului la apărare și a prezumției de nevinovăție, în același timp securizând o condamnare legală a infracțiunii. În special, în articolul 94 din Codul de Procedură Penală găsim acele condiții care ar duce la excluderea probelor din dosar: utilizarea violenței, amenințărilor și altor modalități de constrângere; încălcarea dreptului la apărare sau la dreptul de a dispune de un interpret; de o persoană neautorizată; de la o sursă care nu poate fi verificată de instanța de judecată; prin utilizarea măsurilor care contravin cerințelor științifice; colectate cu încălcarea prevederilor de procedură penală și altele.

Este deci absolut necesar ca orice raport de expertiză judiciară prezentat în cadrul procesului penal să corespundă cerințelor stabilite de lege și cu respectarea drepturilor procesuale ale părților implicate. Rapoartele judiciare sunt printre posibilitățile legale prin intermediul cărora învinuirea și condamnarea se pot baza. Acest lucru este cu atât mai evident în cazurile de tortură, maltratare, omor, leziuni corporale și infracțiuni sexuale.

Articolul 97 din Codul de Procedură Penală stabilește obligativitatea, printre altele, a raportului medicului legist pentru a determina cauza decesului și gravitatea leziunilor corporale pe care ulterior organele de urmărire penală își bazează decizia de a deschide sau nu un dosar penal.

Unele prevederi pot fi găsite în Codul Contravențional (fostul Cod cu privire la Contravențiile Administrative) care a fost considerat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza Ziliberg vs. Moldova (decizia din 2005) a fi de natură penală și deci urma să corespundă cerințelor articolului 6 din Convenția Europeană – asigurarea unor drepturilor pentru indivizi care au fost învinuiți de comiterea unei contravenții. Articolul 425 din Codul Contravențional stabilește că raportul expertului judiciar este unul dintre formele legale prin care faptele cauzei pot fi stabilite, după care prevede că principii similare cu cele din codul de procedură penală se vor aplica la colectarea și administrarea probelor în cazul contravențiilor.

Codul de Procedură Civilă, pe de altă parte, face legătura dintre colectarea probelor și declarațiile părților care sunt prezentate în fața instanței de judecată. "Probele"⁴² sunt considerate elementele de fapt, dobândite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanțelor ce justifică pretențiile și obiecțiile părților, precum și altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a pricinii. Prin "mod legal" codul de procedură civilă înțelege:

- declarațiile părților implicate,
- declarațiile martorilor,
- actele scrise,

⁴² Articolul 117 din Codul de Procedură Civilă

- înregistrările video și audio video,
- probele materiale,
- concluziile experților.

Și în continuare, codul de procedură civilă stabilește că orice probă trebuie să fie asigurată cu respectarea drepturilor tuturor părților implicate și în conformitate cu cerințele stabilite de lege. Orice probă care a fost obținută ilegal sau sursa căreia nu poate fi verificată va fi exclusă din dosar.

Aceleași principii de legalitate și imparțialitate sunt incluse în Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale nr. 1086 din 23 iunie 2000. Unele dintre articole ale Legii (3,4,5 și 7) stabilesc că expertiza judiciară este bazată pe principiile de legalitate, independență, imparțialitate și plenitudine a cercetărilor efectuate; că expertul trebuie să fie independent de părțile implicate și de ale acelei părți care solicită raportul de expertiză; că se vor respecta drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei atunci când va fi efectuată expertiza.

În concluzie, se observă că reglementările procesuale (penale, civile, contravenționale) precum și Legea cu privire la expertiza judiciară stabilesc principiile legalității și admisibilității probelor, precum și procedurile de obținere a probelor legale pentru a susține învinuirea/condamnarea sau pretențiile/obiecțiile într-o cauză.

Parcursul probelor

Nu există reglementări clare privind parcursul probelor sau administrarea corespunzătoare a probelor. Unele excepții pot fi găsite cum ar fi spre exemplu cele menționate la articolul 158 din Codul de Procedură Penală care se referă la *corpus delicti* (probele materiale) unde un obiect poate fi prezentat în calitate de probă dacă sunt întrunite următoarele condiții:

- descrierea detaliată, ambalarea și alte măsuri au fost luate imediat după descoperirea obiectului, excluzând posibilitatea schimbării sau influențării asupra lui prin schimbări esențiale care ar distruge posibile urme sau schimba caracteristicile probei;
- proba este obținută în decursul următoarei proceduri legale cum ar fi: inspecție; percheziție; confiscare; și a fost aprobată de actorii implicați în procedura penală după solicitare oficială.

Toate condițiile menționate mai sus sunt de natură generală și stabilesc cerințele generale pentru orice obiect ce urmează a fi recunoscut în calitate de probă într-un proces penal. Cu toate acestea autorii raportului nu au putut să facă cunoștință cu procedurile sau instrucțiunile scrise care stabilesc modul de măsurare, instrumentele și tehnicile care fac parte din parcursul probelor și care ar urma să fie respectate de organele de urmărire penală și de experții judiciari.

Întrucât scopul parcursului de probe este asigurarea ca probele să nu fie deteriorate sau modificate de la momentul colectării lor la locul faptei pînă la laboratorul criminalistic unde trece în mâinile expertului, aceasta ar urma să conțină și

documentație care să descrie cum și de cine a fost colectată, păstrată, transportată, investigată și conservată proba pentru oricare dintre procedurile legale. O importanță deosebită trebuie oferită procedurilor standardizate și aprobate, a protocoalelor pentru fiecare etapă a procesului de cercetare penală pentru ca fiecare etapă să fie documentată cel puțin prin dată și individul care a avut acces. Dacă parcursul probelor este rupt și nu poate fi stabilită starea probei în una din etapele "călătoriei" sale de la locul crimei și pînă la laboratorul criminalistic, aceasta ar putea fi considerată inadmisibilă și fără rost pentru cauza dată.

Adițional, parcursul probelor este important și di considerentul prevederilor articolului 159 din Codul de Procedură Penală care stabilește că toate probele, dacă este posibil în virtutea naturii și mărimii obiectului, trebuie să fie adăugate la dosarul penal și păstrate în el. Toate probele, obținute spre exemplu în cadrul unei cercetări la fața locului (efectuate de un specialist) trebuie să fie transmise organului de urmărire penală responsabil de cauză. După completarea solicitării scrise de cercetare criminalistică ofițerul de urmărire penală transmite proba cu ordonanța către expertul criminalist spre cercetare criminalistică, care, în unele cazuri, ar putea fi același specialist care efectuează cercetarea la fața locului și descoperă aceeași probă. Deci, în baza prevederilor legii proba "călătorește" de la locul faptei prin mîinile specialistului de la locul faptei care găsește, stabilește și ambalează obiectului către organul de urmărire penală și apoi către laboratorul criminalistic.⁴³

Au fost depistate imperfecțiuni ale sistemului existent de administrare a probelor în dosarul cauzei în diverse situații, precum și lipsa unui sistem clar de etichetare, ambalare și transportare⁴⁴. După cum a fost confirmat de administrația departamentului urmărire penală⁴⁵ dificultățile apar întrucît ofițerii de urmărire penală nu dispun de condiții corespunzătoare unde să depoziteze probele în timp ce cauza se află în etapa de cercetare și datorită varietății de mărimi și caracteristici ale obiectelor ce urmează a fi păstrate împreună cu dosarul penal, acestea sunt deseori lăsate fără supraveghere și în locuri nesigure. Astfel, probleme apar în asigurarea întregului parcurs al probelor și devine clar că actualul sistem suferă de imperfecțiunile sale și în mod evident de proceduri interne pentru a asigura securitatea parcursului probelor de la locul faptei către laborator.

Unele dintre problemele substanțiale cu aceste caracteristici au fost depistate și în partea ce ține de administrarea mostrelor în domeniul medico-legal întrucît oficiile regionale ale Centrului de Medicină Legală nu efectuează analize medico-legale de laborator și toate mostrele sunt transmise către oficiul central din Chișinău, și, trebuie

⁴³ Olanda, Suedia și Finlanda dispun de un sistem unde ofițerul constatator este responsabil pentru solicitarea investigațiilor criminalistice pentru probele colectate la locul faptei. Ofițerul de urmărire penală recepționează rapoartele criminalistice finale împreună cu probele unde ofițerul constatator poate explica și interpreta rapoartele criminalistice în partea ce ține de un element anume al locului faptei și/sau stabilească unde a fost găsită și colectată proba. Aceasta este un aspect important întrucît atunci cînd ofițerul constatator colectează probele, acesta o face cu un anumit scop și știe ce fel de investigații criminalistice vor urma pentru această probă concretă și ce s-ar putea de aflat după efectuarea investigațiilor.

⁴⁴ Confirmat de asemenea de dl. Gheorghe Malic, Șeful Departamentului Urmărire Penală în timpul interviului din iulie 2011

⁴⁵ Ibid.

admis că, aceasta este o lipsă evidentă de proceduri standardizate pentru administrarea mostrelor și lipsa unui sistem care să demonstreze existența unui parcurs sigur și trasabil al probelor, precum și condiții corespunzătoare păstrării mostrelor și probelor. Deși articolul⁴⁶ stabilește că mostrele biologice obținute în timpul autopsiilor medico-legale și investigațiilor pe persoane vii din oficiile regionale ale Centrului de Medicină Legală trebuie să fie "ambalate corespunzător". Un astfel de articol este oportun dacă este urmat de o serie de recomandări cum acest lucru ar trebui să fie făcut, unde și ce condiții trebuie păstrate mostrele, care este sistemul și modalitățile de transmitere către laboratorul criminalistic.

Recomandare:

Termen scurt: În afară de cerințele generale prevăzute de Codul de Procedură Penală și alte reglementări, prestatorii de servicii criminalistice trebuie să formuleze proceduri standard (Proceduri Operaționale Standardizate) pentru a asigura un parcurs al probelor sigur și posibil de monitorizat, în special pentru probele care ar putea fi supuse unor influențe din exterior și care prin esența lor nu sunt unice și sunt identificabile (mostre biologice, fibre, droguri, etc.).

Drepturile și obligațiile expertului judiciar

Atît expertul cît și specialistul pot fi excluși din participarea la un proces și a efectua un raport de expertiză sau oferi asistență dacă oricare dintre părțile din proces aduce probe că expertul sau specialistul nu sunt eligibili (conflict de interese, relații de familie sau personale cu oricare dintre părțile implicate, implicare anterioară în cauză într-o capacitate diferită, dependența de oricare dintre părți etc.).⁴⁷

Obligațiile de bază ale experților implicați într-un proces penal este să includă în raport răspunsurile la întrebările adresate lor, care reflectă opiniile lor proprii, pentru a separa poziția lor de expert de cea a celor identificați în manuscrite sau programe de calculator, să refuze să ofere un răspuns care trece de domeniul lor de specialitate sau dacă materialele oferite pentru expertiză sunt insuficiente pentru a formula careva concluzii, să asigure confidențialitatea informației cu care au făcut cunoștință în decursul efectuării expertizei sau participării în cauză și să se prezinte la ofițerul de urmărire penală sau la instanța de judecată pentru a răspunde la întrebările părților din proces, inclusiv cele legate de gradul lor de pregătire, experiență și studii.⁴⁸ Experții implicați în procese civile trebuie să prezinte explicațiile lor în fața unei instanțe de judecată de cîte ori sunt solicitați să o facă. Expertul poate amenda un expert cu pînă la 500 MDL (aproximativ 25 EURO) și să-l oblige să-și acopere propriile cheltuieli dacă expertul nu se prezintă în fața curții fără nici un motiv, schimbă concluziile oferite în scris în raport în cadrul unei ședințe de judecată, refuză să efectueze un raport de expertiză atunci cînd el/ea este obligat(ă) să o facă sau refuză să prezinte materialele

⁴⁶ Articolul 13 al Regulamentului Centrului de Medicină Legală, nr. 58 din 4 februarie 2010

⁴⁷ Articolul 89 din Codul de Procedură Penală, articolul 151 din Codul de Procedură Civilă

⁴⁸ Articolul 88 alin. 3 din Codul de Procedură Penală

folosite pentru raport⁴⁹. Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 mai spune că expertul este obligat să efectueze o cercetare exhaustivă și să prezinte concluzii fundamentate și obiective; să ofere explicații adiționale dacă este solicitat de autoritatea care a comandat expertiza judiciară; să se abțină de la efectuarea unei expertize judiciare dacă sunt circumstanțe care îl/o fac neeligibil; să asigure integritatea maximă a obiectelor și materialelor oferite la dispoziție pentru examinare⁵⁰.

În timpul efectuării expertizei judiciare experții dispun de dreptul de a consulta materialele din dosar care i-ar putea ajuta să răspundă întrebărilor adresate, să solicite acte suplimentare și să pună întrebări oricărei părți implicate în cauză, să ofere concluzii și informație pe subiecte care nu au fost solicitate dar care, din punctul de vedere al expertului, ar putea ajuta la stabilirea adevărului pe cauza respectivă⁵¹. Expertul ar putea să se abțină de la efectuarea expertizei înainte de a se consulta cu părțile sau cu autoritatea care a comandat expertiza dacă aceasta va modifica semnificativ natura și calitatea materialelor puse la dispoziție pentru examinare⁵². Legea nr. 1086 completează prin a stabili că expertul poate supune apelului acțiunile autorității care a comandat expertiza criminalistică, dacă această solicitare încălcă drepturile expertului; să solicite ca expertiza judiciară să fie efectuată într-un complet sau să aibă loc o expertiză complexă; să-și exprime obiecțiile sale proprii față de interpretările greșite ale concluziilor sale din partea părților implicate în cauză; să refuze efectuarea expertizei judiciare⁵³.

Acest ultim drept al experților de a refuza efectuarea expertizei atunci când sunt nominalizați de instanța de judecată sau de procuror este posibil doar în anumite circumstanțe⁵⁴:

- Atunci când are loc o încălcare a procedurii de ordonare a expertizei, dacă acest lucru împiedică sau face imposibilă efectuarea ei,
- depășire a competenței expertului prin întrebările înaintate spre soluționare,
- insuficiență a materialelor prezentate pentru întocmirea raportului de expertiză,
- lipsă a condițiilor, metodicilor și mijloacelor tehnice necesare pentru efectuarea cercetărilor,
- pericol pentru viața și sănătatea expertului, care depășește limitele riscului profesional,
- neplată a taxei pentru serviciile sale.

În oricare alte circumstanțe orice refuz de a efectua o expertiză judiciară care se bazează pe late motive poate rezulta în sancționarea expertului sau obligarea expertului de către instanța de judecată să efectueze expertiza judiciară. Spre exemplu, în *cauza dnei Eugenia Barbăroșie împotriva Centrului Național de Expertiză Judiciară*, Curtea Supremă de Justiție a fost de acord cu reclamantul că refuzul reclamatului de a efectua expertiza judiciară pe echipament (parte a urmăririi penale)

⁴⁹ Articolul 154 din Codul de Procedură Civilă

⁵⁰ Articolul 10 din Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 din 23 iunie 2000

⁵¹ Articolul 88 din Codul de Procedură Penală

⁵² Articolul 154 din Codul de Procedură Penală

⁵³ Articolul 9 din Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 86 din 23 iunie 2000

⁵⁴ Articolul 11 din Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 86 din 23 iunie 2000

este ilegală, întrece limitele stabilite de articolul 11 al Legii cu privire la expertiza judiciară și încalcă principiul egalității armelor pentru părțile implicate, în special pentru dna Eugenia Barbăroșie. Centrul a fost obligat prin decizia curții să efectueze expertiza judiciară solicitată și să prezinte raportul⁵⁵.

Procedura de ordonare a expertizei judiciare

Noi am observat că Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 diferențiază dintre raportul de expertiză judiciară și raportul final cu concluzii tehnico-științifice sau medico-legale. Codul de Procedură Penală face același lucru prin a avea două secțiuni separate care prevăd procedura de obținere a unei forme de raport generate într-o cauză penală. Secțiunea VI stabilește că atunci când este un pericol imediat de pierdere a probelor sau modificare a faptelor cauzei, ofițerul de urmărire penală poate solicita efectuarea unei constatări de către un specialist.

Articolul 139 din Codul de Procedură Penală stabilește că în astfel de circumstanțe o astfel de constatare de obicei se face de un specialist care activează în cadrul organului de urmărire penală. Cu toate acestea, există și posibilitatea ca aceasta să fie efectuat de un alt specialist din altă instituție. Practica indică asupra faptului că anume specialistul din cadrul organului de urmărire penală este persoana care oferă constatările într-o cauză penală atunci când este nevoie **și aceasta contravine în mod direct prevederilor articolelor 86 și 88 din Codul de Procedură Penală care stabilește că orice specialist care este dependent de careva părți dintr-o cauză este neeligibil.**

Fie ofițerul de urmărire penală, fie instanța de judecată prezintă materialele și informația, stabilesc obiectul, întrebările și termenul limită în decursul căruia specialistul este obligat să prezinte raportul. Dacă examinarea suspectului sau a victimei este obligatorie, instanța de judecată sau ofițerul de urmărire penală va asigura prezența lor. Toate constatările științifice sau medico-legale vor fi incluse în raportul de constatare. Dacă acesta este considerat incomplet sau concluziile lui neclare, va fi solicitată o expertiză *ex officio* sau la solicitarea părților implicate⁵⁶.

Secțiunea VII stabilește că expertiza judiciară este ordonată de ofițerul de urmărire penală sau de instanța de judecată *ex officio* sau la solicitarea părților implicate pentru a stabili circumstanțele care au valoarea probatorie pentru cauza penală în cadrul procesului penal. Astfel de circumstanțe au fost considerate a fi cauza decesului, gravitatea leziunilor corporale, starea sănătății fizice și psihice a bănuțului sau a învinuțului, vârsta învinuțului sau a victimei, starea sănătății fizice sau psihice a părții vătămăte sau a martorului⁵⁷. În ordinul de solicitare a expertizei judiciare trebuie indicat⁵⁸:

- autoritatea sau partea care solicită expertiza judiciară;

⁵⁵ Vezi dosarul nr. 3r-576/08 Eugenia Barbarosie împotriva Centrul Național de Expertiză Judiciară, decizia Curții Supreme de Justiție din 10 aprilie 2008.

⁵⁶ Articolele 139-141 din Codul de Procedură Penală

⁵⁷ Articolele 142-143 din Codul de Procedură Penală

⁵⁸ Articolul 144 din Codul de Procedură Penală

- motivele efectuării expertizei;
- actele, materialele și obiectele puse la dispoziția expertului, cu indicarea în ce circumstanțe acestea au fost găsite și colectate;
- întrebările la care trebuie să răspundă expertul;
- numele instituției și numele expertului;
- termenul limită în cadrul căruia raportul trebuie să fie completat și prezentat.

Expertul și părțile implicate în proces sunt informați cu privire la această decizie și li se permite să formuleze obiecții la întrebările formulate, să solicite ca întrebări suplimentare să fie formulate și să recomande propriu expert pentru a participa la expertiza judiciară⁵⁹. Această decizie devine obligatorie pentru expert.

În timpul interviurilor cu reprezentanții procuraturii și avocaților s-a stabilit că rareori părțile într-un proces penal sunt informate în timp util despre faptul ordonării unei expertize judiciare. S-a format practica conform căreia ofițerul de urmărire penală și procurorul folosesc același pachet de întrebări în cazuri similare pentru a fi incluse în deciziile de ordonare a expertizei judiciare, informează părțile și avocații lor după ce raportul a fost elaborat și prezentat și apoi fie evită să răspundă solicitărilor avocaților prin care se solicită o expertiză suplimentară, fie transmite cauza în instanța de judecată cu solicitările nerezolvate, lăsînd la discreția curții să decidă.⁶⁰ Oricare ar fi alegerea, o astfel de practică defectuoasă duce la încălcarea termenului rezonabil pentru investigarea și examinarea unei cauze, încalcă prezumția de nevinovăție, privează partea vătămată de dreptul la un remediu efective și exclude caracterul echitabil al procedurii.

Recomandare

Termen scurt Urmează a fi modificate practicile cu luarea în considerație a cerințelor de proces echitabil și prezumția nevinovăției, pentru ca avocații apărării să se bucure de aceleași drepturi procesuale precum se bucură acuzatorul în obținerea probelor criminalistice veridice după cum o prevede Codul de Procedură Penală. Utilizarea instruirilor și procedurilor disciplinare pentru ofițerii de urmărire penală și procurorii care acționează contrar Codului de Procedură Penală.

Există patru categorii de expertize judiciare: în grup, complexe, adiționale și contraexpertiza⁶¹. *Expertiza judiciară în grup* este efectuată de doi sau mai mulți experți care au același profil, lucrează împreună la cercetare și oferă răspunsuri colegiale la întrebări. Experții care au o opinie diferită de cea formulată de majoritate pot formula o opinie separată și să o atașeze la raport (în procedură civilă) sau să-și prezinte raportul individual (în procedură penală). Dacă o instituție este numită responsabilă de efectuarea unei expertize judiciare pe o cauză, șeful instituției este liber să decidă cât de mulți experți vor fi implicați pentru a ajunge la concluziile colegiale în termenul limită stabilit pentru a răspunde la întrebările puse. *O expertiză complexă* presupune participarea a doi sau mai mulți experți din diferite domenii

⁵⁹ Ibid., Art. 145.

⁶⁰ Declarațiile făcute în timpul interviului petrecut la 5 iulie 2011 de autorii acestui raport cu dna Natalia Molosag și colegii săi de la Avocații Publici; cu Institutul pentru Drepturilor Omului din Moldova (IDOM).

⁶¹ Articolele 146-148 din Codul de Procedură Penală, articolele, 156, 157, 159 ale Codului de Procedură Civilă; articolele 15/3-18 ale Legii cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 din 23 iunie 2000.

pentru a putea confirma sau infirma concluziile pe care le-a făcut ofițerul de urmărire penală. Expertul va semna doar acele părți din raport care țin de competența sa, domeniul de expertiză. *Expertiza judiciară suplimentară* este solicitată atunci când raportul este neclar sau incomplet. Expertiza va fi refăcută de același expert sau de un alt expert. Atunci când concluziile prezentate de expert sunt nefondate, sau când există dubii cu privire la corectitudinea lor, sau atunci când procedura a fost încălcată poate fi solicitată o *contraexpertiză judiciară* de la unul sau mai mulți experți diferiți de cei care au făcut prima expertiză. În timpul expertizei judiciare date pot fi discutate metodologia utilizată de foștii experți. Decizia cu privire la ordonarea contraexpertizei judiciare va explica motivele ordonării și foștii experți pot fi supuși întrebărilor fără a fi parte la noua expertiză judiciară.

În concluzie se poate spune că toate legile și regulamentele menționate mai sus reglementează majoritatea cerințelor necesare pentru ca experții să efectueze investigații și expertize judiciare sigure și obiective. Mai mult, regulamentele⁶² care reglementează activitățile prestatorilor de stat de servicii criminalistice și ale experților judiciari în partea ce ține de responsabilitățile și obligațiile lor se suprapun și unele detalii sunt diferite. Acestea nu sunt ajustate și armonizate unul cu altul, ceea ce poate fi explicat prin datele diferite de adoptare și lipsa coordonării și comunicării dintre instituțiile criminalistice la subiecte atât de importante. De asemenea, autorii acestui raport au stabilit că nu există careva sisteme unificate de comunicare și nu sunt luate măsuri pentru a depăși problemele comune. Unicele activități țin de corespondența scrisă rară la nivel de Ministere întrucât structurile de expertiză judiciară sunt administrate de instituții guvernamentale diferite.

Recomandare Pentru a ajunge la cele mai bune rezultate și soluții pentru întreaga infrastructură criminalistică trebuie creat un sistem comun (colegiu independent de expertiză judiciară) care să fie compusă din reprezentanții tuturor prestatorilor de servicii criminalistice, inclusiv experți din domeniul privat.

Codul de Procedură Penală stabilește că cerințele de expertiză judiciară obligatorie⁶³ pot fi deduse în cadrul unui proces penal deschis, însă acesta nu obligă ofițerul de urmărire penală să inițieze procesul penal în astfel de cazuri. Autorii raportului au stabilit că atunci când este cerută expertiza judiciară obligatorie (în special esențială pentru determinarea naturii și gradului leziunilor corporale⁶⁴) cauza penală este inițiată doar după ce a fost efectuată investigația medico-legală preliminară cerută de poliție în afara procesului penal. O astfel de cercetare clinico-medico-legală este efectuată în conformitate cu toate cerințele de cercetare judiciară dar aceasta nu poate fi numită legal sau percepută drept expertiză juridică și actul produs nu poate fi considerat un raport de expertiză judiciară. În baza acestui document poliția poate solicita de la procuratură inițierea cauzei penale în conformitate cu articolul 143 din Codul de Procedură Penală expertiza judiciară va fi efectuată repetat.

⁶² Codul de Procedură Penală, Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 din 23 iunie 2000, Regulamentul Centrului Național de Expertiză Judiciară nr. 1052 din 12 septembrie 2006, Regulamentul Centrului de Medicină Legală nr. 58 din 4 februarie 2010.

⁶³ Articolul 143 din Codul de Procedură Penală

⁶⁴ Confirmat de administrația Centrului de Medicină Legală dl Pădure și dl. Cuvșinov, precum și stabilit de autori după cercetarea cauzelor și rapoartelor privind medicina clinico-legală.

În unele cazuri cum ar fi cele legate de tortură cauza leziunilor trebuie determinată cât de repede posibil pentru a evita inconsistențele întrucât expertiza judiciară nu poate fi repetată datorită procesului evident de vindecare care are loc în cazul sănătății persoanei. În această situație și prin utilizarea acestei practici, expertiza judiciară poate fi efectuată doar în baza raportului preliminar și altor documente obținute, care pînă la urmă influențează caracterul complet și calitatea expertizei judiciare în întregime. Din păcate, în acest domeniu au fost depistate deficiențe grave de autori (a se vedea de asemenea și capitolul de mai jos privind calitatea și expertii și specialiștii judiciari).

Practica actuală utilizată de organele de drept și în consecință și de prestatorii serviciilor criminalistice intră în contradicție cu declarațiile făcute de judecătorii de la Curtea Supremă de Justiție⁶⁵. Din spusele lor, în cazul cercetărilor criminalistice obligatorii acestea trebuie efectuate în baza prevederilor Codului de Procedură Penală⁶⁶ și cauza penală trebuie inițiată imediat pentru a asigura admisibilitatea în instanța de judecată a probelor criminalistice.

Recomandare

Termen scurt Procesul penal trebuie inițiat imediat în corespundere cu prevederile din Codul de Procedură Penală pentru cazurile cînd se solicită în mod obligatoriu efectuarea expertizei judiciare.

Lista cazurilor cînd expertiza judiciară este obligatorie ar urma să se completeze cu următoarele:

- tratament și maltratare;
- pentru a determina semnele comiterii unei infracțiuni sexuale;
- cazurilor legate de droguri;
- materiale explozive, arme de foc, muniții.

Doar cazurile de omor sunt considerate de societate drept o infracțiune ieșită din comun împotriva unei persoane. Abuzul sexual, tortura, maltratarea și alte forme de violență sunt de asemenea considerate infracțiuni grave împotriva integrității persoanei, care pot fi urmărite penal efectiv doar dacă acuzația este bazată pe probe criminalistice sigure. Datorită caracterului specific al acestei infracțiuni, probele criminalistice urmează a fi obținute în timp util, înainte ca probele fizice și biologice să nu dispară sau să se modifice, lăsînd infractorul să scape de răspundere. Este cu atît mai important ca astfel de probe să fie asigurate în cazuri de tortură, abuz sexual față de copii și incest, care din păcate este raportat a avea loc destul de des. Acest studiu a identificat existența unui echipament și a unor materiale inadecvate la dispoziția experților criminaliști pentru a asigura necesitățile unor probe sigure în cazuri de tortură sau infracțiuni sexuale.

Nu există dubii că interesele justiției cer o cercetare eficientă și amănunțită a oricăror acuzații de maltratare sau tortură, și după cum s-a menționat în nenumărate cazuri, **probele criminalistice** sunt printre primele date ce urmează a fi asigurate cu

⁶⁵ Interviu au fost organizate cu dna Raisa Botezatu, actualmente președintele interimar al Curții Supreme de Justiție

⁶⁶ Articolul 143 din Codul de Procedură Penală

rapiditate⁶⁷. În prima cauză de tortură asupra căreia s-a expus Curtea Europeană împotriva Republicii Moldova - **Corsacov vs. Moldova**⁶⁸ - Curtea a notat că "...raportul medical din 28 februarie 2000 emis de un grup de patru medici legiști cu experiență, solicitat de Procuratură ..." avea "...putere probatorie superioară pentru a demonstra cum au fost cauzate leziunile corporale reclamantului"⁶⁹. După stabilirea importanței probelor criminalistice într-o cauză de tortură, Curtea a avut ulterior posibilitatea să explice ce înseamnă "rapiditate" pentru ca proba respectivă să fie obținută într-un proces de cercetare penală. În cauza **Gurgurov vs. Moldova**⁷⁰ Curtea a stabilit că întârzierea cu 8 zile dintre ziua când presupusa maltratare a avut loc și ziua când medicul legist a putut examina victima este cu siguranță nescuzabil de lungă și a cauzat pierdere probelor fizice. Peste un an după cauza Gurgurov, Curtea a stabilit că trei zile este o prea mult în cauza **Padureț vs. Moldova**⁷¹ pentru a putea asigura probele medico-legale atunci când exista un argument rezonabil pentru a crede victima că aceasta a fost supusă torturii. Tocmai din aceste considerente se recomandă extinderea listei și includerea unor prevederi separate legate de cazurile de tortură și infracțiuni sexuale în care expertiza judiciară a fi obligatorie și imediată.

Orice incriminare pe cazuri legate de droguri fără o expertiză criminalistică, care ar stabili exact cantitatea și calitatea drogurilor descoperite la o persoană, nu ar rezista cerințelor de legalitate și echitate în procedură. Fără o astfel de expertiză nici o condamnare nu ar putea fi legală. Pentru a asigura că Guvernul se luptă legal cu consumul de droguri urmează de stabilit obligativitatea expertizei criminalistice pentru orice tip de drog pentru a putea stabili întâi de toate tipul acestuia și dacă el este interzis și apoi cantitatea exactă, în baza căreia se poate adopta și sentința. Similar, expertiza criminalistică este importantă în orice cauză legate de substanțe explozive, arme de foc și muniții.

Recomandare

Termen scurt Codul de Procedură Penală urmează a fi modificat pentru a extinde lista de cazuri când expertiza judiciară este obligatorie.

Nu există un termen limită în Codul de Procedură Penală care ar obliga procurorul să deschidă un dosar penal. Actualmente practica stabilește că orice plîngere ar fi examinată în calitate de petiție și va fi supusă unei investigații preliminare. Orice acțiuni de cercetare și rapoarte ale concluziilor tehnico-științifice efectuate în această etapă preliminară nu pot dispune de calitate de probă în fața curții și deci sunt expuse riscului de a consuma materialele sau modifica natura lor dacă sunt supuse unor expertize criminalistice în afara unei urmăriri penale inițiate⁷².

⁶⁷ A se vedea printre altele cauza Tanrikulu vs. Turcia [GC], nr. 23763/94, CtEDO 1999-IV, § 104 și următoarele și Gül vs. Turcia, nr. 22676/93, § 89, din 14 decembrie 2000;

⁶⁸ nr. 18944/02, 4 aprilie 2006;

⁶⁹ Ibid., paragraful 58;

⁷⁰ nr. 7045/08, 16 iunie 2009;

⁷¹ nr. 33134/03, 5 ianuarie 2010;

⁷² Declarații făcute de dle Igor Dolea, Șeful Catedrei Drept Procesual Penal și Criminalistică, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova și Expert Superior la Institutul de Reforme Penale.

Recomandare:

Termen scurt: Includerea în Codul de Procedură Penală a unei limite de timp în decursul căreia procurorul ar fi obligat să finalizeze investigațiile preliminare și să emită o decizie prin care să se decidă inițierea sau nu a unei urmăriri penale. Această limită de timp trebuie să fie suficient de scurtă luând în considerație că o gamă largă de probe criminalistice sunt ușor alterabile sau se pot distruge și în unele cazuri este imposibil de efectuat o expertiză repetată asupra aceluiași obiect.

Termen scurt: Clarificarea în Codul de Procedură Penală că urmărirea penală trebuie inițiată de fiecare dată când este o plîngere și investigațiile inițiate vor duce fie la învinuirea bănuțitului de comiterea unei infracțiuni sau contravenției, fie la închiderea dosarului. Aceasta va face mai eficientă colectarea de probe, în special generarea expertizei criminalistice care este oferită în cadrul proceselor penale și dispune de valoare probantă în sensul dreptului penal⁷³. Acest subiect este în special important în cazurile de presupusă tortură⁷⁴.

Rolul expertului și specialistului criminalist

Codul de Procedură Penală reglementează implicarea atât a specialistului cît și a expertului criminalist însă există diferențe dintre, spre exemplu, rezultatele oferite întrucît unul dintre ei oferă raport de expertiză judiciară, iar altul – raport privind cercetările tehnico-științifice. Conform articolului 1 paragraful 2 al Legii cu privire la expertiza judiciară concluziile raportului științific au aceeași valoare de probă similar cu cea a raportului judiciar oferit de expertul judiciar. Deși Codul de Procedură Penală nu conține o astfel de formulare clară, acesta doar stabilește că constatările oferite de un specialist nu substituie raportul de expertiză judiciară⁷⁵ și în cazul cînd raportul specialistului este considerat incomplet sau conține concluzii neclare, atunci poate fi numită *ex officio* sau la cererea uneia dintre părțile implicate o expertiză judiciară⁷⁶. Astfel, Legea cu privire la expertiza judiciară creează condiții mai detaliate legate de recunoașterea acestor două documente drept probe.

În baza raportului tehnico-științific obținut în timpul cercetării preliminare efectuate de poliție, cauza penală poate fi inițiată și poate fi solicitată expertiză judiciară pe același obiect (ceea ce este obligatoriu dacă expertiza judiciară este obligatorie⁷⁷). După cum este prevăzut de articolul 1 paragraful 2⁷⁸ cercetarea tehnico-științifică este efectuată cu utilizarea acelorași termeni, metode și echipament ca și în cazul expertizei judiciare. Deci, dacă cauza penală a fost pornită aceeași cercetare trebuie să fie făcută, însă de această dată este cerută în calitate de raport de expertiză judiciară, efectuat de un

⁷³ Declarații făcute de dle Igor Dolea, Șeful Catedrei Drept Procesual Penal și Criminalistică, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova și Expert Superior la Institutul de Reforme Penale

⁷⁴ Declarație făcută de dl Ion Caracuian, Direcția combatere tortură din cadrul Procuraturii Generale

⁷⁵ Articolul 87 al Codului de Procedură Penală

⁷⁶ Ibid., Articolul 141

⁷⁷ Ibid., Articolul 143

⁷⁸ Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 din 23 iunie 2000

expert judiciar atestat. Din interviurile organizate autorii acestui studiu sunt înclinați să presupună că după ce cauza penală este inițiată repetarea expertizei judiciare nu se petrece în substanță în marea majoritate a cazurilor. Este doar un document nou care este emis cu un antet diferit în timp ce descrierea și concluziile rămân aceleași și sunt preluate de la cercetarea tehnico-științifică petrecută anterior.

Implicarea expertului judiciar și solicitarea de expertiză judiciară poate fi făcută doar în cadrul procedurii penale – la etapa prejudiciară sau judiciară.

Astfel, tehnic nu există nici o diferență dintre cercetarea tehnico-științifică și raportul cu constatările emis de specialist și expertiza judiciară și raportul de expertiză judiciară. Deși înainte de **pornirea dosarului penal specialistul implicat nu are careva funcții, responsabilități și drepturi specifice, așa cum ar fi cazul atunci când participă în procedură penală, nu sunt careva cerințe speciale pentru nivelul de competență, calificare sau certificare și alte cerințe impuse de lege, cum ar fi, spre exemplu, în cazul expertului judiciar**⁷⁹. Specialistul implicat într-o cauză, după cum prevede Codul de Procedură Penală,⁸⁰ dispune de drepturi, responsabilități și obligații similare cu cele ale expertului judiciar la etapa judiciară și nu există careva diferențe semnificative.

Autorii acestui studiu nu au putut identifica careva criterii stabilite de prestatorii de servicii criminalistice care ar clarifica la ce etapă specialistul, care nu dispune de certificare în vreo disciplină judiciară, obține drepturile și obligațiile de a emite raportul privind constatările tehnico-științifice.

Astfel, luând în considerație faptul că raportul privind constatările tehnico-științifice oferite de specialist și de raportul expertului judiciar dispune de aceeași valoare probantă⁸¹ (indiferent de faptul dacă este la etapa unui dosar penal deja deschis sau înainte de etapa când cauza este inițiată) există riscul ca la etapa prejudiciară și judiciară este considerată drept probă concluziile de calitate redusă ale specialistului care ar putea suferi de lipsă de aptitudini și calificări necesare.

După cum a fost observat de autorii acestui studiu astfel de cercetări tehnico-științifice sunt solicitate destul de des și efectuate chiar mai des decât expertizele judiciare⁸², și concluziile oferite de specialist constituie bază pentru decizia procurorilor de a iniția sau de a nu iniția cauza penală chiar și atunci când este solicitată expertiza judiciară obligatorie și cauza penală ar urma să fie inițiată imediat.

Cu toate acestea sunt opinii conform cărora rapoartele emise de specialist și de expert sunt tratate de procuratură ca având valoare probantă similară. Aceasta duce la faptul că în unele cazuri învinuirea penală sau contravențională sunt bazate doar pe

⁷⁹ Opinie exprimată de dl. Igor Dolea, expert superior la Institutul de Reforme Penale în timpul interviului și ulterior susținută de judecătorii de la Curtea Supremă de Justiție, a căror opinie a fost căutată de autori

⁸⁰ Articolul 87 din Codul de Procedură Penală

⁸¹ Articolul 1² paragraful 2 din Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 din 23 iunie 2000

⁸² După cum arată datele statistice, spre exemplu, Direcția Tehnico – Criminalistică din cadrul Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne a efectuat în decursul anului 2009 6858 cercetări tehnico-științifice și 4739 expertize judiciare [<http://www.mai.md/node/342>]

rapoartele specialistului fără vreo expertiză judiciară adițională⁸³. Atît timp cît există practica numirii specialistului din cadrul direcției de cercetare penală, atunci orice învinuire bazată doar pe concluzia raportului specialistului încalcă prezumția de nevinovăție și egalitatea armelor⁸⁴.

Pentru a face o distincție clară dintre raportul privind concluziile tehnico-științifice emise de specialist și expertiza judiciară efectuată de un expert judiciar în cadrul Codului de Procedură Penală și a evita practica cînd cercetările preliminare ale specialistului făcute înainte de inițierea cauzei penale, autorii acestui raport sugerează implementarea modificărilor în Codul de Procedură Penală și în Legea cu privire la expertiza judiciară. Modificările trebuie să stabilească o practică nouă conform căreia atunci cînd este solicitată o expertiză judiciară obligatorie în baza articolului 97 din Codul de Procedură Penală, cererea de efectuare a investigațiilor de către un specialist nu pot fi permise întrucît cauza trebuie să fie inițiată imediat și trebuie solicitată o expertiză judiciară.

Trebuie luat în considerație că articolul 1² paragraful 2 al Legii cu privire la expertiza judiciară stabilește că cercetările tehnico-științifice sunt efectuate în baza aceluiași reguli, metode și cu utilizarea aceluiași echipament ca și în cazul expertizei judiciare. Astfel, nu există diferențe nici la capitolul efectuării unei sau altei forme de cercetare, astfel, tehnic aceste proceduri sunt identice însă esența procesuală și diferențele sunt esențiale pentru că raportul privind constatările tehnico-științifice nu are valoare procesuală dacă cercetarea este efectuată la etapa de cercetare preliminară înainte de inițierea cauzei penale. Atunci cînd se deschide un dosar penal ofițerul de urmărire penală sau procurorul sunt obligați să solicite expertiza judiciară și odată efectuată, procesul trebuie repetat formal pentru a efectua expertiza judiciară și a obține raportul de expertiză judiciară. Astfel, în majoritatea cazurilor implicarea specialistului înainte de deschiderea dosarului penal este lipsită de sens și nu are vreo acoperire juridică sau vreo motivare. De asemenea aceasta generează dubii cu privire la utilizarea eficientă a serviciilor oferite de prestatorii de servicii criminalistice – cum sunt utilizate resursele financiare și umane și așa limitate.

Recomandare

Termen scurt Urmează a fi evitate riscurile implicării specialistului și solicitării unei investigații tehnico-științifice în cazurile cînd expertiza medico-legală este obligatorie în baza codului de procedură penală înainte de inițierea urmăririi penale. În calitate de început trebuie făcute schimbări în Codul de Procedură Penală și Legea privind expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale, și modul în care poliția obișnuiește să lucreze prin a diminua domeniul investigațiilor preliminare petrecute înainte de inițierea unei urmăririi penale.

⁸³ Declarațiile făcute în timpul interviului organizat la 29 iunie 2011 de autori cu dl. Igor Dolea, Șeful Catedrei Procedură Penală și Criminalistică, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova și Expert Superior la Institutul de Reforme Penale

⁸⁴ Ibid.

Atestarea/reatestarea experților judiciari

Persoana care solicită obținerea calificării de expert judiciar într-un domeniu anume trebuie să fie angajat în calitate de stagiar expert în una din instituțiile de expertiză judiciară menționate în articolul 12 din Legea nr. 1086, să cunoască în detaliu legislația cu privire la expertiza judiciară, să capete cunoștințe teoretice și aptitudini practice necesare acestei profesii. La finele stagiului candidatul este supus unui examen în fața comisiei de calificare. Membrii comisiei sunt numiți în baza deciziei șefului instituției de expertiză judiciară unde stagiarul expert a efectuat stagiul⁸⁵. Comisia de calificare trebuie să fie compusă din cel puțin 3 experți de calificare superioară de același profil cu cel al candidatului. Experții din alte instituții pot fi incluși în componența comisiei. Candidatului i se oferă posibilitatea să efectueze o expertiză judiciară în calitate de parte componentă a evaluării sale⁸⁶.

Evaluarea calității și corectitudinii lucrului expertului este evaluată **odată** la 5 ani de o Comisie formată din șeful instituției de expertiză judiciară unde activează expertul⁸⁷. Evaluarea aptitudinilor este obligatorie și gratis pentru angajații din instituțiile de stat. Experții privați trebuie să achite o taxă pentru a fi evaluați și a se prezenta în fața Comisiei formată de Centrul Național de Expertiză Judiciară⁸⁸. Sustragerea de la evaluare poate duce la emiterea unei decizii de retragere a calității de expert judiciar⁸⁹.

Fiecare instituție dispune de propria Comisie, cu excepția Centrului de Combaterea Crimelor Economice și Corupției și Serviciului de Informație și Securitate. Aceste două instituții transmit experții lor către Comisia Centrului Național de Expertiză Judiciară din cadrul Ministerului Justiției⁹⁰.

Membrii Comisiilor sunt experți cu renume în domeniul expertizei judiciare, experți de categorie superioară cu grade științifice, șefi ai instituțiilor și reprezentanți ai Ministerului⁹¹.

Criteriile de performanță stabilite în Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 și Regulamentul nr. 393 din 22.12.2004⁹² sunt:

- Gradul de cunoștințe acumulate și calificarea profesională;
- Calitatea rapoartelor de expertiză judiciară și rapoartele finale cu constatări științifice sau medico-legale;
- Atitudinea față de lucru;
- Anii de experiență în cadrul unui anumit domeniu de expertiză;
- Rezultatele realizărilor științifice (publicații, invenții, altele);

⁸⁵ Articolul 35 al Legii cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 din 23 iunie 2000

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Articolul 37 din Legea nr. 1086; Secțiunea 3, 4, 6 a Regulamentului privind atestarea experților judiciari nr. 393 din 22.12.2004, aprobat de Ministerul Justiției;

⁸⁸ Paragraful 31 al Regulamentului 393 din 22.12.2004

⁸⁹ Paragraful 9 al Regulamentului 393 din 22.12.2004

⁹⁰ Paragraful 7 al Regulamentului 393 din 22.12.2004

⁹¹ Articolul 37 al Legii nr. 1086; paragraful 4 al Regulamentului nr. 393 din 22.12.2004

⁹² Articolul 36 al Legii nr. 1086; paragraful 5 al Regulamentului nr. 393 din 22.12.2004

- Candidatul va transmite copiile la 5-7 rapoarte emise în ultimul an pentru fiecare domeniu de expertiză. Fiecare raport trebuie să fie evaluat și opinia asupra lui furnizată Comisiei.

În contextul criteriilor respective candidatul poate obține un grad de atestare mai înalt. Există patru categorii de experți și pentru a recepționa următoarea categorie de atestare candidatul trebuie să întrunească condițiile acestea și să susțină evaluarea de cunoștințe:

Titlul de expert judiciar de categoria a treia este oferit candidaților care:

- Au de la unul la trei ani de experiență în calitate de medici legiști sau psihiatri legiști;
- Dețin cunoștințe teoretice aprofundate și aptitudini practice;
- Cunosc bine legislația ce ține de expertiza judiciară și constatările științifice și medico-legale;
- În decursul perioadei de specializare au efectuat diverse expertize judiciare, examinări și cercetări de nivel înalt.

Titlul de expert judiciar de categoria a doua este oferit candidaților care:

- Au cinci ani de experiență sau dispune de dreptul de a efectua expertize judiciare în două domenii diferite de expertiză judiciară sau a instruit cel puțin un expert judiciar;
- Dețin cunoștințe teoretice aprofundate și aptitudini practice în diferite domenii ale expertizei judiciare și științe alăturate, cunoaște bine legislația ce ține de expertiza judiciară și constatările științifice și medico-legale;
- Efectuează expertize judiciare, examinări și cercetări la nivel înalt
- Au efectuat prezentări și conferințe științifice și seminare;
- Au urmat instruiri și cursuri de autoinstruire;
- Reacțiile la rapoarte nu presupun concluzii negative sau erori, contradicții;
- Rapoartele sunt efectuate în corespundere cu cerințele stabilite pentru acestea.

Titlul de expert judiciar de categoria întâia este oferit candidaților care:

- Au zece ani de experiență sau dispun de dreptul de a efectua rapoarte de expertiză judiciară în cel puțin trei domenii diferite ale științei criminalistice sau au instruit cel puțin doi experți sau au publicat cel puțin două lucrări științifice în ultimii cinci ani sau dețin titlul de Doctor în domeniul respectiv;
- Dețin cunoștințe teoretice aprofundate și aptitudini practice în diferite domenii ale expertizei judiciare și științe alăturate, cunoaște bine legislația ce ține de expertiza judiciară și constatările științifice și medico-legale;
- Efectuează expertize judiciare, examinări și cercetări la nivel înalt;
- Au efectuat prezentări și conferințe științifice și seminare;
- Au urmat instruiri și cursuri de autoinstruire;
- Reacțiile la rapoarte nu presupun concluzii negative sau erori, contradicții;
- Rapoartele sunt efectuate în corespundere cu cerințele stabilite pentru acestea.

Titlul de expert judiciar de categoria superioară este oferită candidaților care:

- Au doisprezece ani de experiență sau dispun de dreptul de a efectua rapoarte de expertiză judiciară în cel puțin cinci domenii diferite ale științei criminalistice

- sau au instruit cel puțin trei experți judiciari sau au publicat cel puțin trei lucrări științifice în ultimii cinci ani sau dețin titlul de Docto în domeniul respectiv;
- Dețin cunoștințe teoretice aprofundate și aptitudini practice în diferite domenii ale expertizei judiciare și științe alăturate, cunoaște bine legislația ce ține de expertiza judiciară și constatările științifice și medico-legale;
 - Efectuează expertize judiciare, examinări și cercetări la nivel înalt;
 - Au efectuat prezentări și conferințe științifice și seminare, inclusiv la nivel internațional;
 - Au urmat cursuri de instruire și autoinstruire de seamă;
 - Reacțiile la rapoarte nu presupun concluzii negative sau erori, contradicții;
 - Rapoartele sunt efectuate în corespundere cu cerințele stabilite pentru acestea⁹³.

Nimeni nu poate sări peste o categorie dar poate solicita o evaluare timpurie pentru a obține următorul grad⁹⁴.

Testul de evaluare a cunoștințelor constă dintr-un test tip conversație de întrebări și răspunsuri și examinarea rapoartelor și documentelor prezentate⁹⁵. Acest lucru est documentat în procesul verbal de ședință al Comisiei. Membrii Comisiei votează în baza rezultatelor discuțiilor dacă să ofere sau nu următorul grad de atestare expertului. Cu simpla majoritate a cel puțin 2/3 din membrii prezenți, Comisia adoptă decizia care justifică corespunderea candidatului cerințelor impuse de categoria de atestare oferită⁹⁶. Șeful instituției aprobă prin ordin decizia Comisiei în timp de o lună de la data când a avut loc evaluarea. Dacă expertul nu este de acord cu decizia Comisiei, acesta poate ataca cu apel la Minister prin inițierea unei solicitări de efectuare a unui nou text de aptitudini în cadrul aceleiași sau altei Comisii⁹⁷.

Dreptul de a efectua expertize judiciare în unul sau mai multe domenii de expertiză poate fi retras expertului ca urmare a evaluării negative (nesatisfăcătoare) a aptitudinilor prin propunerea șefului instituției de expertiză judiciară unde activează expertul sau în baza unei decizii definitive a instanței de judecată într-o cauză penală⁹⁸. Dreptul de a efectua expertize judiciare poate fi retras la inițiativa șefului instituției atunci când expertul⁹⁹:

- Demonstrează sistematic atitudine iresponsabilă față de expertiza judiciară și încalcă metodologia aprobată pentru a efectua respectiva categorie de expertiză judiciară,
- Nu poate să-și îndeplinească obligațiile sale datorită motivelor de sănătate, confirmate în modul corespunzător prin documente medicale,
- Demonstrează incompetență: reacții negative recepționate privind calitatea rapoartelor produse,
- Nu a practicat în calitate de expert judiciar în ultimii cinci ani.

⁹³ Paragrafele 22 – 26 ale Regulamentului nr. 393 din 22.12.2004

⁹⁴ Paragraful 11 al Regulamentului nr. 393 din 22.12.2004

⁹⁵ Paragraful 14 al Regulamentului nr. 393 din 22.12.2004

⁹⁶ Paragraful 16, 17 al Regulamentului nr. 393 din 22.12.2004

⁹⁷ Paragraful 18, 19 al Regulamentului nr. 393 din 22.12.2004

⁹⁸ Paragraful 27 al Regulamentului nr. 393 din 22.12.2004

⁹⁹ Paragraful 28 al Regulamentului nr. 393 din 22.12.2004

Prin Ordinul nr. 75-p1 din 2 iunie 2011 Ministerul Sănătății a aprobat Regulamentul privind evaluarea performanțelor chimiștilor și medicilor, care includ și medicii legiști. Regulamentul conține prevederi similare celor din Regulamentul nr. 393 din 22.12.2004 aprobat de Guvern și prezentat mai sus. Adicional pentru medicii legiști Regulamentul din 2 iunie 2011 stabilește în anexa nr. 2 pentru membrii Comisiei de evaluare a performanțelor pentru următorii patru ani¹⁰⁰:

- Competențele și obligațiile președintelui și vicepreședinților Comisiei precum și aspecte organizatorice legate de organizarea evaluărilor de performanță ale experților;
- Comisia Centrală a Ministerului care examinează orice conflicte și contestări;
- Comisiile de evaluare a performanțelor au ședințe odată în trei luni;
- Deciziile Comisiei sunt valabile doar dacă sunt prezenți $\frac{3}{4}$ din membrii acesteia;
- La solicitarea experților șeful instituției va emite o scrisoare de referință cu o lună înainte de ședința Comisiei pentru a include informație cu privire la indicatorii cantitativi și performanțele în ultimii trei ani, calitățile morale, respectarea legislației muncii și eticii profesionale;
- Șefii instituțiilor sunt supuși doar evaluării performanțelor lor manageriale;
- Cei care au ajuns la vârsta de pensionare nu vor fi supuși testelor de performanță și vor continua să lucreze în cadrul ultimei categorii oferite înainte de ziua concedierii.

Pentru a concluziona în urma celor descrise mai sus, certificarea are o importanță esențială întrucât legitimitatea performanțelor și competențelor expertului sunt bazate pe corespunderea acestor criterii.

Se poate admite că domeniul medicinei legale deține cele mai detaliate reguli pentru procesul de certificare și cerințele pentru procedura de certificare pentru medicii legiști, aprobate de Ministerul Sănătății.

Toate celelalte instituții criminalistice își urmează propriile regulamente interne ce țin de certificare și acest proces este condus și controlat de comisiile stabilite de administrația instituțiilor. Autorii acestui raport nu au putut obține regulamentele de atestare și reatestare de la Direcția Tehnico – Criminalistică a Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne.

Unele dintre deficiențe au fost depistate în legătura cu Regulamentul Centrului Național de Expertiză Judiciară. După cum deja s-a menționat această instituție trebuie să activeze în calitate de una de coordonare¹⁰¹ în cadrul criminalistic al țării, dar datorită resurselor limitate această funcție nu este îndeplinită. Regulamentul conține câteva prevederi care stabilesc funcțiile care trebuie îndeplinite cu referire la următoarele documente:

¹⁰⁰ Paragraful 23, Anexa nr. 2 al Ordinului MS nr. 75 – p1 din 02.06.2011 stabilește crearea Comisiei privind evaluarea performanțelor experților medico-legali. În componența ei intră: Gheorghe Baci, președinte și profesor universitar, Ion Cuvsinov vicepreședinte, Vasile Sarpe secretar, Eremia Zotea, Mircea Revenco, Grigore Mutoi, Valeriu Tetercev și Ion Catrinici.

¹⁰¹ Articolul 12 paragraful 3 din Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 din 23 iunie 2000 și articolul 2 din Regulamentul Centrului Național de Expertiză Judiciară nr. 1052 din 12 septembrie 2006

- Regulamentul privind instruirea și calificarea experților judiciari din Republica Moldova¹⁰²;
- Regulamentul comun de certificare a Experților Judiciari în Republica Moldova¹⁰³.

La momentul efectuării raportului nici unul dintre aceste regulamente¹⁰⁴ nu a fost elaborat și aprobat, deși n-ar trebui să fie dubii că aceste documente sunt esențiale pentru stabilirea aceluiași cerințe pentru toți experții judiciari care lucrează în diferite instituții care prestează servicii criminalistice, inclusiv cei privați.

Se poate ajunge la concluzia că Centrului Național de Expertiză Judiciară îi este dificil să facă legătura pentru toată infrastructura criminalistică din țară și să fie în stare să-și îndeplinească funcțiile de instituție coordonatoare – să adune toți ceilalți prestatori de servicii criminalistice precum și reprezentanții din sectorul privat și, prin stabilirea unui parteneriat rezultativ, a formula aceste regulamente atât de importante și a asigura instruirea, calificarea și certificarea experților în baza criteriilor stabilite. Astfel, crearea unui Colegiu independent (a se vedea secțiunea Colegiul independent de expertiză judiciară) care va avea grijă de funcțiile generale în care sunt cointeresați toți prestatorii de servicii criminalistice ar constitui o contribuție importantă în dezvoltarea domeniului criminalistic pentru a stabili competențe, criterii de calificare pentru procesul de atestare comune, teste și examene ce urmează să fie susținute pentru a obține un certificat, solicitări de instruire continuă, teste de performanță, monitorizarea aptitudinilor pentru reatestare pentru toți experții criminaliști. În acest fel se va oferi un sistem comun de certificare a experților criminaliști, se vor atinge nivele comune de calitate și stabilite cerințe exacte pentru fiecare disciplină criminalistică cel puțin la capitolul timpului instruirii pentru a deveni un expert. Autorii acestui raport au stabilit că nu există programe de instruire elaborate, nu sunt proceduri exacte și termene limită pentru ca o persoană să devină expert în oricare dintre disciplinele criminalistice (cu excepția medicinei legale). Fiecare dintre prestatorii de servicii criminalistice o face în propriul fel, astfel încât pot fi detectate diferențe esențiale dintre performanțele experților criminaliști din diverse instituții criminalistice din cadrul aceleiași discipline.

Experiența a arătat că deja că de câțiva ani o instituție cu profil judiciar nu poate face față tuturor cerințelor, deși există bază legală și sunt practicate solicitări de astfel de regulamente din 2006.

De asemenea se recomandă ca cererea pentru astfel de documente și practici care reglementează instruirea, calificarea și certificarea, recertificarea să fie incluse în Legea cu privire la expertiza judiciară întrucât aceasta se aplică întregii comunități criminalistice, și nu cum este acum când aceste prevederi sunt utilizate doar în Regulamentul Centrului Național de Expertiză Judiciară al Ministerului Justiției. În acest caz cererea față de astfel de reglementări s-ar putea referi doar la activitățile Centrului

¹⁰² Articolul 11 paragraful 8 al Regulamentului Centrului Național de Expertiză Judiciară nr. 1052 din 12 septembrie 2006

¹⁰³ Articolul 11 paragraful 9 al Regulamentului Centrului Național de Expertiză Judiciară nr. 1052 din 12 septembrie 2006

¹⁰⁴ Iulie - August 2011

Național de Expertiză Judiciară, deși titlurile se referă la extinderea de Republica Moldova a sferei de acțiuni a acestor reglementări.

Recomandare

Termen scurt Procesul de certificare și recertificare trebuie să fie centralizat și condus de o comisie independentă formată din experți cu renume în domenii specifice ale medicinei legale, care de asemenea participă la formularea standardelor de instruire și de experiență, care se cer de la un candidat înainte de a fi certificat într-un domeniu anume al medicinei legale. În aceleași condiții urmează a fi formată o comisie aparte pentru medicii legiști.

Termen lung: Aceste comisii independente trebuie să fie organizate într-un "colegiu independent de expertiză judiciară" și să efectueze examene scrise și practice ale practicilor bune deja existente și folosite în cadrul instituțiilor de stat criminalistice.

Cerințele față de rapoartele experților criminaliști

Raportul de expertiză judiciară este întotdeauna prezentat în scris și semnat de toți experții implicați. Acesta va include numele experților și gradul lor de competență, ce materiale au fost utilizate, ce investigații au fost efectuate și la care întrebări au fost oferite răspunsuri. Expertul dispune de obligația de a identifica și discuta chiar și circumstanțele pe care el/ea le consideră importante pentru cauză însă care nu au fost identificate de părți. De asemenea trebuie să existe o anexă a *corpus delicti* (probe materiale), grafice, schițe, fotografii și alte materiale care susține concluziile făcute de expert.

Centrul de Medicină Legală a conformat că în conformitate cu Regulamentul său intern nr. 6 doar rapoartele medico-legale pe omor dispun de schițe atașate la raport.¹⁰⁵ Cîțiva dintre juriștii intervievați au confirmat că rapoartele pe care ei le-au primit în calitate de avocați ai apărării nu dispuneau de careva anexe în genere.¹⁰⁶ Și autorii acestui raport s-au convins de faptul că doar cîteva dintre rapoartele medico-legale erau însoțite de schițe și în baza informației colectate aceasta are loc de la caz la caz fără existența unui careva sistem.

După cum a fost menționat mai sus, este nevoie de o procedură post raportate pentru a efectua cel puțin monitorizarea după emiterea regulamentelor interne pentru a asigura că cerințele stabilite, în cazul dat de Regulamentul nr. 6, sunt respectate de medicii legiști. În final implementarea sistemelor de calitate ar stabili criteriile care urmează a fi respectate.

Dacă există circumstanțe care fac imposibil ca expertul să prezinte concluziile sale, acesta trebuie să explice motivele. Motivele expertului oferite în scris vor fi prezentate

¹⁰⁵ Declarațiile făcute în timpul interviului ogranizat la 28 iunie 2001 de autorii acestui raport cu dl. Ion Cuvsinov, Directorul, și dl. A. Padure, directorul adjunct al Centrului de Medicină Legală.

¹⁰⁶ Declarațiile au fost făcute în timpul interviului organizat de autorii acestui raport la 5 iulie 2011 cu dna Natalia Molosag și colegii săi de la Baroul Avocații Publici; și cu Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM).

părților în decurs de 3 zile pentru a se obține reacții. Avocații intervievați în sensul acestui raport nu și-au adus aminte de careva situații când expertul să declare că este imposibil de efectuat expertiza solicitată.¹⁰⁷

Raportul de expertiză judiciară va fi întotdeauna subiectul unei verificări din partea instanței de judecată și părților implicate. S-a declarat mai sus că expertul judiciar este obligat să genereze un raport de calitate înaltă care exprimă opinia sa obiectivă, imparțială și exhaustivă pe subiectele puse în sarcina sa. Raportul în calitatea sa de probă va fi examinat prin prisma criteriilor de admisibilitate stabilite pentru probe în articolele 94 și 95 din Codul de Procedură Penală și articolul 122 din Codul de Procedură Civilă. Acestea sunt: să fie obținut în mod legal, să fie efectuat de o persoană autorizată, cu utilizarea unei metodologii aprobate și fără concluzii deficiente sau eronate. Raportul de expertiză judiciară nu este obligatoriu pentru instanța de judecată sau pentru părțile în proces și nu poate de unul singur să constituie baza pentru o condamnare. Acesta trebuie să fie întotdeauna privit în contextul probelor prezentate în fața instanței de judecată. Instanța de judecată trebuie întotdeauna să prezinte motivele sale pentru a refuza un raport de expertiză.

Jurisprudența Curții Supreme de Justiție indică asupra faptului că rapoartele medico-legale nu pot constitui obiectul unei proceduri civile separate atunci când acestea au fost generate și recunoscute în calitate de probe în alte procese¹⁰⁸. Pentru a refuza drept inadmisibil un raport de expertiză judiciară oricare dintre părți trebuie să facă trimitere la criteriile de admisibilitate stabilite în codurile de procedură și să-și prezinte pozițiile în fața instanței de judecată în cadrul respectivului proces. Adicional, dacă raportul este fals sau are constatări eronate, poate fi înaintată o acțiune pentru a revizui competența expertului, care ar putea rezulta în retragerea calității sale de expert judiciar și la demitere. Conform spuselor șefului Centrului de Medicină Legală în 2009 au fost trei cazuri când medici legiști au fost supuși sancțiunilor disciplinare pentru pregătirea unor rapoarte de calitate proastă¹⁰⁹. Un raport se consideră a fi de calitate proastă în viziunea conducerii Centrului de Medicină Legală acela care încalcă metodologia, interpretează greșit rezultatele și se bazează pe o cercetare non-exhaustivă (superficială). În unul dintre aceste cazuri expertul a fost demis și altul a fost supus unei anulări de bonusuri din salariu¹¹⁰.

În concluzia celor descrise mai sus, cerințele față de raportul de expertiză și setul de standarde sunt suficient de detaliate și solicită ca raportul de expertiză să fie emis cu toate datele esențiale incluse pentru a putea fi utilizate concluziile din raport în procedurile ulterioare. Deși sistemul ar putea fi îmbunătățit **prin proceduri de verificare pentru a monitoriza calitatea rapoartelor, referințe la metode scrise, validate și aprobate și mai multe materiale anexate precum schițele, fotografiile pentru a consolida proba în special în cazurile când analizele și investigațiile judiciare**

¹⁰⁷ Declarații făcute în timpul interviului organizat de autorii studiului la 5 iulie 2011 cu dra Natalia Molosag și colegii săi de la Baroul Avocații Publici; și Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM).

¹⁰⁸ Vezi cauza nr. 2ra-1276/09 Decizia Curții Supreme de Justiție din 18 septembrie 2009 în cauza Bulhac împotriva Centrului de Medicină Legală.

¹⁰⁹ Declarații făcute în timpul interviului organizat de autorii studiului la 28 iunie 2011 cu dl. Ion Cuvsinov, Directorul, și Mr A. Padure, Directorul Adjunct al Centrului de Medicină Legală

¹¹⁰ Ibid.

repetate ale obiectelor nu sunt posibile datorită naturii, caracterului, cantității obiectului sau metodelor distructive utilizate. Toate aceste cerințe pot fi îndeplinite prin implementarea unui sistem de asigurare a calității.

ASIGURAREA CALITĂȚII ȘI SISTEMUL DE ASIGURARE A CALITĂȚII

Subiectul menținerii și consolidării profesionalismului în cadrul infrastructurii de expertiză judiciară necesită atenție multiplă. Multe sunt legate, fie direct, fie indirect, cu subiectul de calitate cum ar fi procedurile și recomandările scrise, competența personalului, echipamentul utilizat și altele. Profesionalismul include măsuri de asigurare a calității cum ar fi acreditarea și certificarea.

În sensul prezentului studiu "acreditarea" trebuie să fie înțeleasă ca o evaluare și recunoaștere formală de către o autoritate imparțială conform căreia o instituție este capabilă să întrunească și să mențină standardele stabilite de performanță, competență și profesionalism. Un program de acreditare implică o evaluare independentă din partea unei terțe persoane care include subiecte cum ar fi faptul dacă condițiile de laborator sunt adecvate, dacă personalul dispune de studiile necesare și oportunități pentru instruire continuă pentru a exercita satisfăcător sarcinile puse, și, dacă instituția de expertiză judiciară dispune de un program de asigurare a calității și gradul la care programul tinde spre perfecționare măsurat prin teste de aptitudini, evaluări periodice și alți factori care reflectă siguranța și corectitudinea rezultatelor expertizei.

Standardul de acreditare a prestatorilor de servicii criminalistice a fost stabilit prin ISO/IEC 17025:2005 "Cerințe generale de competență pentru laboratoarele de testare și calibrare"¹¹¹ care este în general cunoscut și acceptat de instituțiile specializate din Europa. În unele discipline criminalistice este aplicabil un alt standard - ISO/IEC17020: 1998 "Criterii generale pentru administrarea diverselor tipuri de organe responsabile de inspecție"¹¹².

În timpul vizitelor de lucru toți prestatorii regionali de servicii criminalistice au fost întrebați despre subiectele de asigurare a calității și activitățile legate de subiectele menționate în standardele de mai sus așa cum ar fi selectarea și instruirea personalului, infrastructura, administrarea mostrelor, echipamentul de laborator, procedurile și metodele, monitorizarea calității. S-a stabilit că nici una dintre instituții a stabilit în calitate de prioritate implementarea sistemului de asigurare a calității și obține acreditarea în baza standardelor reprezentative în practica de expertiză judiciară întrucât aceasta nu a fost stabilit de legislație sau solicitat de actorii implicați.

La toate instituțiile vizitate sunt prezente unele componente individuale și nu se poate de afirmat că nu există nici un semn vizibil de asigurare a calității. Cu toate acestea, acestea sunt prea fragmentate și departe de a însemna un "sistem adecvat de calitate" cum ar urma să se aștepte de la astfel de instituții. Unele din aceste mecanisme parțial includ certificarea experților, gradul de competență și instrumentele de instruire, precum și metodologia standard pentru echipament.

¹¹¹ Poate fi accesat la www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=39883.

¹¹² Poate fi accesat la http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=29342

Toți prestatorii de servicii de expertiză judiciară dispune de sisteme de certificare a experților și recertificare întrucât este obligatoriu în baza regulamentelor¹¹³ și confirmat de Registrul de Stat al Experților Judiciari Atești aflat în administrarea Centrului Național de Expertiză Judiciară, unde sunt incluși toți experții judiciari atestați. Registrul este public și este accesibil tuturor părților cointeresate. Legea cu privire la expertiza judiciară conține anumite cerințe pentru ca o persoană să devină expert și criteriile pe care urmează să le întrunească¹¹⁴ însă acestea nu pot fi considerate suficiente datorită lipsei altor elemente esențiale pentru a menține și a verifica competența experților și ale instituțiilor de expertiză judiciară – competența trebuie să fie demonstrată prin teste de capacitate, programe de menținere a aptitudinilor, monitorizare și instruire continuă. Fiecare dintre aceste aspecte de capacitate presupune cheltuieli însă costurile pentru niște teste suplimentare nu se compară cu costurile pe care le poate cauza o eroare, inclusiv costul privării de libertate a unei persoane care nu poartă vină. Unele dintre testele de capacitate sunt deja disponibile gratis și sunt oferite de Oficiul Națiunilor Unite contra Drogurilor și Criminalității (UNODC), Programul Internațional de Asigurare a Calității (PIAC) în cadrul exercițiilor de colaborare organizate la nivel internațional. Spre exemplu, Direcția Tehnico – Criminalistică din cadrul Ministerului Afacerilor Interne ar putea recepționa mostre de droguri necunoscute, petrece analiza și transmite înapoi rezultatele către UNODC pentru a stabili propriul grad de reușită și, dacă este necesar, a lua măsuri de îmbunătățire a situației. În continuare, DTC ar putea efectua testări regulate ale propriului lucru și forma o încredere în calitatea lucrului pe care îl generează.

Urmează de menționat aici excepția care se aplică față de medicii legiști întrucât ei sunt legași de un sistem specializat de instruire anuală obligatorie, care este aplicabilă tuturor medicilor în general. În cadrul programelor de instruire medicii legiști sunt obligați să frecventeze instruirii în sumă de 350 ore pe an care țin nemijlocit de activitatea lor profesională¹¹⁵. Acest sistem este incomplet întrucât instruirea obligatorie nu ajunge pînă la toți experții care sunt implicați în medicina legală și absența instruirii educaționale este evidentă în astfel de domenii cum sunt toxicologia sau biologia.

Majoritatea metodelor utilizate de toți prestatorii de expertize judiciare sunt considerate depășite. Procedurile utilizate timp de decenii cu referire la diferite surse neidentificabile cum ar fi literatura și recomandările metodologice publicate ani în urmă în timpul Uniunii Sovietice nu mai sunt oportune pentru știința criminalistică de astăzi. Desigur poate fi admis că nici echipament sau instrumente noi nu au fost obținute și folosite, însă, spre exemplu, noile substanțe narcotice și psihotrope au ajuns la "destinație" și acestea necesită forme noi de analiză și metode de implementare.

Stilul și tipul lucrului au fost transmise sub formă de tradiție de la experții experimentați la cei noi. Astfel de tip de transfer de experiență poate fi acceptat doar

¹¹³ Legea cu privire la expertiza judiciară, articolul 8 paragraful 1; legea nr. 1086 din 23 iunie 2000 și Regulamentul cu privire la aprobarea Registrului de Stat al Experților Judiciari Atești. Regulamentul nr. 1147 din 9 septembrie 2003

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Declarații făcute în timpul interviului organizat de autorii acestui raport la 28 iunie 2011 cu dl. Ion Cuvsinov, Directorul, și dl. A. Pădure, Directorul Adjunct al Centrului de Medicină Legală

pentru o perioadă de timp în așa numitele discipline criminalistice clasice, spre exemplu, dactiloscopia, urmele instrumentelor, compararea urmelor de încălțăminte etc., însă nu ar fi chiar o rutină completamente permisă în cazul disciplinelor unde abordarea analitică și științifică este necesară și trebuie folosit echipament specific așa cum este cazul biologiei, chimiei, toxicologiei. Nu există probe care ar confirma menținerea procedurilor operaționale standardizate scrise sau procedurilor tehnice pentru pregătirea mostrelor, controale, standarde și proceduri de calibrare. **Este necesar de inițiat schimbări radicale în acest domeniu și stabili cerință obligatorie pentru proceduri, instrucțiuni sau metode operaționale standardizate** pentru efectuarea examinărilor, elaborarea și validarea metodelor proprii dacă este nevoie, a recomandărilor pentru utilizarea instrumentelor. Aceste declarații au fost de asemenea susținute de poziția și raportul făcut public de Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei¹¹⁶ unde este confirmat că rapoartele medicului legist nu sunt complete și scapă din consolidarea adițională a probelor. De asemenea, partenerii externi au confirmat absența unor instrucțiuni metodologice.

Necesitățile pentru o metodologie sunt doar parțial acoperite. Aceasta sunt dictate de legislație¹¹⁷ însă are loc în afara oricărui sistem cunoscut publicului, nu are legătură cu nici un sistem de asigurare a calității și nu se aplică tuturor domeniilor științei criminalistice unde instrumentele folosite de experți ar putea afecta rezultatele examinării criminalistice.

În contextul evaluării generale, au fost identificate următoarele probleme majore:

- Lipsa unor proceduri și metode validate și documentate;
- Materiale și standarde inoportune de referință sunt utilizate, iar baze de date ale acestor materiale nu sunt întreținute atunci când este nevoie;
- Nu s-au elaborat proceduri scrise pentru a proteja probele de pierdere, transfer nereușit, contaminare și/sau schimonosire;
- Absența oricăror proceduri monitorizabile de calibrare;
- Programe de instruire insuficient de documentate care ar include testarea competențelor, programe comprehensive de testare a capacităților;
- Nici unul dintre prestatorii de servicii de expertiză judiciară participă la teste de capacitate și exerciții de cooperare;
- Absența oricăror investigații documentate ale neglijenței sau comportamentului inoportun pentru a crea un fișier accesibil de petiție cu activități ulterioare de corectare.

În timp ce acreditarea prestatorilor de servicii de expertiză judiciară nu este o garanție a absenței erorilor, acesta este un program care necesită laboratoare care să dispună și să urmeze politici scrise pentru a monitoriza calitatea lucrului lor. Acreditarea solicită ca instituțiile criminalistice să-și evalueze operațiunile, și dacă sunt identificate

¹¹⁶ Raportul dlui Thomas Hammarberg după vizita sa în Moldova între 25 și 28 aprilie 2009, poate fi accesat la http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1247652733_com-instranet.pdf
"22. ... Nu a fost inclusă probă fotografică în raport. Conform expertului medical al Comisarului leziunile identificate în procesul autopsiei au stabilit cu certitudine faptul că persoana a fost bătută. Cu toate acestea, bazându-se doar pe probele din raport expertul Comisarului consideră că nu este sigur dacă bătaia a fost cauza decesului persoanei."

Astfel de constatări sunt comentate în alte două cauze de către T. Hammarberg.

¹¹⁷ Legea cu privire la metrologie, articolul 12 alin. 1; legea nr. 647 din 17 noiembrie 1996

probleme, acestea trebuie soluționate, cauza identificată, măsuri preventive luate și probleme anticipate înainte ca ele să înceapă să dea bătăi de cap.

Pentru a putea pregăti adecvat o instituție de expertiză judiciară pentru implementarea unui sistem de calitate și ulterior pentru inspecția de acreditare și, cel mai important, pentru a asigura înțelegerea și susținerea din partea personalului în acest proces este necesară instruire suplimentară pentru a ridica gradul de conștientizare al cerințelor standardelor și avantajelor sistemului de asigurare a calității. O astfel de instruire este de la bun început esențială pentru a forma o acceptare generală a acestui sistem din partea experților întrucât sistemul va fi la fel de bun ca și personalul responsabil de întreținerea sistemului de asigurare a calității.

Recomandare

Termen scurt: Alocarea resurselor financiare suplimentare pentru implementarea sistemului de asigurare a calității în conformitate cu standardele recunoscute la nivel internațional aplicabile domeniului științei criminalistice.

Utilizarea programelor internaționale deja disponibile gratis de suport și a proiectelor privind asigurarea calității (precum cele oferite de UNODC sau GL REISC).

Necesitatea stabilirii unor standarde comune și solicitarea asigurării calității pentru prestatorii de servicii de expertiză judiciară a fost de asemenea menționată în cadrul UE, întrucât utilizarea unei anumite probe în diverse procese judiciare din cadrul UE s-a intensificat semnificativ. Se accentuează că este deosebit de important să se stabilească standarde comune pentru știința criminalistică legată de astfel de subiecte sensibile cum sunt datele personale, profilurile de ADN și datele dactiloscopice. Această cerință este confirmată de decizia cadru specializată a Consiliului UE privind acreditarea prestatorilor de servicii de expertiză judiciară care efectuează activități de laborator¹¹⁸, scopul căruia este realizat prin "asigurarea faptului că prestatorii de servicii de expertiză judiciară care efectuează activități de laborator sunt acreditați ... în conformitate cu EN ISO/IEC 17025"¹¹⁹. Ar doar de ordin imperios pentru Guvernul Moldovei să inițieze procesul de acreditare pentru prestatorii de servicii de expertiză judiciară prin intermediul unor regulamente adecvate și să ia măsuri necesare pentru a se conforma prevederilor acestui Cadru și să fie într-un pas cu restul Europei, astfel demonstrând intenția de a menține și dezvolta Moldova drept un stat unde prevalează libertatea, securitatea și justiția.

Recomandare

Termen scurt Sistemul de asigurare a calității trebuie să fie implementat în calitate sa de prioritate esențială. În unele discipline ale medicinei legale acesta poate fi implementat într-un termen relativ scurt cu suportul Guvernului și în prezența unei finanțări adiționale. Aceasta va permite obținerea unor rezultate imediate, palpabile și pozitive pentru îmbunătățirea practicii și modului de prestare a serviciilor criminalistice în Moldova.

¹¹⁸ Decizia Cadru a Consiliului 2009/905/JHA din 30 noiembrie 2009 privind acreditarea prestatorilor de servicii de expertiză judiciară care efectuează activități de laborator, care poate fi accesată la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:322:0014:0016:EN:PDF>

¹¹⁹ Ibid., Articolul 1 alin. 2

De asemenea, medicina legală are un număr semnificativ de documente importante de ordin internațional recunoscute care reglementează investigațiile efectuate la fața locului.¹²⁰ Unele dintre acestea urmează a fi transpuse în legislația actuală. Aceste acte, de cele mai dese ori cunoscute sub denumirea de Protocoale, accentuează rolul important al medicilor în documentarea torturii și stabilesc recomandări detaliate pe metodologia obținerii probelor medico-legale, inclusiv conținutul recomandat al rapoartelor medicale și deci, ele pot fi considerate standarde care urmează a fi urmate și dețin un rol esențial în domeniul asigurării calității în procesul autopsiilor medico-legale.

În decursul efectuării auditului extern, autorii acestui studiu au stabilit în decursul vizitelor la doua dintre oficiile regionale ale Centrului de Medicină Legală¹²¹ că nu este suficient de emis ordine scrise¹²² prin care medicii legiști sunt obligați să urmeze cerințele stabilite în Protocolul de la Istanbul, de distribuit copii imprimate ale acestui protocol, și de presupus că de la acest moment toate cazurile de maltratare vor fi cercetare și documentate după cum o prevede acest document, în același timp, neoferind medicilor unui echipament oportun – cameră foto, cel puțin, pentru a corespunde cerințelor de bază. Imprimarea documentelor și transmiterea lor către personal nu rezolvă problema. Centrul de Medicină Legală urmează să proceduri de garantare și verificare a calității pentru a asigura acuratețea serviciilor oferite și, desigur, al lucrului efectuat de experții legiști.

Pentru ca un prestator de servicii de expertiză judiciară să corespundă creditării generale în baza ISO/IEC 17025:2005, acesta va trebui să inițieze procedura de aplicare pentru acreditare pentru un scop definit al metodelor analitice. Cu toate acestea, acreditarea pentru doar o singură metodă solicită conformitate cu întregul pachet de standarde de administrare incluse în întregul standard ISO 17025. Aceste aspecte ale standardului influențează calitatea tuturor proceselor (științifice și administrative) utilizate de instituția de expertiză judiciară. Conformitatea cu ISO 17025 de asemenea include cerințele oneroase ca entitatea criminalistică să corespundă cerințelor relevante de administrare generală a calității - setul de standarde ISO 9000.

Odată ce instituția de expertiză judiciară a obținut acreditarea, acesta nu este o realizare care este aplicabilă indefinit în timp. Aceasta urmează a fi menținută și reînnoită la intervale regulate prin intermediul unor audituri regulate interne sau chiar externe din partea unei autorități specializate de certificare/acreditare. În rezultatul

¹²⁰ Protocolul pentru prevenirea Omuciderilor Arbitrare prin Investigarea Adecvată a Deceselor și efectuarea Autopsiilor (denumit "Protocolul de la Minnesota")

Manual privind Investigarea Efectivă a Documentației pe cauzele de Tortură și alte tratamente or pedepse aplicate cu cruzime, inumane sau degradante (cunoscut sub denumirea de Protocolul de la Istanbul).

Manualul Națiunilor Unite privind Prevenire Efectivă și Investigarea Executărilor în afara Legii, Arbitrare sau Sumare, U.N. Doc. E/ST/CSDHA/.12(1991).

Armonizarea performanțelor autopsiei medico-legale. Emise de Conciliul European pentru Medicină Legală și adoptat la Adunarea Generală de la Londra în 1995

¹²¹ Oficiul regional al Centrului de Medicină Legală din orașele Hîncești și Orhei, iulie 2001

¹²² Ordinul nr. 1 din 5 ianuarie 2009 cu privire la cerințele speciale privind modul de efectuare a examinărilor medico-legale în cazuri de maltratare și ordinul nr. 10 din 13 octombrie 2009 cu privire la cerințele privind modul de efectuare a autopsiilor asupra cadavrelor persoanelor care au decedat în arest sau după utilizarea excesivă a forței de organele de drept

acestor audituri se pot aduce în discuție elementele de neconformitate și instituția va trebui să demonstreze că acestea au fost soluționate într-o modalitate oportună. Inconsistențe majore (sau altele mai puțin importante care nu au fost eliminate într-un timp util) pot duce la retragerea acreditării.

Recomandare

Termen lung: Stabilirea în calitate de scop primordial obținerea acreditării pentru cel puțin una dintre metodele de investigație criminalistică și depunerea eforturilor pentru implementarea sistemelor de asigurare a calității din cadrul întregii instituții.

În timpul întrunirilor cu reprezentanții prestatorilor de servicii de expertiză judiciară s-a menționat că sunt posibilități reduse de a obține informație de la sursele internaționale de știință criminalistică sau a face schimb de experiență. Cooperarea internațională dintre instituțiile criminalistice este limitată la vizite neperiodice la instituții similare din Rusia sau Belarus și vizite foarte rare în state membre UE. Pentru a alinia instituțiile criminalistice din Moldova la colegii lor din UE prestatorii de servicii criminalistice trebuie să dispună de o șansă de a menține și consolida gradul de profesionalism într-o comunitate mai vastă de experți judiciari. Este esențial de asigurat ca instituțiile să dispună de posibilitatea să urmeze noi tendințe în știința criminalistică. Ar fi benefic de asigurat o integrare mai strânsă în cadrul rețelelor și asociațiilor criminalistice, spre exemplu, cum ar fi Rețeaua Europeană a Instituțiilor Științifice Criminalistice (REISC).

REISC a fost creat cu scopul de oferi acces la cercetări, a face schimb de experiență și a ajunge la acorduri comune în domeniul științei criminalistice. REISC este recunoscută de UE ca fiind un grup de experți în domeniul științelor criminalistice și a obținut o serie de beneficii și drepturi de a reprezenta comunitatea criminalistică în întreaga Europă prin consolidarea științei criminalistice. Unul dintre scopuri este "încurajarea tuturor laboratoarelor REISC să se conformeze celor mai bune practici și standarde internaționale de asigurare a calității și competenței"¹²³. Orice eforturi depuse de prestatorii de servicii de expertiză judiciară din Moldova pentru a deveni membri ai REISC vor fi binevenite. Această calitate de membru la această instituție va încuraja instituțiile criminalistice din Moldova să obțină acreditarea și vor extinde cooperarea internațională, precum și vor oferi posibilități de a obține asistență externă pentru a stabili proceduri ce țin de calitate.

Actualmente, există o inițiativă de cooperare din partea REISC prin care acei membri ai REISC care deja au obținut acreditarea ISO/IEC 17025 oferă ajutor direct acelor membri ai REISC care încă nu au obținut acea acreditare. Grupul țintă sunt membrii REISC care au început sau sunt pe cale de a începe lucrul lor în stabilirea sistemului de administrare a calității. Laboratoarele REISC acreditate participă în calitate de tutori/profesorii pentru laboratoarele REISC neacreditate. În așa fel laboratoarele neacreditate nu trebuie să "reinventeze roata", dar se bucură de susținere și asistență pentru a crea sisteme bune de administrare a calității.¹²⁴

Recomandare

¹²³ Mai mult despre REISC poate fi obținut de pe adresa <http://www.enfsi.eu/index.php>

¹²⁴ Datele pot fi consultate de pe adresa <http://www.enfsi.eu/page.php?uid=179>

Termen scurt: Prestatorii de servicii medico-legale trebuie să depună eforturi pentru a deveni membri ai Rețelei Europene de Instituții Științifice Criminalistice (REISC).

O atenție tot mai sporită trebuie oferită corespunderii cu standardele de asigurare a calității și acreditarea serviciilor criminalistice. La momentul actual este deja evident că cel puțin Centrul de Medicină Legală și Centrul Național de Expertiză Judiciară nu dispun de fonduri pentru a aduce la bun sfârșit procesul. În special acești doi prestatori de servicii se confruntă cu bugete stagnante și volume crescînde de lucru în unele domenii. Există taxe mari și cheltuieli suplimentare legate de procesul de acreditare care urmează a fi acoperite de prestatorul de servicii criminalistice. S-ar putea ca Guvernul să solicite finanțarea externă pentru a acoperi aceste cheltuieli.

Recomandare:

Termen scurt: Alocarea resurselor financiare adiționale pentru a implementa sisteme de calitate în conformitate cu standardele internaționale recunoscute aplicabile domeniului criminalistic.¹²⁵

Termen lung: Urmează a fi formulată în calitate de prioritate acreditarea tuturor prestatorii de servicii criminalistice.

Trebuie de menționat că dacă probele sau cercetările criminalistice sunt administrate greșit sau analizate incorect, sau dacă există careva suspiciuni de părtinire, incompetență, lipsa unor proceduri interne legate de asigurarea calității, atunci judecătorul ar putea fi indus în eroare în procesul luării deciziei sale, care ulterior ar putea genera o condamnare pe nedrept. Sistemul complet de administrare a calității cu un sistem adecvat de certificare a experților criminaliști este, prin urmare, esențial și necesar pentru a oferi servicii criminalistice de încredere. Etapa următoare ar trebui să fie organizarea unor programe de instruire oportune pentru toți actorii implicați pentru a explica valoarea programelor de asigurare a calității și acreditării.

Recomandare:

Termen lung Organizarea instruirilor în subiecte de asigurare a calității pentru toți actorii implicați, ajustate la necesitățile specifice al grupurilor profesionale separate dacă este cazul.

În privind asigurării calității și implementării sistemului de calitate, domeniul medicinei legale dispune de număr de documente importante, recunoscute la nivel internațional, ce reglementează cercetările efectuate în acest domeniu. Parțial, aceasta se datorează eforturilor de cooperare ale medicilor calificați și ale altor specialiști în acest domeniu, care începînd cu anii 1980 au stabilit cerințe de documentare a investigațiilor.

Între anii 1984 și 1988 un grup activ în domeniul drepturilor omului din SUA, Avocații din Minnesota pentru Drepturile Omului, s-au consultat cu medicii legiști și au formulat "Protocolul de prevenire a Omuciderilor Arbitrare prin Investigații Adecvate ale Decesurilor și Autopsii" (numit "Protocolul Minnesota"). Organizația Națiunilor Unite (ONU) a incorporat Protocolul Minnesota în principiile generale de prevenire a deceselor și investigații medico-legale adecvate, care au fost apoi preluate de Consiliul Economic și Social al ONU (Rezoluția 65) și de Adunarea Generală în 1989. În 1991 ONU

¹²⁵ Spre exemplu, ISO/IEC 17025:2005 și ISO/IEC 17020:1998.

a publicat Manualul de Prevenire Efectivă și Cercetare a Executărilor în afara legii, Arbitrare și Sumare, care conțin principiile și o serie de protocoale pentru a oferi Statelor recomandări tehnice pentru efectuarea investigațiilor precum și un protocol model de autopsie. Anexele conțin grafice și diagrame pentru a ajuta stabilirea post-mortem a torturii și raportării leziunilor care sunt legate de tortură.

Ulterior a fost aprobat Manualul privind Cercetarea Efectivă și Documentarea Torturii și altor Tratamente or Pedepse aplicare cu Cruzime, Inumane sau Degradante, cunoscut sub denumirea de **Protocolul de la Istanbul**, și este un set de recomandări internaționale pentru documentarea cazurilor de tortură și consecințele acesteia. Acesta a devenit un act oficial al ONU începând cu anul 1999.

Protocolul de la Istanbul oferă recomandări comprehensive și practice pentru investigarea persoanelor care se consideră victime ale torturii și maltratării, pentru investigarea cazurilor de tortură presupusă și pentru raportarea constatărilor către autoritățile responsabile. Astfel, acesta este un instrument important în lupta contra torturii – cercetarea efectivă și documentarea cazurilor de tortură ajută la relevarea problemei existenței torturii și înlăptuirea justiției față de cei responsabili. Principiile ce se conțin în Protocol reflectă standarde internaționale importante privind drepturile supraviețuitorilor torturii și obligațiile de a se abține de la și preveni tortura.

Reglementările internaționale solicită de asemenea ca Moldova să investigheze cauzele de presupusă tortură și să-i pedepsească pe cei responsabili.

Protestele în masă care au avut loc după alegerile parlamentare din aprilie 2009, care au degenerat în numeroase cazuri de maltratare și tortură, au accentuat caracterul grav al deficiențelor din actuala infrastructură criminalistică. Acestea au fost de asemenea susținute de opiniile și rapoartele făcute publice de Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei¹²⁶, Comitetul ONU Împotriva Torturii¹²⁷ și Comitetul ONU pentru Drepturile Omului¹²⁸ care au menționat indirect punctele slabe ale investigațiilor criminalistice, ce au un rol important în găsirea și stabilirea adevărului în cazurile de maltratare. Experții legali au menționat că diferențele dintre lege și practica legală sunt inacceptabil de mari. Cauzele de maltratare și tortură prezintă foarte bine aceste fapt prin aplicarea diferită a Protocolului de la Istanbul în timpul examinărilor medico-legale.¹²⁹ Aceasta ar putea explica că în 325 cazuri de presupusă maltratare din 431 procurorul a refuzat inițierea cercetării penale și toate cele 6 cazuri care au fost transmise în instanța de judecată împotriva ofițerilor de poliție învinuiți de acte de tortură (articolul 309/1 al Codului Penal din Moldova) s-au încheiat cu sentințe de achitare¹³⁰.

Protocolul de la Istanbul accentuează rolul important al medicilor legiști în documentarea cazurilor de tortură și stabilește recomandări detaliate privind

¹²⁶ Raportul lui Thomas Hammemberg după vizita în Moldova între 25 și 28 aprilie 2009, poate fi accesat la adresa http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1247652733_com-instranet.pdf

¹²⁷ Observațiile Finale ale Comitetului ONU Contra Torturii din martie 2010, pot fi accesat la adresa <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/co/CAT.C.MDA.CO.2.pdf>

¹²⁸ Observațiile Finale ale Comitetului ONU pentru Drepturile Omului din octombrie 2009 și informația cu privire la implementarea Observațiilor Finale din 18 ianuarie 2011, pot fi accesate la adresa <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/hracs97.htm>

¹²⁹ Opiniile exprimate în timpul interviului cu dra Rita Tamm, Ofițer Drepturile Omului/Consultant Superior pe Supremația Legii, efectuate la 4 iulie 2011 de către autorii acestui raport.

¹³⁰ În baza datelor statistice prezentate de Secția combatere Tortură din cadrul Procuraturii Generale

metodologia de obținere a probelor medicale, inclusiv conținutul recomandat al rapoartelor medicale. În timpul interviurilor cu administrația Centrului de Medicină Legală Protocolul de la Istanbul a fost recunoscut și s-au dat asigurări că procedura actuală pentru investigațiile medico-legale este similară metodelor descrise în Protocolul de la Istanbul, și că s-a oferit instruire specială pentru medicii legiști. Însă, în timpul vizitelor în teritoriu și interviurilor cu medicii legiști autorii raportului au stabilit că chiar dacă cazul de tortură ar fi fost investigat și medicii legiști ar fi informați despre cerințele Protocolului, ei nu ar fi putut să le respecte întrucât ei nu aveau camere foto digitale pentru a înregistra probele și rapoartele ar fi diferite în conținut și volum.

Spre exemplu, în cadrul UE unul dintre criteriile pe care trebuie să le întrunească o autopsie este stabilită la nivel internațional și acceptată de alte structuri ale Consiliului Europei în calitate de recomandare către statele membre – Recomandarea nr. R (99) 3 al Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind armonizarea Regulilor de Autopsie Medico-legală¹³¹. Recomandarea stabilește necesitatea investigării, descrierii, documentării fotografice și preluării mostrelor în timpul autopsiei medico-legale pentru a urma principiile medicale și științifice primare și considera în același timp cerințele legale și procedurile, precum și dezideratele că adoptarea unor recomandări uniforme privind modul în care autopsiile sunt petrecute și modul în care rapoartele privind autopsiile sunt generate sunt de importanță majoră în zilele de azi.

Recomandare

Termen scurt Centrul de Medicină Legală trebuie să formuleze proceduri interne și proceduri necesare pentru a asigura eficiența și utilizarea în practică a standardelor internaționale obligatorii așa cum este Protocolul de la Istanbul și alte standarde pentru a asigura investigații aprofundate ale cazurilor de tortură sau alte forme de maltratare.

¹³¹ Consiliul Europei. Recomandarea nr. R (99) 3 al Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre privind armonizarea regulilor de autopsie medico-legală. Strasbourg: Consiliul Europei. Forensic Science Int 2000.

PARTENERIAT ȘI COOPERARE

Prestatorii de servicii de expertiză judiciară nu pot fi priviți separat de beneficiarii pentru care ei lucrează și doar nivelul calității serviciilor criminalistice ce este oferit este la fel de important ca și înțelegerea din partea beneficiarilor care le recepționează. Parteneriatul și cooperarea dintre prestatorii de servicii de expertiză judiciară și consumatorii lor este la fel de importantă ca și cooperarea dintre însușii prestatorii acestor servicii. Actualmente din observații dar și în baza celor confirmate de prestatorii de servicii criminalistice¹³² nu există un dialog dintre fiecare din ei și nu se depun eforturi pentru a consolida relațiilor lor de lucru.

Este evident că prestatorii de servicii criminalistice nu interacționează între ei și nu se împărtășesc cu planurile și strategiile de dezvoltare, întrucât fiecare din ei dispun de propriile viziuni față de viitor. Activitatea în cadrul diferitor ministere nu promovează cooperarea după cum în acest caz este nevoie de trecut prea multe nivele de administrație. Această situație a fost confirmată de câteva instituții de expertiză judiciară. Unele forme de comunicare au loc din când în când în cadrul lucrului individual dar aceasta depinde de cerințele ce parvin de la beneficiari și nu însăși de la prestatorii de servicii criminalistice. Astfel, **este nevoie de avut cerințe mai consistente și armonizate și sunt necesare acțiuni imediate.**

Deși discuții au fost purtate și tot tipul de acorduri încheiate¹³³, problemele de bază nu a fost soluționate și după o perioadă de timp nu au s-au înregistrat schimbări esențiale.

Recomandare

Termen scurt: Urmează să se ajungă la un acord dintre prestatorii de servicii criminalistice pentru a consolida cooperarea și progresul științific și tehnic, îmbunătăți efectivitatea și eficiența tuturor instituțiilor criminalistice pentru a asigura calitatea sporită a serviciilor pe care aceștia le oferă. Acordul urmează să dispună de puterea unui act de nivel de minister.

Termen lung: Viitorul colegiu independent de expertiză judiciară ar putea fi cel care să soluționeze problemele și neînțelegerile la capitolul cooperare și comunicare dintre instituțiile criminalistice, toți consumatorii de servicii criminalistice și experții privați, precum și cu publicul. Astfel, ar putea fi o entitate care să vorbească din numele întregii comunități criminalistice.

Serviciile de expertiză judiciară au un impact important asupra chestiunilor de securitate, în consecință prestatorii de servicii de expertiză judiciară trebuie să fie informați bine despre prioritățile stabilite de organele de drept și problemele pe care le pot întâlni în consecința lucrului de expertiză pe care îl efectuează. Pentru a avea succes trebuie stabilite relații de lucru bune.

¹³² Confirmat de administrația Centrului de Medicină Legală

¹³³ În timpul discuțiilor cu prestatorii de servicii criminalistice și beneficiari s-a confirmat faptul că au fost emise câteva ordine scrise în baza problemelor identificate pentru a ajusta lucrul și comunicarea dintre prestatorii de servicii criminalistice și ofițerii de urmărire penală însă consecințele și eficiența acestor documente nu a fost evaluată

Unele dintre problemele identificate țin de lipsa de comunicare cu ofițerii de urmărire penală și alți actori implicați în sistemul justiției. Un prestator de servicii a menționat¹³⁴ că ei nu sunt informați atunci când poliția decide, fără a aștepta rezultatele cercetării criminalistice, să nu inițieze cauza pentru cercetare suplimentară sau faptul că bănuții și-au recunoscut vina, sau procurorii au decis să nu inițieze urmărirea penală. Astfel, instituția de expertiză judiciară pierde timp analizând probe pe cauze care au ajuns la o etapă deja de judecare. De asemenea, sunt clasice cazurile când administrația instituției de expertiză judiciară este rugată să proceseze "solicitări urgente"¹³⁵. Astfel de solicitări au tendința de a deranja activitățile zilnice ale instituțiilor. Deși este nevoie de comunicare specială atunci când urmează a fi administrate cauze de importanță sporită "în afara rîndului". O soluție ar putea fi întrunirile lunare cu reprezentanții procuraturii și organelor de drept pentru a stabili prioritățile și discuta probleme majore.

De asemenea, administrația Centrului de Medicină Legală a declarat că deseori sunt cazuri când rapoartele emise pe constatările tehnico-științifice (procedura de lucru este similară celei privind cercetările criminalistice) nu sunt colectate de poliție, astfel încît volumul de lucru enorm este doar o pierdere de timp, de resurse financiare și umane. Această stare este inacceptabilă, în special cînd și așa sunt deficiențe legate de resurse financiare.

Prestatorii de servicii trebuie să-și educe beneficiarii să se folosească de serviciile lor, și aceasta include organele de drept, procuraturile, judecătorii și, desigur, avocații apărării și publicul general, precum și politicienii.

Este de remarcat faptul că prestatorii de servicii de expertiză judiciară își concentrează eforturile pentru a instrui unii dintre beneficiarii din sistemul justiției penale. Aceștia depun în special eforturi pentru a instrui ofițerii de urmărire penală întrucît această categorie furnizează majoritatea solicitărilor. Însă din observațiile și confirmările din timpul interviurilor nu se poate spune că aceasta este o practică bine înrădăcinată și catalizată prin mecanismul de comunicare, unde instituțiile de expertiză judiciară au un rol activ în ajutarea tuturor beneficiarilor sistemului justiției penale care utilizează probele științifice în a înțelege concluziile care pot fi extrase din investigațiile criminalistice, precum și limitele acestor investigații. Spre exemplu, procurorii și avocații apărării ar putea beneficia mai mult de pe urma instruirilor direcționate pe interpretarea și cerințele impuse probelor, înțelegerea constatărilor și concluziilor oferite de expertul criminalist.

Adițional, de avocații publici ai apărării s-a confirmat de asemenea că avocații și chiar judecătorii dispun de instruire și cunoștințe insuficiente pentru a înțelege pe deplin gradul de siguranță a probelor criminalistice, pentru a valorifica rapoartele. Foarte des rapoartele experților nu sunt puse la îndoială sau judecătorii nu permit ca acestea să fie puse la îndoială de apărare întrucît rapoartele sunt acceptate drept obligatorii și judecătorii se bazează întru totul pe rapoartele criminalistice, în special aceasta este relevant pentru rapoartele de expertiză medico-legală¹³⁶.

¹³⁴ Aceasta a fost confirmat în timpul interviurilor de către medicii legiști din cadrul Centrului de Medicină Legală

¹³⁵ Confirmat de prestatorii de servicii de expertiză judiciară în timpul interviurilor

¹³⁶ Declarații făcute de procurorii intervievați

Autorii acestui studiu au stabilit că prestatorii de servicii de expertiză judiciară nu tind să efectueze sondaje de opinii în rândurile beneficiarilor pentru a clarifica opinia "clienților" în ceea ce privește problemele cu care aceștia se confruntă în starea creată. Sondajele de opinie ar putea conține subiecte cum ar fi înțelegerea și interpretarea rapoartelor de expertiză, posibilitățile disciplinelor criminalistice, ce le lipsește beneficiarilor și cum ar dori aceștia să se materializeze infrastructura criminalistică. Astfel de subiecte pot fi puse cu succes în discuție prin intermediul unui astfel de sondaj de opinii și ulterior unele dintre deficiențe ar putea fi îndepărtate iar neajunsurile eliminate înainte ca acestea să amenințe întreaga infrastructură criminalistică.

Recomandare

Termen scurt: Instituțiile criminalistice urmează să implementeze proceduri pentru a avea o comunicare mai bună între beneficiari și experții criminaliști. Sunt necesare programe de instruire continue pentru toți participanții în domeniul solicitării calității probelor (împachetare, trasabilitate), valoarea probelor, posibilitățile și limitările investigațiilor criminalistice, interpretarea rezultatelor pentru a reduce volumul de lucru, restanțele, pentru a ridica valoarea adăugată a declarațiilor expertului etc.

În timpul interviurilor cu beneficiarii s-a declarat că este imposibil pentru procurori și judecători să aprecieze valoarea rapoartelor criminalistice întrucât în majoritatea cazurilor beneficiarii nu dispun de un bagaj științific de cunoștințe și ei nu trebuie să cunoască ceva anume în domeniul criminalistic, respectiv nu este funcția sistemului de drept să evalueze serviciile de expertiză judiciară pentru a corecta problemele ce sunt în infrastructura dată. Astfel, cele mai importante sunt implementarea măsurilor de asigurare a calității, asigurarea independenței, alocarea resurselor financiare suplimentare și direcționate spre îmbunătățirea calității serviciilor criminalistice prestate la moment.

ROLUL APĂRĂRII

Interviurile cu prestatorii de servicii de expertiză judiciară și cu beneficiarii au relevat necorespunderea în practica juridică a rolului avocaților apărării în prezentarea probelor criminalistice în cadrul proceselor. Deseori avocații apărării se confruntă cu limită nejustificate, inclusiv chiar experții criminaliști atunci când se solicită un raport alternativ de expertiză judiciară. Dacă într-o cauză civilă avocatul este responsabil de acțiunile procesuale, atunci în cauza penală acesta este în totalitate dependent de voința procurorului și atunci când sunt dubii în privința concluziilor făcute de expertul criminalist public, sunt puține șanse că avocatul apărării să aibă la dispoziție un raportul alternativ fără acordul procurorului. Alte limitări ale drepturilor avocaților apărării țin de înțelegerea științei criminalistice și limitările existente pentru implicarea experților privați, interpretarea rapoartelor și declarațiilor experților criminaliști, inclusiv dezvăluirea informației către avocații apărării la diverse etape ale procedurii penale, accesul la metodologia folosită de experți pentru a formula raportul de expertiză judiciară, pentru a putea contesta caracterul oportun al utilizării unui grup anume de circumstanțe și alte aspecte.

Recomandare

Termen scurt Formularea standardelor pentru cele mai bune practici în domeniul științei criminalistice prin oferirea instruirii adecvate pentru toți actorii implicați, inclusiv instruirii ajustate la necesitățile avocaților apărării.

Probele fizice sunt unii dintre cei mai importanți factori evaluați de avocații apărării și prestatorii de servicii de expertiză judiciară și trebuie să fie cointeresați în a oferi probe criminalistice sigure prin intermediul concluziilor și rapoartelor criminalistice întrucât sunt o componentă esențială a sistemului justiției penale. Astfel apărarea trebuie să fie recunoscută și să i se permită punea în discuție a procesului, parcursului probelor, metodelor utilizate pentru analiza probelor, în special acelea care stabilesc identitatea unor persoane concrete în calitate de bănuți în comiterea unei infracțiuni (dactiloscopia).

Însă pentru a evalua corect probele avocatul trebuie să aibă acces la informația necesară și să fie sigur de calitatea măsurilor luate în laboratorul criminalistic, precum și competența și profesionalismul expertului criminalist care efectuează expertiza judiciară. Aceste două condiții trebuie să fie demonstrate de instituția de expertiză judiciară, care ar permite ca rapoartele acesteia să fie examinate și puse la îndoială de avocații apărării. Este corect că acuzarea și apărarea au responsabilități diferite și practicile stabilite de dezvăluire a datelor legate de investigațiile criminalistice de regulă se referă la aceste diferențe, care se materializează prin obligații mai oneroase de prezentare a informației de către acuzare comparativ cu apărarea. **Astfel, politicile trebuie să fie adaptate de prestatorii de servicii de expertiză judiciară la un anumit nivel pentru a promova deschiderea procedurilor operaționale, și datele legate de analiza și probele criminalistice trebuie să fie disponibile pentru contradictorialitate.**

Conform Codului de Procedură Penală¹³⁷ bănuții (avocații apărării) dispun de dreptul de a solicita expertiză judiciară din proprie inițiativă, însă în acest caz ei urmează să acopere cheltuielile legate de aceasta. Această condiție afectează semnificativ egalitatea armelor și prezumția de nevinovăție în procedură, care trebuie să fie echitabilă și orientată spre aflarea adevărului, întrucât nu toți sunt în stare să acopere cheltuielile unei expertize judiciare. La aceasta se adaugă faptul că de regulă probele fizice supuse expertizei solicitate sunt păstrate de organele de drept sau de procuratură. Această prevedere (în special dacă este implicat un avocat public de apărare) este în contradicție cu principiul că toate costurile din cadrul unui proces penal și direct legate de cercetare sunt acoperite de stat. Prin urmare, suntem prezenți la o cercetare penală incompletă, unde expertiza judiciară nu este disponibilă pentru bănuții (având un avocat public de apărare) care nu își pot permite servicii de expertiză judiciară. În astfel de cazuri **statul ar urma să ofere finanțare direcționată special pentru știința criminalistică pentru a oferi bănuților posibilitatea solicitării unei expertize judiciare atunci când este necesară în interesele justiției, care să fie gratis, în conformitate cu articolul 142 din Codul de Procedură Penală.**

Este de asemenea important din perspectiva avocaților apărării ca rapoartele de expertiză judiciară să fie supuse verificărilor din partea specialiștilor și oamenilor de știință din afara comunității experților criminaliști¹³⁸. Actualmente, o astfel de verificare nu face parte din practica actuală și este permisă în cazuri cu totul speciale. Deși experții judiciari sunt certificați și reprezintă o categorie aparte de actori în procedură penală, există în continuare multe alte categorii de specialiști la care s-ar putea adresa avocații apărării pentru ajutor suplimentar în înțelegerea probelor criminalistice și evaluarea rapoartelor de expertiză judiciară. Practica actuală arată că această practică este rar utilizată și nu este acceptată de acuzare și de judecători¹³⁹. Această practică ar trebui să fie extinsă și actorii implicați ar trebui să recunoască că **personalul academic și oamenii de știință care nu dispun de studii criminalistice, dar activitățile și calificările cărora demonstrează o înțelegere a disciplinei criminalistice concrete pot contribui la deplina și corecta evaluarea și examinare a probelor criminalistice.** Trebuie înțeles că în timp ce există structuri cum sunt Direcția Tehnico – Criminalistică în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, subordonată unui organ de drept, avocații apărării nu se vor baza pe experții criminaliști angajați de organul de drept și vor căuta experți privați, independenți pentru a se consulta sau solicita o expertiză suplimentară.

Instruirea oferită de instituțiile de expertiză judiciară ofițerilor de poliție, procurorilor și judecătorilor trebuie să fie extinsă pentru a include de asemenea și reprezentanții apărării.

Recomandare

¹³⁷ Articolul 142

¹³⁸ În unele cazuri rare aceasta are loc și se permite la etapa judiciară. Declarații ale experților privați dna Rusnac (psiholog) din cadrul SRL "Credibilitate – Birou de Expertize" și medicul legist dl. Baci, Doctor

¹³⁹ Declarații făcute în timpul interviului cu "Avocații Publici" și juriștii din cadrul IDOM (Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova)

Oferirea accesului la avocații apărării la instrucțiuni, regulamente și alte documente oficiale care conțin o metodologie aprobată pentru știința criminalistică pentru fiecare domeniu unde este necesară expertiza criminalistică.

Modificarea articolului 142 din Codul de Procedură Penală pentru a oferi expertiză medico-legală fără plată în toate cauzele penală când suspectii și avocații apărării o solicită.

EXPERTIZA JUDICIARĂ ALTERNATIVĂ ȘI EXPERȚII PRIVAȚI

Experții judiciari care efectuează expertize în cauze civile, contravenționale și penale pe diverse subiecte, inclusiv maltratare, abuz sexual și violență domestică au menționat că starea generală este că expertiza judiciară privată nu este interzisă, dar nici nu este încurajată. Jurisprudența Curții Supreme de Justiție prin care sunt casate decizii bazându-se pe faptul că raportul de expertiză a fost emis de un expert privat care nu este inclus în Registrul de State este apreciată drept o descurajare pentru dezvoltarea unei expertize judiciare independente¹⁴⁰. Domeniul expertizei judiciare psihologice a fost menționată ca fiind cel mai greu de realizat. Pe de o parte datorită lipsei experților care ar participa la examenul de atestare în fața Comisiei care decide în bază de solicitări individuale de a atesta sau nu cu licență de expertiză judiciară psihologică, și pe de altă parte datorită faptului că expertiza judiciară psihologică nu este recunoscută drept ramură a științei criminalistice¹⁴¹. Trebuie menționat că astfel de expertiză este utilizată pe larg în UE și destul de multe state au confirmat importanța acestui mecanism pentru cercetarea infracțiunilor violente prin menținerea diferitelor sisteme de înregistrare și licențiere a specialiștilor care lucrează în acest domeniu.¹⁴²

În privința utilizării expertizei judiciare psihiatrice aceasta este tot mai des utilizată și implicarea unor astfel de experți în cadrul procedurii penale este acceptată de procuror sau de instanța de judecată deși la moment nici unul dintre acești experți nu este inclus în Registrul de Stat. Experții acestei discipline vin din partea Spitalului Psihiatric din Costiujeni, aflat lângă Chișinău și două facultăți de psihiatrie din cadrul Universității de Stat de Farmacie și Medicină – una denumită ”Psihiatrie, Narcologie și Psihologie Medicală”, creată în 1946 și a doua – ”Psihiatrie și Narcologie pentru Medici – instruire continuă”, care activează din 1984.

În conformitate cu articolul 12 al Legii cu privire la expertiza judiciară a fost impusă o restricție expresă pentru experții privați în implicarea și oferirea rapoartelor de expertiză judiciară în cauze penale. Aceasta stabilește că expertiza judiciară poate fi oferită și de experții privați incluși în Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați cu

¹⁴⁰ Opinie exprimată în timpul interviului cu dl. M. Gheorghită (Director) și dra. Rusnac (expert psiholog superior) din cadrul centrului privat de expertize judiciare SRL „Credibilitate – Birou de Expertize”, organizat la 30 iunie 2001 de autorii acestui raport

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Pentru a putea utiliza titlul de Psiholog Judiciar în Marea Britanie acesta trebuie să fie înregistrat în cadrul Consiliului de Profesii Medicale (CPM). Aceasta presupune susținerea Etapei 2 a Diplomei Societății în Psihologie Judiciară sau echivalentul acesteia, care a fost aprobată de CPM. De asemenea, în cadrul Societății Psihologice Britanice există Direcția Psihologie Judiciară care are grijă de acest domeniu, precum și menține registrele practicienilor care lucrează și efectuează astfel de expertize (<http://dfp.bps.org.uk/>). În Olanda pentru a putea practica psihologia judiciară urmează a fi făcută o evaluare, testare de către o comisie specială și ulterior persoana inclusă în Registrul Olandez de Experți Judiciari (<http://english.nrgd.nl/>). Departamentul de Psihologie din cadrul Universității din Helsinki are un curs special și program de instruire pentru psihologie judiciară și după absolvirea cursului și urmarea practicii, persoana poate efectua investigații judiciare în acest domeniu. În Letonia sunt 7 experți în psihologie judiciară înregistrați în Registrul Experților Judiciari (4 sunt privați, 3 sunt publici) (<http://www.ta.gov.lv/index.php/lv/17/717/index.html>).

excepția expertizelor din cadrul cauzelor penale legate de infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei. Luînd în considerație faptul că condițiile menționate mai sus includ aproape toate cauzele, participarea experților privați în procesele penale, chiar și dacă sunt incluși în Registrul de State, este limitată într-atît încît este aproape imposibilă.

Starea pare a fi diferită în cauzele civile întrucît aici libertatea de a alege un expert și să fie acceptat de instanța de judecată pentru a prezenta un raport de expertiză judiciară este disponibilă pentru părți, care dispun de flexibilitate sporită. În contrast, în cauzele penale, după cum am observat mai sus, alegerea expertului și posibilitatea includerii unui alt expert decît cel dintr-o instituție de stat depinde în întregime de opinia procurorului. O astfel de diferență poate fi explicată prin faptul că persoanele învinuite în anumite circumstanțe sunt condamnate în baza rapoartelor de expertiză judiciară și mult depinde de faptul dacă concluziile la care a ajuns expertul sunt sigure pentru a asigura condamnarea. Este deci o practică, formată de pe timpuri și păstrată pînă în prezent, că procurorii și judecătorii acceptă rapoartele oferite de experții judiciari de stat ca fiind indiscutabile și probe veritabile, excluzînd posibilitatea persoanei învinuite să solicite o expertiză judiciară alternativă oferită de un expert judiciar "independent", ale cărui calificări și studii sunt adecvate, dar care nu este inclus în Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați.

Trebuie de menționat că legislația națională stabilește restricții în privința domeniului de medicină legală, care limitează investigațiile și expertiza medico-legală doar la medicii legiști care lucrează la Centrul de Medicină Legală și angajații Facultății de Medicină Legală din cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmaceutică "Nicolai Testemițeanu"¹⁴³.

O astfel de restricție limitează posibilitățile oricărei părți implicate în proces să aleagă expertul judiciar și să solicite o opinie suplimentară din partea altor persoane pentru a oferi un raport de expertiză în domeniul medico-legal.

Una din soluțiile pentru a extinde domeniul serviciilor medico-legale și implicarea altor specialiști ar fi oferirea unor funcții de investigații clinico-criminalistice medicilor cu titlu general pentru a stabili gradul leziunilor, spre exemplu, în cauze de presupus abuz față de copii (pediatri). Cazurile concrete menționate sunt foarte sensibile și trebuie să fie efectuate întîi de toate de medicul care efectuează investigarea pentru a proteja copilul de investigații suplimentare.

Această practică ar facilita activitatea și volumul de lucru al Centrului de Medicină Legală, precum și va reduce cheltuielile care sunt acum pe seama acestei funcții. Desigur, este nevoie de instruire specială suplimentară pentru medicii din spitale pentru a efectua o investigație de calitate adecvată a persoanelor vii și a emite rapoarte de expertiză medico-legale, precum și de ajustări ale legislației pentru a permite procedural includerea lor în Registrul de State al Experților Judiciari și accepta aceste rapoarte drept probe.

Recomandare

¹⁴³ Articolul 13 din Regulamentul Centrului de Medicină Legală, nr. 58 din 4 februarie 2010

Termen lung Legislația trebuie modificată pentru a oferi criteriile în baza cărora implicarea oricărui expert judiciar în oricare procedură (civilă, contravențională, penală) se va hotărî în baza profesionalismului, calificărilor, experienței și competențelor, și nu doar în baza faptului dacă acesta este un expert criminalist angajat de instituția criminalistică de stat și inclus în Registrul de Stat al Experților Criminaliști.

În special aceasta trebuie să țină de expertiza medico-legală și de psihiatrie/psihologie. Legislația trebuie să ofere o oportunitate reală pentru părțile în proces să-și prezinte poziția privind alegerea expertului și atunci cînd nu sunt de acord cu decizia luată, să aibă posibilitate să includă propriul expert pentru a efectua expertiza judiciară.

De asemenea unii reprezentanți ai catedrelor de Medicină (doar cei din anumite ramuri ale medicinei, spre exemplu: pentru cauzele de răspundere a medicului și stabilirea gradului leziunilor corporale) ar trebui să fie certificați și să li să permită să efectueze investigații medico-legale și să emită rapoarte de expertiză judiciară, care vor elimina monopolul statului actualmente creat de Centrul de Medicină Legală¹⁴⁴.

Jurisprudența Curții Supreme de Justiție de asemenea indică asupra faptului că subiectul expertizelor judiciare incluși în Registrul de Stat versus expertii și specialiștii, a fost întîlnit în multe cazuri. Curtea Supremă de Justiție a susținut cu fermitate că orice expertiză judiciară trebuie să fie efectuată și generată de experți judiciari atestați, care sunt incluși în Registrul de Stat¹⁴⁵. Deci, spre exemplu, *în cauza penală împotriva lui S. Cazacu privind cauzarea leziunilor corporale grave*, Curtea Supremă de Justiție a anulat decizia de achitare pentru că aceasta se baza, printre altele, pe raportul de expertiză judiciară psihiatrică efectuat de un expert care nu a fost atestat și nu era inclus în Registrul de Stat¹⁴⁶. *În cauza lui V. Bogoros* Curtea Supremă de Justiție a considerat că raportul expertului privat din cadrul SRL "Credibilitatea – Birou de expertize" privind calcularea datoriilor și penalităților nu poate fi considerată drept probă pentru că expertul nu este atestat. Decizia a fost casată și cauza a fost transmisă spre rejudecare¹⁴⁷.

Desigur, trebuie doar de încurajat faptul că nici unei persoane (private sau publice) nu ar trebui să i se permită să practice o disciplină de expertiză judiciară în calitate de expert judiciar fără atestare. Cu toate acestea, există o necesitate de a enumera lista disciplinelor de expertiză judiciară aprobate de Guvern unde condiția se va aplica, pentru a evita restricțiile inoportune în alte domenii, care pot fi practicate și solicitate destul de rar. O astfel de listă de discipline de expertiză judiciară ar putea fi adoptată în cadrul actualei Legi cu privire la expertiza judiciară.

Recomandare Legea privind expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale urmează a fi completată cu o listă de discipline criminalistice pentru care

¹⁴⁴ Declarații făcute de dl. Igor Dolea, Șeful Catedrei Drept Penal și Criminalistică, Facultatea de Drept, Universitatea de State din Moldova și Expert Superior în cadrul Institutului de Reforme Penale.

¹⁴⁵ Vezi cauza nr. 2ra-419/11 Marcel Prisăcaru împotriva lui Constantin Ciuș, Curtea Supremă de Justiție, decizia din 20 aprilie 2011; cauza nr. 2rae-79/09 IM "Venetos Imobil" SRL împotriva SC "Viscont Grup" SRL, Curtea Supremă de Justiție, decizia din 16 aprilie 2009

¹⁴⁶ Vezi cauza nr. 1ra-693/10 Curtea Supremă de Justiție, decizia din 22 iunie 2010 în cauza penală împotriva lui S. Cazacu privind cauzarea de leziuni corporale grave

¹⁴⁷ Vezi cauza nr. 3r-1587/10 V. Bogoros, Curtea Supremă de Justiție, decizia din 15 septembrie 2010

certificarea urmează a fi obținută înainte de a începe activitatea, cu includerea obligatorie în Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați.

Existența atestării n-ar trebui să creeze o prezumție de admisibilitate în calitate de probă a raportului de expertiză judiciară a expertului. În același mod, absența atestării n-ar urma să creeze prezumția de inadmisibilitate pentru a exclude rapoartele în calitate de probe atunci când se referă la discipline concrete de expertiză judiciară.

INDEPENDENȚA PRESTATORILOR DE SERVICII DE EXPERTIZĂ JUDICIARĂ ȘI AL EXPERTILOR

Timp de mai multe decenii în Moldova infrastructura criminalistică și prestatorii de servicii criminalistice nu au trecut prin schimbări majore structurale și administrative care ar influența funcția lor operațională – felul, modul și natura lucrului sau relațiilor cu principalii "utilizatori finali" ai serviciilor criminalistice – reprezentanții organelor de drept, procurorii, judecătorii.

În timpul interviurilor s-a confirmat că aproape nici o modificare nu a ajuns la serviciile criminalistice atunci când au intrat în vigoare noua Lege cu privire la expertiza judiciară (2000) și noul Cod de Procedură Penală. Toate aceste aspecte au lăsat activitatea serviciilor criminalistice în voia sorții fără vreun efort de schimbare cât de mică în sistemul actual al instituțiilor de expertiză judiciară. Infrastructura criminalistică este în stagnare datorită atenție insuficiente din partea statului și Guvernului și subestimată de sistemul judiciar.

Evenimentele politice excepționale din aprilie 2009 din Moldova au transmis un mesaj comunității că există îngrijorări semnificative în ceea ce privește posibilitățile de manipulare a datelor criminalistice, reflectând hotărul fin dintre independența și imprimabilitatea expertului judiciar; mai mult, demonstrând influența pe care o au rezultatele cercetărilor criminalistice și interpretarea lor greșită, precum și influența pe care o are procesul de cercetare criminalistică asupra proceselor politice¹⁴⁸.

Confirm acestui studiu toți prestatorii de servicii de expertiză judiciară din Moldova în cel mai bun caz sunt în dependență administrativă indiscutabilă față de administrația superioară și sunt influențați de decizii în principal legate de buget.

Din aceste considerente, importanța neutralității, independenței și imparțialității experților judiciari este esențială. Organele de drept și procuratura ar urma să se conformeze în consecință acestor valori și să ia măsuri pentru a le respecta și a le susține.

Direcția Tehnico – Criminalistică din cadrul Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne

În timp ce conlucrează strâns cu sistemul de justiție penală și organele de drept, prestatorii de servicii criminalistice trebuie să rămână independenți de organele de drept și de orice influență politică exercitată asupra lor, precum și să fie obiectivi pentru a evita conflicte potențiale de interes pentru a participa în calitate de reprezentant indirect și imparțial al tuturor părților implicate așa cum sunt bănuții, părțile vătămate, acuzarea și apărarea.

¹⁴⁸ Decesul lui Valeriu Victor Boboc (7 aprilie 2009) și primele declarații ale cauzei morții făcute publice

Direcția Tehnico – Criminalistică (DTC) a Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, fiind parte din infrastructura criminalistică din Moldova este parte a instituției de drept și este administrată de principalul său "beneficiar". Această stare de lucruri creează îngrijorări semnificative legate de independența și obiectivitatea acestei Direcții, precum și de potențialul acesteia de a decide în privința propriului buget.

Datorită faptului că DTC este localizată în cadrul organului de drept (vezi Figura 1), precum alți experți criminaliști care lucrează direct pentru comisariatele de poliție de sector¹⁴⁹, experții criminaliști des au inevitabil relații strânse, colegiale cu structurile organelor de drept care efectuează cercetarea penală. Adițional, unii dintre experții criminaliști dispun de trecut profesional din organele de drept. În rezultat, în unele cazuri experții criminaliști ar putea să-și considere rolul de participant la lupta contra criminalității contrar cerinței de obiectivitate și independență. Astfel, este rezonabil și plauzibil de presupus că expertul criminalist care lucrează pentru DTC și în cadrul comisariatelor de poliție de sector și care răspunde solicitărilor din partea unui reprezentant al organului de drept, care este colegul său din aceeași instituție, acesta ar putea simți presiunea sau chiar predispunerea pentru a modifica probele într-o manieră favorabilă acuzării, fapt ce este inacceptabil în nici un caz. Spre exemplu, cum poate un expert criminalist care lucrează la DTC, care este în subordine administrativă și financiară a Poliției sau un expert criminalist care lucrează într-un comisarariat de poliție de sector să evalueze probele unui foc de armă sau unei infrațiuni legate de abuzul poliției? Desigur, în unele circumstanțe, natura analizei criminalistice nu va fi afectată de astfel de factori, însă aceste aspecte nu urmează a fi lăsate fără atenție.

Unele dintre disciplinele criminalistice practicate de DTC au transformat această structură într-un monopol întrucât multe dintre investigațiile criminalistice (investigarea latentă a amprentelor, armele de foc și drogurile) sunt create într-un termen mai lung de sistemul de aplicare al legii și ei nu dispun de utilizarea semnificativă în afara sistemului. Aceasta cu siguranță nu este un argument în favoarea existenței DTC și aceasta urmează să fie scoasă de sub influența directă a organelor de drept.

Un astfel de sistem în conflict este mai degrabă capabil să genereze lipsa încrederii publice și declarații de mușamalizări, fie acestea percepute sau reale. Scopul și sufletul cercetării criminalistice este stabilirea adevărului în baza faptelor stabilite din probe, nu lupta contra criminalității, care este de altfel obiectivul major al organului de drept.

În calitate de punct de pornire, pentru a asigura îmbunătățiri majore în viitor cu păstrarea incorporării active deja existente, s-ar putea de format DTC în calitate de instituție autonomă în cadrul Ministerului Afacerilor Interne și de separat DTC de Poliție, stabilirea acesteia în calitate de structură de același nivel cu Departamentul Urmărire penală, reducând astfel impactul și dependența de principalul "beneficiar". DTC, alți experți și investigatorii de la fața locului din cadrul comisariatelor regionale de

¹⁴⁹ Investigațiile criminalistice în discipline cum ar fi dactiloscopia, urmele uneltelor, urmele încălțăminteii sunt efectuate și de experți certificați care lucrează în comisariatele de poliție de sector și ei sunt direct subordonați administrației locale. DTC efectuează doar controlul metodologic al activității lor criminalistice. Funcția de bază a acestor experți este efectuarea certărilor la locul faptei dar în calitate de specialiști.

poliție trebuie scoși din structura actuală și creați în calitate de structură independentă din cadrul Ministerului Afacerilor Interne.

În acest context, șeful DTC ar avea o influență egală cu alții din acest sistem în subiecte ce țin de direcție. DTC va fi de asemenea în stare să-și stabilească propriile priorități în partea ce țin de cauze, cheltuieli, stabili propriile priorități de buget și nu va trebui să concureze cu structuri superioare de drept în cadrul Poliției.

Această reformă este necesară pentru a asigura în mod efectiv obiectivitate și imparțialitate. Desigur o soluție intermediară nu este cea mai bună și sunt necesare schimbări structurale imediate, dar în acest caz trebuie evaluate aspectele sociale cum ar fi sporurile, garanțiile sociale și altele. Aceste schimbări structurale nu vor avea un impact negativ în sensul înrăutățirii statutului sau beneficiilor care sunt disponibile acum experților criminaliști.

În calitate de prioritate pe termen lung trebuie stabilită crearea unei instituții independente, unde vor fi uniți toți prestatorii actuali de servicii criminalistice. Astfel, va fi mai ușor de întreținut un grad sporit de obiectivitate științifică, ceea ce este esențial pentru o cooperare bună. Calitatea serviciului criminalistic oferit va fi mai mare decât este posibil de obținut acum, datorită faptului că nu va fi nici o dependență de bugetele unei alte organizații, cu concurența inevitabilă dintre ei pentru fonduri disponibile în cadrul sistemului general. Deși DTC insistă că finanțarea lor este adecvată și este evident întrucât finanțarea organelor de drept a constituit o prioritate în ultimii ani în Moldova, cu toate acestea prestatorii de servicii criminalistice trebuie să fie independenți de organele de drept pentru a rămînea imparțial și a evita apariția indecenței și conflictelor de interese.

Trebuie menționat că Ministerul Afacerilor Interne (MI) a formulat un concept de reformare¹⁵⁰, aprobat de Guvern pentru a reforma sistemul și structura existentă în Minister. Documentul stabilește schimbările structurale și conceptuale ale MI pentru a se apropia de standardele de lucru UE pentru poliție, pentru a asigura mai multe servicii calitative publicului, pentru a câștiga mai multă încredere, pentru a optimiza resursele prin descentralizare. Decizia este în general acceptabilă și oportună.

Documentul în principal se referă la reforma poliției și instituțiile criminalistice sau experții criminaliști nu sunt menționați în mod separat. Asumînd faptul că experții criminaliști care lucrează în cadrul DTC și alte subdiviziuni tehnico-științifice mai mici localizate în comisariatele de poliție de sector pot fi considerate drept "poliție,, (întrucât ei sunt ofițeri de poliție), cerințele și soluțiile conceptuale ale acestui document trebuie să fie extinse și față de experții criminaliști.

Deși experții criminaliști care efectuează investigații criminalistice în baza indicațiilor ofițerilor de urmărire penală (de asemenea ofițeri de poliție) nu pot fi considerați polițiști în sensul general, întrucât această categorie se bucură de legislația specială – unele prevederi ale Codului de Procedură Penală, Legea cu privire la expertiza judiciară, întrucât ei au obligații, funcții și responsabilități stricte. Acest fapt de

¹⁵⁰ Decizia Guvernului privind conceptul de reformare a Ministerului Afacerilor Interne și ai structurilor sale subordonate, nr. 1109 din 06.12.2010, poate fi accesată la adresa <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=337008&lang=2>

asemenea ridică întrebarea – care este linia care separă ”ofițerul de poliție,, de ”expertul criminalist”, când persoana trebuie să respecte Legea cu privire la Poliție și când Legea cu privire la expertiza judiciară întrucât ambele sunt obligatorii; în cazul neglijenței profesionale în baza cărei legi persoana va fi pedepsită. Astfel, conținutul conceptului de reformă consolidează și mai mult necesitatea crescândă de a extragere a experților criminaliști din cadrul competenței și domeniului de activitate al poliției. În acest caz examinările criminalistice pot și trebuie să fie distinse de lucrul de la locul faptei, întrucât aceste activități procesuale pot fi efectuate de criminaliști – investigatorii locurilor faptei lucrează alături cu poliția la fața locului, doar caută și înregistrează, împachetează probele pentru a fi transmise ulterior pentru expertiză criminalistică independentă.

Recomandare

Termen lung DTC trebuie scoasă de sub controlul administrativ și direct al organului de drept (Poliția) întrucât experții trebuie să activeze independent de conducerea organelor de drept.¹⁵¹

În statele membre UE prestatorii de servicii de expertiză judiciară sunt organizate în diverse forme și nu există un model unic care ar fi valabil pentru toate. Cele mai des întâlnite sunt următoarele patru modele:

- Infrastructură de expertiză judiciară fragmentată;
- Instituție centrală de expertiză judiciară în cadrul Ministerului Justiției și experți judiciari în cadrul organelor de drept;
- Instituție centrală de expertiză judiciară în cadrul unui organ de drept (Ministerul Afacerilor Interne);
- O singură instituție de expertiză judiciară (inclusiv medicina legală).

¹⁵¹ Într-un număr redus de state membre UE discuția privind îmbunătățirea infrastructurii criminalistice a fost pusă în discuție. Din acele țări Estonia a ales o cale nouă și progresivă – toți prestatorii de servicii au fost comasați și s-a creat o singură instituție în cadrul Ministerului Justiției. Institutul Estonian de Știință Criminalistică oferă investigații care includ medicină legală și toate celelalte discipline criminalistice, infrastructura existentă a recepționat ajutor de la stat și a fost construită o clădire nouă. Mai multe date pot fi accesate la dresa www.ekei.ee

Intenții similare au fost în Lituania și Letonia. Lituania a amânat decizia de modificare a infrastructurii criminalistice până în 2014. În Letonia, conform solicitării Cabinetului de Miniștri auditul extern a fost efectuat la toți prestatorii de servicii criminalistice de către Cancelaria de Stat în 2009. Raportul final stabilește că toți prestatorii de servicii criminalistice care activează în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Poliției și Ministerul Justiției, precum și Centrul de Expertiză Medico – Legală trebuie să fie comasate într-o instituție creată în cadrul Ministerului Justiției pentru a evita suprapunerea de funcții și a face economie de resurse. Decizia finală și Ordinul Cabinetului de Miniștri trebuie să fie luat anul următor. Mai multă informație poate fi accesată la adresa <http://www.mk.gov.lv/lv/vk/funkciju-audita-komisija/zinojumi/> (în Letonă).

Toate țările menționate, întrucât statele foste sovietice socialiste au tradiții istorice și juridice similare în domeniul infrastructurii criminalistice cu cea a Moldovei și dispun de aceeași organizare structurală a prestatorilor de servicii de expertiză judiciară. Astfel, schimbările inițiate în aceste țări, discutate, analizate și adaptate adecvat, ar putea fi utilizate sistemului de justiție în Moldova, întrucât aceste țări dispun de cadru similar istoric și Moldova ar putea trece la atitudini și dezvoltare nouă a infrastructurii criminalistice.

Model	Țară	Notițe
Structură de expertiză judiciară fragmentată	Spania Letonia Lituania	Prestatorii de servicii de expertiză judiciară lucrează în diferite instituții de stat cum ar fi poliția, grănicerii, vama și ei sunt administrați de diferite Ministere, însă conțin un sistem unde experții judiciari sunt certificați, monitorizați și înregistrați de un singur colegiu independent de toți prestatorii de servicii de expertiză judiciară.
Instituție centrală de expertiză judiciară în cadrul Ministerului Justiției și experți judiciari în cadrul organelor de drept	Suedia Olanda Irlanda	Instituția de expertiză judiciară administrată de Ministerul Justiției joacă un rol important în calitate de instituție lider de expertiză judiciară din țară. În acest caz instituția de expertiză judiciară din cadrul organelor de drept are grijă doar de investigațiile judiciare tehnice (dactiloscopie, urme ale uneltelor, compararea urmelor de încălțăminte etc.), care nu necesită echipament și instrumente tehnice, laboratoare sofisticate. Lucrul de bază al acestor unități criminalistice este să efectueze o investigație a locului faptei.
Instituție centrală de expertiză judiciară în cadrul organului de drept (Ministerul Afacerilor Interne)	Finlanda Slovia Republica Cehă Ungaria Polonia	În acest caz prestatorii de servicii de expertiză judiciară fac parte din organele de drept, dar au un loc aparte în sistem, având buget propriu și competențe suficiente să stabilească propriile priorități și direcțiile de dezvoltare. În Finlanda, experții care lucrează în această instituție sunt civili, nu ofițeri de poliție. Majoritatea acestor țări au implementat sistemul de calitate în baza la ISO 17025 și au depus eforturi pentru a presta servicii de calitate înaltă și asigura cercetări independente prin impunerea unor cerințe pentru instituția de expertiză judiciară și pentru expertul judiciar.
O singură instituție de expertiză judiciară (inclusiv medicină legală)	Estonia Non UE - Georgia	În ambele state instituțiile activează în cadrul Ministerului Justiției.

Centrul de Medicină Legală din cadrul Ministerului Sănătății

Opiniile independente, obiective și bazate pe știință ale medicilor legiști într-un fel educă societatea, informează publicul și oferă răspunsuri la întrebările puse privind decesele suspecte și crimele ieșite din comun, sensibile în comunitate, și anume

experții criminaliști care efectuează investigațiile medico-legale sunt principalele persoane în subiecte ce țin de domeniul drepturilor omului – cazurile de tortură, maltratare sau cazuri de decese suspecte.

Centrul de Medicină Legală (CML) oferă servicii de medicină legală și este subordonat Ministerului Sănătății (MS) al Republicii Moldova. MS are doar dreptul să monitorizeze modul în care CML activează¹⁵² și nu are nici un impact direct asupra instituției. Însă se pare că CML suferă de dependență administrativă din partea MS în subiecte ce țin de buget, și disponibilitatea resurselor financiare are legătură directă cu independența instituției. Centrul de Medicină Legală se află între două focuri și este evident că instituția dată nu este recunoscută de organele de drept, sănătatea publică sau medicina tradițională, unde organele de drept vede acest serviciu în calitate de sănătate publică, sănătatea publică – în calitate de organ de drept, iar medicina tradițională cu greu recunoaște existența acestei instituții. CML este ultimul pe lista MS la capitolul atenție la multe capitole unde sunt necesități urgente, și aceasta este datorat simplului fapt că Ministerul are prea multe instituții care oferă servicii de protecție a sănătății persoanelor vii, care se confruntă cu deficiențele și problemele lor. Acest dezechilibru afectează considerabil setul MS de priorități în domeniu.

Adițional, și cel mai important este faptul că Centrul de Medicină Legală va asigurat în independența sa de orice influență politică pentru a evita potențialele conflicte de interese și participa în calitate de reprezentant imparțial al celor decedați, participând în interesul celor care nu mai pot să vorbească din nume propriu.

Recomandare:

Termen lung Centrul de Medicină Legală trebuie reformat, exclus din sistemul de sănătate publică și creat în calitate de structură de stat independentă cu domeniu mai vast și activități mai multe, legate nu doar de serviciile de medicină legală clasice cum ar fi investigațiile medico-legale, însă cu o abordare complet nouă, să petreacă investigații independente ale erorilor medicale, părtinirea doctorilor și alte cazuri în calitate de structură independentă de suport, precum și mecanism la dispoziția Ministerului Sănătății și Ministerului Justiției.

În timpul întâlnirilor și interviurilor cu toți prestatorii de servicii medico-legale din țară nu am recepționat un document sau un regulament care să prevadă o procedură scrisă, prin care să se asigure independența medicilor legiști; în afară de orientări generale găsite în legislația care reglementează activitățile, obligațiile responsabilitățile expertului judiciar. Nici una dintre instituțiile cu care am lucrat nu a formulat proceduri pentru a proteja experții angajați de posibile influențe interioare sau exterioare. Atât Codul de Procedură Penală cât și Legea cu privire la Expertiza Judiciară conțin prevederi indirecte și general privind independența expertului judiciar.

Unul dintre argumentele principale și cele mai solide enunțate privind independența experților de prestatorii de servicii criminalistice este bizuirea pe răspundere penală pentru prezentarea cu bună știință a concluziilor false (declarațiile expertului), reglementat de articolul 312 din Codul Penal¹⁵³. Această infracțiune stabilește diferite nivele de pedepse penale începând cu amenzi și terminând cu 5 ani de privațiune de

¹⁵² Regulamentul Centrului de Medicină Legală nr. 58 din 4 februarie 2010

¹⁵³ Codul de Procedură Penală, articolul 88 alin. 4, nr. 122 din 14 martie 2003

libertate în cazul existenței unor consecințe grave generate în rezultatul infracțiunii. Adicional, administrația (directorul) instituției criminalistice are obligația în fiecare investigație criminalistică să explice expertului drepturile și obligațiile lui, despre care fapt expertul certifică ca a fost informat cu semnătura sa pe fiecare raportul criminalistic generat¹⁵⁴. Pe de parte aceasta nu este suficient, întrucât toată responsabilitatea este transferată pe expert în timp ce astfel de obligații trebuie să fie împărțite într-un anumit fel cu administrația instituției criminalistice. Trebuie să fie formulate instrucțiuni pentru experți privind acțiunile ce urmează a fi luate dacă el/ea consideră că a avut loc o încercare de a distruge constatările sau concluziile lor. Astfel de măsuri sunt în primul rând necesare pentru a proteja reputația instituției criminalistice și elimina posibilitatea sugerării că abordarea ar fi putut fi cu succes, precum și a oferi o indicație clară de acțiune în astfel de cazuri pentru experți pentru a-i proteja și informa administrația despre astfel de încercări.

Recomandare

Termen scurt În afară de prevederile generale din legislației, este nevoie de formulat proceduri interne scrise pentru a proteja independența experților de potențialele influențe interne și externe care ar putea modifica rezultatele expertizelor.

În conformitate cu articolul 149 paragraful 3 și articolul 150 paragraful 2 din Codul de Procedură Penală expertul judiciar care acceptă însărcinarea de a efectua o expertiză de la subiectul care solicită expertiza trebuie să fie informat despre drepturile și obligațiile lui¹⁵⁵, precum și despre existența răspunderii penale. Expertul judiciar este obligat¹⁵⁶ la **fiecare** raport de expertiză judiciară generat să includă un paragraf unde sunt descrise drepturile și obligațiile și să semneze, fapt prin care certifică că este în cunoștință de cauză de responsabilitățile menționate. Semnătura pusă pe fiecare raport emis este mai mult o formalitate și are cu siguranță doar o valoare procesuală. Este mai mult decât clar că dacă expertul judiciar lucrează pentru instituția de stat și principalele lui responsabilități sunt efectuarea cercetărilor criminalistice, prin simpla desemnare a raportului expertul nu va uita de drepturile și obligațiile lui stabilite de Codul de Procedură Penală. Deși acum în conformitate cu cerințele în vigoare această parte a raportului poate fi considerată nevalabilă și nu va fi luată în considerare.

În timpul întâlnirilor cu prestatorii de servicii criminalistice și având discuții legate de independența experților judiciari față de organele de drept și acuzare, s-a menționat și s-a justificat că această procedură împiedică expertul de la prezentarea cu bună știință a concluziilor false și prin această modalitate expertul este protejat de orice tip de presiune – prin informarea lui despre consecințe. Dar, datorită naturii formale a acestei proceduri și faptului că toate responsabilitățile sunt transferate pe expertul judiciar nu pot fi acceptate drept argument în favoarea asigurării independenței experților judiciari.

În esență, pentru a evita această formalitate ar fi suficient ca expertul judiciar să se semneze o singură dată atunci când acesta este atestat și este inclus în Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați și dacă este nevoie - să repete procesul în cadrul

¹⁵⁴ Ibid., Articolul 149 alin. 3 și Articolul 151 alin. 2

¹⁵⁵ Drepturile și obligațiile expertului judiciar sunt reglementate de articolul 88, iar răspundere penală – de articolul 312 din Codul de Procedură Penală

¹⁵⁶ Ibid. Articolul 151 alin. 2

procedurii de reatestare. Astfel de semnătură ar putea fi solicitată de fiecare dată de la experții privați sau experții invitați la inițiativa părților, întrucât disponibilitatea lor pentru această procedură este ocazională.

Dar trebuie menționat că Codul de Procedură Penală¹⁵⁷ de asemenea prevede că șeful instituției criminalistice nu are dreptul să dea indicații expertului judiciar în legătură cu procedura expertizei și conținutul raportului.

Printre multele, una dintre cele mai importante instrumente pentru a asigura independența prestatorilor de servicii de expertiză judiciară și a experților săi este implementarea sistemului de administrare a calității, conform unor standarde utilizate în domeniul criminalistic. Spre exemplu, administrarea ISO/IEC 17025:2005¹⁵⁸ management presupune posibilitatea soluționării conflictelor de interese (secțiunea 4.1.4) prin solicitarea demonstrării independenței profesionale de alte părți ale instituției coordonatoare și libertatea de presiuni interne sau externe (secțiunea 4.1.5). Cerințele acestui standard de asemenea examinează relațiile organizaționale ale instituției criminalistice, concentrându-se pe poziția prestatorului de servicii de expertiză judiciară din cadrul instituției coordonatoare și relațiile de raportare dintre administrare, asigurarea calității în rândul personalului și operațiunile tehnice. În sfârșit, un astfel de standard examinează suplimentar autoritatea experților judiciari al căror lucru afectează examinarea probelor și prezentarea rezultatelor, calificările superiorilor, și prezența unui administrator al sistemului de calitate, responsabil de asigurarea calității și care raportează direct administrației instituției criminalistice.

Recomandare

Termen scurt Trecerea spre dezvoltarea și implementarea sistemelor de administrare a calității și măsuri de control al calității în conformitate cu standardele ISO corespunzătoare pentru disciplinele criminalistice pentru a obține acreditarea, întrucât acest exercițiu stabilește și cerințe pentru asigurarea independenței experților.

În afară de cele menționate există un articol care ține de independența experților judiciari care este inclus și în Legea cu privire la expertiza judiciară:

“Expertul judiciar nu se poate afla în dependență, directă sau indirectă, de ordonatorul expertizei, de părți și de alte persoane interesate în rezultatul cauzei”¹⁵⁹.

În conformitate cu acest articol experții criminaliști care lucrează în cadrul DTC se află în conflict indirect pentru că ei sunt angajați de aceeași instituție de stat căreia i se subordonează ofițerii de urmărire penală care solicită investigațiile criminalistice.

Organizarea și administrarea instituției trebuie să fie în așa fel încât experții să fie completamente liberi să investigheze probele și să-și prezinte concluziile lor științifico-profesionale. Nu trebuie să existe presiuni comerciale sau financiare care ar putea influența calitatea lucrului.

În cadrul întrunirilor și interviurilor cu principalii beneficiari – procurori și judecători, precum și avocați ai apărării – s-a confirmat că ei nu sunt în stare să evalueze caracterul sigur al declarațiilor experților criminaliști, în special în cazul medicinei

¹⁵⁷ Ibid. Articolul 149 alin. 3

¹⁵⁸ ISO/IEC 17025:2005 Cerințe generale de competență pentru laboratoarele de testare și calibrare

¹⁵⁹ Legea cu privire la expertiza judiciară, Articolul 4 alin. 1; Legea nr. 1086 din 23 iunie 2000

legale¹⁶⁰, și, în consecință, rezultatele sunt aproape întotdeauna acceptate la prima lor prezentare fără a lua în calcul faptul că prestatorul de servicii de expertiză judiciară ar putea să nu dispună de proceduri, metode scrise, control independent, sau personal instruit adecvat și cu calificări adecvate. Astfel, pentru ziua de azi ar fi mai să existe posibilitatea solicitării unei investigații medico-legale din partea unei surse alternative.

Prin implementarea unor dintre recomandările oferite în acest raport în termenii cât mai restrânși posibili cu susținerea Statului și sistemului justiției, se vor putea reduce din presiunile asupra acestui subiect, care în esență va genera corectarea unui număr și mai mare de deficiențe menționate de evaluatorii internaționali.

¹⁶⁰ Gurgurov vs. Moldova (2008)

FINANȚAREA PRESTATORILOR DE SERVICII CRIMINALISTICE

Articolul 34 al legii nr. 1086 stabilește drept surse de venit pentru instituțiile de expertiză judiciară finanțarea de la bugetul de stat și resursele financiare obținute sub formă de achitări de la persoane fizice și juridice, cercetări și alte activități. Atunci când se comandă o expertiză judiciară într-o cauză civilă, curtea impune obligația de achitare în avans pe partea care a solicitat-o. Expertiza judiciară în cauzele penale este finanțată din buget, cu excepția cazului când oricare dintre părți solicită o expertiză judiciară alternativă.

În timpul întrunirilor cu prestatorii de servicii de expertiză judiciară s-a stabilit că insuficiența resurselor financiare (cu excepția Direcției Tehnico – Criminalistice din cadrul Ministerului Afacerilor Interne) afectează semnificativ lucrul loc și în unele cazuri ar putea influența asupra calității investigațiilor efectuate întrucât sunt folosite tehnici, echipament și instrumente depășite. Centrul de Medicină Legală precum și Centrul Național de Expertiză Judiciară au confirmat că ei suferă de pe urma unor bugete previzibile și stabile și această lipsă de finanțarea previne prestatorii de servicii de expertiză judiciară să-și îndeplinească obligațiile zilnice, să facă planuri de creștere sau progres tehnologic. Astfel, instituțiile criminalistice ar trebui să caute alți donatori – finanțări UE disponibile, fonduri ale ONU.

În timpul interviului cu Directorul Centrului de Medicină Legală am aflat că actualmente centrul este finanțat insuficient și suprasolicitat să efectueze expertize medico-legale. Centrul este unica instituție medico-legală autorizată din Moldova care întrunește necesitățile pentru astfel de formă de expertiză judiciară. Conducerea Centrului a confirmat că datorită faptului că este finanțată insuficient, suferă de insuficiență de personal, este nevoie de mai mult timp pentru a genera rapoarte de expertiză medico-legală și datorită limitelor de timp impuse de procurori și instanțele de judecată, de regulă rapoartele suferă la capitolul calitate¹⁶¹. Pentru a face față presiunii și solicitărilor recepționate, prioritate se oferă cauzelor de omucidere și leziuni corporale grave și o descriere scrută a metodologiei este inclusă în raport. Centrul este dependent de resursele bugetului și de achitățile acumulate pentru serviciile prestate. Deși în fiecare an are loc planificarea bugetului și este prezentată Ministerului Sănătății, inclusiv unele perspective de viitor și de dezvoltare, Centrul recepționează doar resursele care au fost alocate în cadrul bugetului de stat. Aceasta este de regulă mult mai puțin decât cele solicitate.¹⁶² De asemenea s-a stabilit în timpul întrunirilor și s-a demonstrat prin numărul ce solicitări pentru anii trecuți că cererea pentru investigații medico-legale s-a mărit, însă finanțarea nu a continuat aceeași tendință cu această creștere a cererii, astfel încât bugetul este stagnant, așa cum este și cazul numărului de angajați.

Multe dintre recomandările acestui raport care au drept scop oferirea unei expertize criminalistice efective și în special documentarea efectivă a cazurilor de tortură și

¹⁶¹ Declarații făcute în timpul interviului care a fost organizat la 28 iunie 2011 de către autorii acestui raport cu dl. Ion Cuvsinov, Director și dl. A. Padure, Director adjunct al Centrului de Medicină Legală

¹⁶² Ibid.

maltratare ce sunt în responsabilitatea Centrului de Medicină Legală depind de alocarea adecvată a resurselor financiare și, deci, serviciile oferite de instituțiile de expertiză judiciară trebuie să fie achitate la un nivel echitabil.

Este clar că multe dintre deficiențe și necesități identificate de autorii acestui raport, în special ale Centrului de Medicină Legală¹⁶³ și ale Centrului Național de Expertiză Judiciară din cadrul Ministerului Justiției¹⁶⁴ necesită finanțarea adițională, infrastructură nouă, echipament, îmbunătățiri și actualizări, și personal adițional.

Desigur, luând în considerație limitările financiare ale țării în general, unele dintre aceste recomandări pot fi implementat în cadrul bugetar concret dar aceasta doar va îmbunătăți nesemnificativ situația, însă va refuza în definitiv posibilitatea dezvoltării infrastructurii de expertiză judiciară.

Doi dintre cei trei prestatori de servicii criminalistice din țară nu dispun de echipamentul și/sau infrastructura necesară. Pentru a oferi servicii criminalistice de nivel înalt nu este necesar ca fiecare prestator de servicii de expertiză judiciară să dispună de toate tipurile de echipament. Astfel, acțiunile potențiale imediate și benefice ar urma să includă **consolidarea principalilor prestatori de servicii de expertiză judiciară și implementarea schimbărilor structurale întrucât ele vor micșora din cheltuieli** administrative și domenii criminalistice cum este chimia, toxicologia, posibilele analize ADN și altele. Acest efort va permite procurarea o singură dată a echipamentului specializat, în loc acesta să fie în diverse locuri, însă va fi utilizat pentru aceleași analize.

Recomandare

Termen scurt: Comunitatea criminalistică necesită atenție imediată din partea Guvernului și sistemului justiției la general pentru a reorganiza infrastructura actuală și aceste acțiuni trebuie susținute de investiții financiare adecvate (de stat și/sau private).

Sistemul de justiție penală se bazează pe serviciile de expertiză judiciară și resursele limitate ale infrastructurii criminalistice sunt supuse unor solicitări tot mai mari datorită faptului că cererea față de probe științifice, inclusiv noi tipuri de probe (ADN) continuă să crească. Efectivitatea și eficiența întregului sistem de justiție penală poate fi afectat dacă instituțiile de expertiză judiciară sunt incapabile să satisfacă cerințele clienților săi într-un termen util, cu rapoarte de expertiză sigure, cu analiza făcute cu echipament adecvat, cu metode noi implementate. În afară de aceasta, trebuie de asigurat că orice formă de influență asupra instituțiilor de expertiză judiciară nu va reduce niciodată din acuratețea și calitatea lucrului, întrucât aceasta ar putea duce la injustiție.

¹⁶³ În baza datelor oferite de administrația Centrului de Medicină Legală în anul 2010 au fost obținute 12 computere și 3 seturi de instrumente pentru autopsii medico-legale (total EURO 7.500,00) , în 2011 – cromatograf pe gaz la suma de EURO 42.290,00.

¹⁶⁴ Bugetul anual al Centrului Național de Expertiză Judiciară din cadrul Ministerului Justiției acoperă în principal salariile și taxele sociale. Banii sunt obținuți prin oferirea expertizei în cauzele civile unde cheltuielile sunt acoperite de una din părți și de persoane de drept privat care solicită investigații criminalistice. Această sursă este utilizată pentru a acoperi cheltuielile zilnice.

SCHIMBĂRI STRUCTURALE CĂTRE O SINGURĂ INSTITUȚIE DE STAT DE EXPERTIZĂ JUDICIARĂ

Infrastructura criminalistică din Moldova suferă de pe urma lipsei unei instituții de administrare necesare pentru a ieși din actuala stare stagnantă și, după cum s-a stabilit de autorii acestui raport, nici unul dintre prestatorii de servicii de expertiză judiciară nu este dominant în mod activ în acest sens. Nimeni nu a arătat cu claritate necesitatea pentru schimbare, nici nu a prezentat o viziune susținută de toți actorii criminaliști pentru a o realiza. Deși mandatul a fost oferit Centrului Național de Expertiză Judiciară din cadrul Ministerului Justiției, stabilind în regulamentul său¹⁶⁵ rolul de coordonare în teoria și practica expertizei criminalistice. Centrul Național de Expertiză Judiciară a confirmat faptul că datorită resurselor financiare insuficiente este imposibil de rezervat personalul pentru atingerea obligațiilor și responsabilităților ce reies din Regulament¹⁶⁶, întrucât aceasta s-ar face din contul altor activități la fel de importante.

Din starea actuală de lucruri este evident că astfel de obligații stabilite unui prestator de servicii de expertiză judiciară – Centrul Național de Expertiză Judiciară – este prea oneros pentru a fi implementat și pentru a fi oferit altor instituții cu profil similar întrucât nimic din ceea ce este declarat nu are acoperire financiară.

De fapt, la momentul actual nici unul dintre prestatorii de servicii n-ar fi adecvați pentru a prelua rolul de coordonare, întrucât serviciile trebuie nu doar să servească organele de drept, și dacă ei decid s-o facă, atunci aceasta trebuie să aibă loc în condiții de egalitate și independență și trebuie să fie accesibilă în mod egal tuturor beneficiarilor – ofițerii de poliție, acuzarea și apărarea din cadrul sistemul justiției. Astfel, luând în considerație și resursele financiare și măsurile de economisire, și alte capacități, ar fi recomandabil în termen lung să se treacă spre o singură instituție de stat în domeniul expertizei judiciare.

De asemenea, actuala situație din Direcția Tehnico – Criminalistică (DTC) din cadrul Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne nu este satisfăcătoare și organele de drept nu urmează să dispună de controlul administrativ, bugetar sau managerial al DTC. În termen lung DTC trebuie să fie extras din actuala stare de dependență de organele de drept.

Astfel, în calitate de soluție se consideră stabilirea unei singure instituții de stat în domeniul expertizei judiciare unde ar putea fi incluse toate disciplinele criminalistice, inclusiv medicina legală.

¹⁶⁵ Legea cu privire la Expertiza Judiciară, articolul 12 alin. 3, nr. 1086 din 23 iunie 2000 și Regulamentul privind Centrul Național de Expertiză Judiciară din cadrul Ministerului Justiției, articolul 2 și articolul 4 al Deciziei Guvernului nr. 1052 din 12 septembrie 2006. În cadrul legii cu privire la expertiza judiciară și Regulamentului este prevăzut că Centrul național de Expertiză Judiciară are un rol de coordonare în domeniul teoriei și practicii din țară și este responsabil de elaborarea metodelor efective și oferirea recomandărilor cu privire la utilizarea lor. Printre funcții de bază se enumeră colectarea și analiza of expertizelor judiciare și cercetărilor științifice și tehnice, dezvoltarea și implementarea măsurilor de îmbunătățire a procesului de cercetare criminalistică, oferirea studiilor în domeniul descoperirilor științifice din alte state care se încadrează în domeniul criminalistic și altele.

¹⁶⁶ Ibid.

Întrucât această instituție nu poate fi în principal aparțină unui organ de drept, pentru că ar putea apărea conflicte de interese în unele cazuri, prima concluzie este că Ministerul Afacerilor Interne nu ar fi structura adecvată. Atunci rămâne Ministerul Justiției sau o entitate totalmente independentă de orice minister¹⁶⁷.

Instituția trebuie să fie finanțată, să fie independentă și să ofere expertiză de nivel înalt pentru a ridica nivelul serviciilor de expertiză judiciară și a promova în mod efectiv îmbunătățiri pentru disciplinele criminalistice în calitate de elemente esențiale ale sistemului justiției. În privința administrării – aceasta trebuie să fie condusă de experți în domeniul criminalistic cu abilități de dezvoltare a strategiilor pentru îmbunătățirea serviciilor criminalistice în țară, oferirea susținerii considerabile pentru a implementa acreditarea obligatorie, dezvoltarea și oferirea programelor pentru a îmbunătăți înțelegerea disciplinelor criminalistice de către toți beneficiarii implicați¹⁶⁸.

În scurt, avantajele unei singure instituții de stat care să consolideze toate disciplinele criminalistice, controlate acum de structuri diferite și administrate de diverse ministere, sunt următoarele:

- infrastructura criminalistică ar avea un loc sigur și un rol în sistemul justiției penale drept subiect separat printre organele de drept și acuzarea și alți beneficiari de servicii;
- independența infrastructurii criminalistice ar fi consolidată;
- în calitate de entitate independentă instituția criminalistică va evita dependența administrativă, financiară și juridică cu care se confruntă la moment;
- instituția de stat criminalistică separată va dispune de posibilitatea de a reprezenta domeniul în calitate de o singură instituție, prezenta poziția într-o singură voce, formula o strategie de dezvoltare, stabili priorități ale domeniului pentru a transmite Guvernului mesajul ce ține de importanța și rolul științei criminalistice;
- Statul va avea o viziune clară cui și unde se transmit fondurile dedicate dezvoltării infrastructurii criminalistice, cine este responsabil de domeniul respectiv și de la cine de solicitat responsabilitate pentru recepția resurselor financiare, pentru a evita actualul sistem unde, datorită plasării structurale, mai multe avantaje sunt oferite doar unui singur prestator de servicii de expertiză judiciară.;
- se vor economisi resurse financiare, administrative și umane;
- infrastructura criminalistică va avea posibilitatea uniformă și egală să se dezvolte și să îmbunătățească disciplinele criminalistice, să nu mențină

¹⁶⁷ Estonia, fiind unul din statele Europene cu viziune de perspectivă, a stabilit o singură instituție criminalistică, care combină toate disciplinele criminalistice - începând de la medicina legală și terminând cu investigațiile criminalistice clasice. Institutul Estonian de Știință Criminalistică este unica instituție care oferă servicii criminalistice în țară. Mai multe date pot fi accesate la adresa <http://www.ekei.ee/36548>.

¹⁶⁸ Institutul Estonian de Știință Criminalistică este condus de un Colegiu compus din membri care reprezintă principalii actori – Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, Curtea Supremă de Justiție, Procuratura și Poliția.

sistemul fragmentat și să investească de câteva ori în același echipament costisitor, sisteme de calitate, instruire și studii pentru personalul diversilor prestatori de servicii criminalistice;

- aceasta va facilita lucrul organelor de drept și acuzării întrucât ei nu vor trebui să comunice cu diferiți prestatori de servicii criminalistice pentru a organiza investigațiile într-o singură cauză penală și deseori pe aceleași obiecte (probe) printre cele câteva instituții și deseori să preia funcția de intermediar.

Desigur, o astfel de decizie va ridica multe întrebări administrative și juridice, și nu în ultimul rând care vor fi constrângerile financiare. Însă dacă sistemul judiciar în sine, statul și Guvernul nu vor recunoaște existența acestor probleme în infrastructura criminalistică și cum acestea influențează supremația legii și justiția, limitările politice și bugetare n-ar trebui să descurajeze această acțiune de perspectivă, în principal pentru că consecințele inacțiunii ar putea costa mult mai mult.

Recomandare

Termen lung Separarea fizică, filosofică și fiscală a experților în criminalistică de cultura polițienească și crearea unei entități de stat completamente independentă de știință criminalistică care va consolida instituțiile criminalistice, inclusiv serviciul de medicină legală, care va fi finanțat din bani publici și disponibil tuturor subiecților cointeresați.

Multe dintre recomandările incluse în acest raport sunt strâns legate de această concluzie întrucât multe dintre problemele identificate ar putea fi soluționate așa cum este independența experților criminaliști și instituțiilor criminalistice, eliminarea constrângerilor financiare, utilizarea procedurilor operaționale standardizate, finanțe economisite pentru implementarea sistemului de asigurare a calității, acreditarea, echipament și infrastructură, activități de susținere de fiecare zi, întreținerea echipamentului și ale instrumentelor, includerea metodei ADN și formarea bazei de date ADN, educarea continuă a experților criminaliști, cheltuielile administrative și multe altele. Desigur, investițiile inițiale vor fi necesare însă valoarea adăugată și beneficiul obținut va merita și va fi efectiv din punct de vedere a costurilor într-o perioadă de timp mai îndelungată.

Pentru a evita orice critică legată de deținerea poziției de monopolist, comunitatea criminalistică ar urma să fie reglementată de un colegiu independent de expertiză judiciară și controlul urmează să fie organizat în afara disciplinelor criminalistice.

Un colegiu independent de expertiză judiciară

După mai multe întâlniri și interviuri cu beneficiarii și prestatorii de servicii criminalistice unde s-au discutat modalități de îmbunătățire a infrastructurii criminalistice din Moldova, echipa de experți recomandă crearea unui colegiu independent de reglementare pentru a facilita sau controla modul de prestare a serviciilor criminalistice. Un astfel de colegiu ar putea include persoane din interiorul și de afara comunității criminalistice, precum și alți participanți din sistemul justiției

penale, inclusiv procurori, avocați ai apărării și experți criminaliști privați, medici legiști, oameni de știință, profesori de drept de la universități.

Serviciul criminalistic are nevoie de o guvernare consolidată pentru a adopta și promova o agendă ambițioasă, pe termen lung pentru a ajuta consolidarea utilizării serviciilor criminalistice în țară. Acest colegiu trebuie să fie suficient de puternic și suficient de independent pentru a identifica direcțiile unde ar urma să meargă comunitatea criminalistică și să dispună de o singură voce din numele tuturor prestatorilor de servicii criminalistice care să fie auzită de Guvern, organele de drept, procurori și judecători și sistemul justiției. Acest colegiu independent trebuie să fie în stare să creeze condiții adecvate pentru comunitatea criminalistică pentru a adopta și a se alinia la cele mai bune practici și să fie în stare să aplice sancțiunile adecvate pentru a descuraja practicile nereușite. El trebuie să fie în stare să identifice standarde de calitate și să le execute pentru a asigura implementarea lor.

O funcție aparte a acestui colegiu ar trebui să fie cea de comisie de recepționare a plîngerilor și învinuirilor de încălcare gravă sau neglijență tolerată de experții criminaliști și exercitarea influenței asupra activităților experților. La moment posibilitățile de plîngere sunt foarte limitate și nu există o procedură exactă pentru un beneficiar (procuror, avocat al apărării) pentru a iniția plîngerea privind acțiunile neprofesionale și non-etice ale experților criminaliști și să inițieze o examinare independentă și obiectivă a cazului în afară de posibilitatea de a solicita inițierea unui dosar penal în baza articolului 312 din Codul Penal pentru prezentarea cu bună știință a concluziilor de expertiză false. O astfel de opțiune ar trebui să fie mult mai complexă întrucît orice învinuire de comitere a unei infracțiuni trebuie să fie demonstrată pentru a putea asigura condamnarea. Pentru toate aceste motive soluția ar fi un colegiu independent de expertiză judiciară pentru evaluarea profesionalismului și eticii expertului, care ar putea duce la excluderea expertului din Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați și anularea certificării sale. Actualmente, legislația nu prevede careva căi legale pentru a asigura calitatea înaltă a lucrului expertului criminalist, cu excepția posibilității răspunderii penale conform Codului Penal care a fost menționată mai sus. Există unele instrumente pentru administratorii instituțiilor criminalistice prin procesul de recertificare, și comisiile de certificare create¹⁶⁹ și în calitate de angajator, însă în opinia noastră instituțiile criminalistice nu pot și n-ar trebui să se păzească unii pe alții. Colegiul independent de expertiză judiciară ar putea asigura ca în aceste cazuri să asigure ca cercetările ulterioare, dacă este cazul, să fie transferate unei autorități competente și să fie efectuate într-un mod adecvat.

De asemenea se recomandă să fie adoptat codul deontologic pentru experții criminaliști. Acesta ar putea fi elaborat de colegiul de expertiză judiciară pentru a clarifica rolul expertului criminalist în calitate de o persoană neutră, obiectivă și nu în calitate de instrument de lucru al unei părți, cum este acuzarea sau poliția. Desigur, nu există nici un motiv de considerat că majoritatea experților nu înțeleg obligațiile lor etice și se bazează pe ele în activitatea lor de zi cu zi, însă fără un astfel de cod nu este clar dacă și în ce măsură experții criminaliști sunt obligați să se supună eticii în calitate

¹⁶⁹ Articolul 18 din Regulamentul Registrului de Stat al Experților Judiciari Atestați din 22 septembrie 2003. Conform acestui articol Centrul Național de Expertiză Judiciară, în baza deciziei comisiei de certificare, dispune de dreptul de a exclude expertul judiciar din Registru și să anuleze certificarea lui.

de condiție și criteriu de evaluare a lucrului lor. Acest cod va fi obligatoriu pentru experții criminaliști privați și publici, precum și pentru personalul tehnic care lucrează în laboratoarele criminalistice, efectuând operațiuni simple de zi cu zi, dar suficient de importante pentru a susține expertiza criminalistică.

Îndeplinind cele menționate mai sus, un astfel de colegiu de expertiză judiciară ar putea avea un rol esențial în următoarele domenii:

- Formula recomandări pentru strategii pe termen lung pentru a o forma o infrastructură criminalistică puternică și de încredere;
- Participa în calitate de voce cu autoritate a prestatorilor de servicii criminalistice în fața Guvernului;
- Inițiază schimbările de ordin legislativ acolo unde este necesar;
- Participa în calitate de mecanism de identificare a subiectelor și necesităților disciplinelor concrete și asigurarea coordonării naționale pentru a îmbunătăți practicile serviciilor criminalistice;
- Menține registrul de stat al experților atestați;
- Efectua certificarea și recertificarea experților criminaliști prin teste și examene pe domenii juridice și profesionale;
- Stabili minimum de calificări pentru expertul criminalist, stabili cerințele pentru educarea continuă;
- Protejează independența experților și instituțiilor criminalistice;
- Stabili și promovează cele mai bune practici, stabili scopul de implementare a sistemului de asigurare a calității, stabili standarde și a le implementa;
- Investiga cazurile de învinuire de neglijență sau abateri grave, decide privind suspendarea sau anularea certificatelor în cazurile unor erori grave;
- Elabora și adopta codul deontologic al experților criminaliști.

Independența acestui colegiu este elementul esențial și trebuie să fie asigurat printr-un loc și rol anume pe care îl va ocupa în sistemul justiției. Statutul lui trebuie să fie descris în detaliu și identificat un loc adecvat printre autoritățile de stat. Puține dintre statele membre UE¹⁷⁰ deja au astfel de autorități și practica comună este de a le plasa în cadrul Ministerului Justiției.

Majoritatea metodelor, tehnicilor, proceselor criminalistice sunt în cadrul regulator de administrare a prestatorului de servicii criminalistice sau în cazul Direcției Tehnico – Criminalistice – a organului de drept unde este plasat DTC. Astfel, în procesul de evaluare a punctelor tari, punctelor slabe, necesităților de viitor ale serviciilor criminalistice și formularea recomandărilor pentru îmbunătățirea utilizării posibilităților criminalistice din țară, nimeni nu are un impact direct să rezolve toate aceste deficiențe în acest domeniu prin formularea unei strategii și ale unor soluții, manuale care să conțină cele mai bune practici, standarde recomandate pentru procedurile de lucru. Deși Centrul Național de Expertiză Judiciară din cadrul Ministerului Justiției dispune de împuterniciri legale să o facă¹⁷¹ – nimic nu se face în acest domeniu datorită unei insuficiențe acute de resurse financiare și personal. În

¹⁷⁰ Slovacia, Macedonia, Letonia

¹⁷¹ Regulamentul Centrului Național de Expertiză Judiciară din cadrul Ministerului Justiției, articolul 2 și articolul 4

consecință, un astfel de colegiu ar fi pur și simplu un instrument esențial pentru infrastructura criminalistică actuală.

Recomandare

Termen lung Urmează a fi creată un colegiu independent de expertiză judiciară pentru a soluționa și a se ocupa de subiecte legate de infrastructura criminalistică în Moldova, al cărui rol este dezvoltarea și menținerea expertizei criminalistice în calitate de parte esențială a justiției.

Cu toate acestea, domeniul medicinei legale ar putea să dispună de o abordare și soluție diferită în această situație, întrucât este bazată pe alte principii de instruire inițial, cerințe legate de specializarea personalului, studii universitare – apoi rezidențiat și valori acceptate din partea sistemului de medicină generală pentru instruire continuă. În orice caz, aceasta ar urma să dispună de o monitorizare și control independent.

Ar putea fi un sistem similar Norvegiei, spre exemplu, unde controlul activității este efectuat de asemenea de un colegiu independent special creat, însă specializat în totalitate în domeniul disciplinelor de medicină legală – Comisia Norvegiană pentru Medicină Legală¹⁷². Deși o astfel de Comisie ar trebui să fie administrativ și structural legată de colegiul independent de bază care activează, funcțiile căruia au fost descrise mai sus. O astfel de Comisie Medico-Legală ar putea efectua controlul extern de calitate asupra întregului domeniu, să verifice actele medico-legale emise de experții criminaliști în toxicologie criminalistică, medicină legală clinică sau chiar psihiatrie medico-legală, să inițieze audituri externe ale Centrului de Medicină Legală, să investigheze învinuiri de neglijență sau abateri grave, stabili standardele de calitate pentru a fi urmate și solicita implementarea sistemului de asigurare a calității în domeniul dat. Membrii Comisiei ar putea fi cei mai cunoscuți experți în domeniul dat și desigur să fie activi din punct de vedere academic.

Recomandare

Termen lung Urmează a fi creată o Comisie Specială în cadrul colegiului independente de expertiză judiciară pentru a se ocupa în exclusivitate de domeniul legat de medicina legală.

¹⁷² Mai multă informație poate fi găsită la adresa <http://www.justissekretariatene.no/en-gb/Innhold/The-Commission-for-Forensic-Medicine/>

AUDITUL EXTERN - INTRODUCERE

Practica de fiecare zi a medicilor legiști merge mult mai departe de întrebările legate de medicină și deseori implică contacte cu subiecte politice, mass-media, organe de drept, sistemul judiciar, protecția sănătății și familiile persoanelor decedate, precum și publicul general. Ei participă în calitate de consultanți pentru ofițerii de urmărire penală, instanțele de judecată, procurori și avocații apărării. Confirmarea celor spuse sunt consecințele evenimentelor care au avut loc la Chișinău, Moldova în aprilie 2009¹⁷³.

Astfel, investigațiile medico-legale trebuie să fie efectuate într-un timp util, corect și profesional prima dată când sunt efectuate. Un serviciu medico-legal funcțional, de calitate înaltă solicită promovarea profesionalismului la etapa autopsiei medico-legale, precum și crearea condițiilor, inclusiv echipament, proceduri interne și a cercetării legate de circumstanțele ce țin de încălcarea drepturilor persoanelor la viață și sănătate, ceea ce include în special cazurile de tortură, maltratare și moarte violentă.

Recunoscând că sunt necesare îmbunătățiri esențiale în domeniul medico-legal, în cadrul proiectului implementat de PNUD împreună cu Comisia Europeană, a fost efectuat un audit extern al Centrului de Medicină Legală pe lângă Ministerul Sănătății al Republicii Moldova.

Constatările și concluziile din procesul de audit reflectă starea generală de lucruri în domeniul medicinei legale din țară și oferă unele inițiative care urmează a fi preluate dacă există vreun plan de îmbunătățire a disciplinelor de medicină legală și a permite medicinei legale să fie mai efektivă. Cu siguranță, multe dintre deficiențele și necesitățile identificate în timpul auditului necesită finanțare suplimentară pentru infrastructură nouă sau îmbunătățită, îmbunătățiri ale echipamentului, personal adițional și instruire continuă.

Serviciile de medicină legală prestate astăzi de Centrul de Medicină Legală nu sunt nici uniforme, nici complete. Se pare că calitatea serviciilor variază de la o regiune la alta întrucât depinde de astfel de indicatori cum este personalul, infrastructură, finanțarea sau combinarea acestor factori. Pentru a putea sigura investigații de calitate înaltă în toate oficiile regionale urmează a fi îmbunătățite serviciile medico-legale.

¹⁷³ În aprilie 2009 în rezultatul protestelor în masă împotriva presupuselor alegeri parlamentare falsificate, în jur de 300 de tineri au fost arestați și maltratați de poliție, ce a rezultat în decese și leziuni corporale grave. Zarva legată de brutalitatea poliției și deciziile ilegale ale instanțelor de judecată care aplicau arestul au atras atenția comunității internaționale, în special a Comisarului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei și a Raportorului Special ONU pentru tortură. Evenimentele din aprilie 2009 au generat obiectul investigațiilor și din partea autorităților naționale. A fost creată o comisie parlamentară pentru investigarea evenimentelor din aprilie și a fost condusă de Vitalie Nagacevschi, precum și au fost eforturi din partea ONG-urilor care au monitorizat evenimentele care au rezultat într-un Raport emise de Fundația Soros prin care au fost accentuate multiplele deficiențe ale sistemului justiției. Cauzele de maltratare au fost transmise procuraturii și apoi instanțelor de judecată, însă nu a fost condamnat nici un polițist. Mai multă informație poate fi găsită aici <http://www.soros.md/publication/2010-09-23-3>.

Însă s-a stabilit în timpul auditului că există persoane talentate și dedicate în domeniul medicinei legale și lucrul pe care ei îl generează este vital. Ei suferă des de lipsă de diferite resurse; ei se confruntă cu lipsa unor politici adecvate și susținere națională din partea statului. Este clar că îmbunătățirile, atât sistemice cât și cele științifice sunt necesare în această disciplină, inclusiv stabilirea cerințelor implementabile pentru standardele de calitate, promovarea celor mai bune practici și aplicarea lor consistentă, precum și contribuții regulate și stabile financiare.

Trebuie de menționat că multe dintre subiectele legate de domeniul medicinei legale și de rolul investigațiilor medico-legale în partea ce ține de analiza cadrului juridic, certificarea / recertificarea medicilor legiști și experților medico-legali care activează în cadrul Centrului de Medicină Legală, independența, subiectele de calitate sunt descrise în Studiul de Fezabilitate al Infrastructurii Criminalistice [Partea I a acestui raport].

Această parte este în principal rezervată subiectelor specifice cum ar fi:

- Structura, activitatea și domeniul de aplicare al serviciilor oferite de Centrul de Medicină Legală;
- Personalul și volumul de lucru;
- Disponibilitatea echipamentului adecvat, ajustat necesităților, materialele de referință, bazele de date și disponibilitatea resurselor pentru întreținerea lor;
- Asigurarea calității, procedurile de asigurare a integrității și parcursului probelor, mostrelor în decursul procesului medico-legal;
- Oportunitățile de instruire continuă pentru experții medico-legali, instruirii disponibile în acest domeniu pentru ofițerii de poliție și alți practicieni în domeniul justiției penale;
- Buget, necesități de viitor și priorități ale Centrului de Medicină Legală.

Scopurile auditului extern

Prin analizarea tuturor acestor subiecte, principalul scop al auditului a fost de a:

- Descrie principalii beneficiari;
- Analiza volumul de lucru și suficiența de personal;
- Evalua actuala infrastructură și deficiențele ei;
- Evalua echipamentul și necesitatea pentru altul nou;
- Cercetarea măsurilor de asigurare a calității;
- Evaluarea finanțării disponibile;
- Descrie constatările și oferi mai multe recomandări pentru îmbunătățire.

Metodologie

Pentru a compila întrebările necesare pentru inventariere și a colecta informația necesară pentru a efectua auditul și a prezenta raportul final au fost efectuate: revizuirea documentelor disponibile, organizate întâlniri cu administrația Centrului de Medicină Legală, organizate interviuri și inspectate diverse clădiri cum ar fi

laboratoarele, morga și altele. Au fost de asemenea intervievați și experții medico-legali care lucrează în oficiile regionale din orașele Hîncești și Orhei. De asemenea au fost organizate cîteva vizite la șefii unor subdiviziuni din oficiul central al Centrului de Medicină Legală din Chișinău.

Au fost intervievați diverși participanți în sistemul de justiție, care și-au exprimat opiniile și considerațiile: judecători, procurori, ofițeri de urmărire penală, reprezentanți ai organizațiilor internaționale și ONG-uri, avocați ai apărării, experți privați independenți și practicieni în domeniul științei criminalistice [Vezi Anexa nr. 1 pentru o listă completă].

În afară de întîlniri și interviuri, autorii acestui raport au revizuit legislația care reglementează lucrul experților medico-legali în domeniu, instrucțiunile, protocoalele și standardele internaționale legate de domeniul criminalistic, opiniile și rapoartele publice ale Comisarului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei¹⁷⁴, ale Comitetului ONU împotriva Torturii¹⁷⁵, ale Comitetului ONU pentru Drepturile Omului¹⁷⁶, și deciziile Curții Europene pentru Drepturile Omului în cauzele contra Republicii Moldova¹⁷⁷, care toate au indicat indirect asupra punctelor slabe ale investigațiilor criminalistice și cazurile în care acestea aveau un rol important în stabilirea adevărului.

Sistemul și conținutul de revizuire este bazat parțial pe recomandările din Setul de linii directoare privind evaluarea serviciilor și infrastructurii criminalistice al UNODC¹⁷⁸.

Subiectele discutate cu personalul au fost selectate din chestionarul elaborat [Anexa nr. 2] pentru a face un sumar. Acest chestionar a acoperit astfel de domenii cum sunt: existența procedurilor, instrucțiunilor, protocoalelor și standardelor scrise; disponibilitatea instrumentelor, echipamentul, consumabilelor de bază; deficiențele majore de instrumentație; practicile legate de securitate; controlul probelor și procedurile de administrare; infrastructură; sănătate și siguranță la locul de muncă; raportarea, administrarea și planificarea.

Limitări

Auditul extern actual a avut loc într-o perioadă de timp destul de scurtă:

- Două întîlniri cu administrația Centrului de Medicină Legală;
- O zi rezervată pentru vizitele în regiune (oficiile regionale ale Centrului de Medicină Legală din Hîncești și Orhei);

¹⁷⁴ Raportul lui Thomas Hammarberg urmare a vizitei în Moldova între 25 și 28 aprilie 2009, poate fi accesat la adresa http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1247652733_com-instranet.pdf

¹⁷⁵ Observațiile Finale al Comitetului ONU contra Torturii din martie 2010, care pot fi accesate la adresa <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/co/CAT.C.MDA.CO.2.pdf>

¹⁷⁶ Concluziile Finale ale Comitetului ONU pentru Drepturile Omului din octombrie 2009 și informația privind implementarea Concluziilor Finale pînă la 18 ianuarie 2011, care pot fi accesate la adresa <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/hracs97.htm>

¹⁷⁷ Corsacov vs. Moldova (2006), Gurgurov vs. Moldova (2008), Paduret vs. Moldova (2010) și altele

¹⁷⁸ UNODC – Serviciile și infrastructura criminalistică: Linii directorii pentru evaluarea justiției penale. New York, 2010, pot fi accesate la adresa http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/cjat_eng/Forensic_services_and_infrastructure.pdf

- Un tur prin oficiul central al Centrului de Medicină Legală din Chișinău.

După cum s-a menționat mai înainte, limitările de timp au permis autorilor doar două vizite în oficiile regionale ale Centrului de Medicină Legală, în timp ce poate erau nevoie de mai multe.

Lucrul de consultare a fost efectuat cu participarea unui vast grup de beneficiari și organizații pentru a verifica și a obține aprobarea constatrilor care sunt prezentate în această parte a raportului.

Cu toate acestea, cadrul temporal deosebit de mic pentru procedura de audit a stabilit o limită naturală de lucru care ar fi putut oferită și prin urmare autorii consideră că consultări adiționale cu grupurile de beneficiari ar constitui o parte esențială.

Constatările de mai jos din cadrul raportului oferă o bază valabilă pentru dezvoltări adiționale dacă va fi analizată și considerată în viitor.

CENTRUL DE MEDICINĂ LEGALĂ

Există doar o singură instituție de medicină legală în Moldova – Centrul de Medicină Legală, responsabil de toate tipurile de investigații medico-legale.

Legislația stabilește cadrul și autoritatea pentru cercetarea deceselor care au avut loc în circumstanțe suspicioase. Autopsiile medico-legale sunt efectuate într-o instituție de medicină legală cu oficiul central la Chișinău și oficii mai mici din țară¹⁷⁹. În privința cauzelor penale, toate aspectele juridice sunt reglementate de Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, și în baza articolului 143 este prevăzut că investigarea medico-legală este cerută și este obligatorie pentru determinarea cauzei morții, precum și pentru stabilirea gradului și naturii leziunilor corporale, și aceste declarații formează baza lucrului efectuat de Centrul de Medicină Legală.

Toți medicii legiști sunt certificați și au fost numiți pentru a efectua investigațiile medico-legale de deces, investigații medico-legale clinice. De asemenea, sunt experți certificați în toxicologie, biologie, serologie, care activează în cadrul instituției.

Una dintre funcțiile adiționale este investigarea locului decesului întrucât acești experți sunt unicii specialiști în domeniul dat.

Domeniul serviciilor

Principala funcție a Centrului de Medicină Legală este determinarea științific demonstrabilă, obiectivă și legală a cauzei și modului decesului, interpretarea naturii și mecanismelor leziunilor, determinarea semnificația acestor leziuni, colectarea probelor pentru alte analize criminalistice care ar putea fi considerate probe, efectuarea analizei toxicologice, și în general oferirea informației esențiale către reprezentanții organelor de drept, procurorilor, judecătorilor.

Centrul de Medicină Legală oferă servicii în următoarele discipline și domenii¹⁸⁰:

- Investigații ale cadavrelor și părților lor;
- Investigații ale victimelor și, în baza documentelor medicale și materialelor de pe cauzele penale, cauzele civile și alte materiale, determinarea următoarelor:
 - Gradul leziunilor corporale;
 - Starea sănătății, simulările, disimulările, agravarea, automutilarea;
 - Starea controversată a agresiunii sexuale și incidentele de natură sexuală;
 - Intoxicarea cu alcool și droguri;
 - Vârsta persoanei;
 - Dezabilitatea de muncă.
- Biologice;
- Stabilirea paternității, maternității (serologia);

¹⁷⁹ În total sunt 35 oficii regionale ale Centrului de Medicină Legală în afară de oficiul central la Chișinău.

¹⁸⁰ Stabilit prin articolul 12 al Regulamentului Centrului de Medicină Legală nr. 58 din 4 februarie 2010

- Abuzul de substanțe toxice;
- Urmele medico-legale, identificarea rămășițelor osoase;
- Histopatologia;
- Alte investigații criminalistice.

Centrul de Medicină Legală constă din 4 secții analitice, care se referă la disciplinele specifice din cadrul medico-legal. Fiecare dintre discipline se concentrează pe diferite tipuri de proceduri, are personal specializat, necesități de instruire, echipament și cerințe de infrastructură. Există de asemenea și direcția științifico-analitică, secția monitorizare, secția cercetări medico-legale efectuate în comisii și 35 oficii regionale mai mici, precum și personal adițional responsabil de lucrul administrativ și finanțe. Oficiile regionale efectuează examinări medico-legale ale persoanelor decedate, în special autopsiile medico-legale și investigații asupra persoanelor vii pentru a emite rapoarte sau constatări la solicitarea poliției, procuraturii și instanțelor de judecată.

Centrul de Medicină Legală acoperă majoritatea domeniilor de investigații medico-legale și, în calitate de instituție de drept esențială, joacă un rol important în asigurarea supremației legii. Structura Centrului este adecvată funcțiilor pe care le are și constă din numărul minim necesar de unități (medical, cercetări în laborator, administrativ și suport tehnic). Pentru viitor s-ar putea discuta perspectiva **extinderii domeniului de activitate prin crearea unei noi secții care să acopere psihiatria și psihologia judiciară**. Aceste domenii au fost stabilite drept esențiale pentru investigarea cazurilor de tortură, abuz sexual și altele unde trebuie evaluate nu doar consecințele fizice, dar și cele emoționale. Astfel, Centrul va fi în stare să ofere un domeniu mult mai vast de servicii și va avea o contribuție mai mare pentru procesul de cercetare. Cu toate acestea, aceasta trebuie să fie susținut de un program de instruire adecvat pentru ofițerii din organele de drept și procuratură pentru a dezvolta înțelegerea celor mai importante subiecte, scopuri și modul de utilizare al acestor discipline specifice. Desigur, trebuie să fie specialiști adecvați identificați și certificați.

Domeniul serviciilor nu include analiza ADN, care în zilele de azi este esența științei criminalistice și este utilizată în calitate de un instrument important pentru identificarea posibililor bănuți și descoperirea unei varietăți de infracțiuni.

Constatări

Structura Centrului de Medicină Legală este adecvată funcțiilor pe care acesta le îndeplinește

Una dintre principalele puncte slabe este lipsa metodei ADN pentru a identifica persoanele în baza urmelor lăsate la locul faptei. În consecință, nu există o bază de date ADN.

Structura ar putea fi lărgită prin crearea unei secții responsabile de examinările psihiatrice și psihologice medico-legale.

Beneficiarii

Principalii beneficiari ai Centrului de Medicină Legală sunt organele de drept – în special poliția; de asemenea procuraturile și instanțele de judecată. Într-un fel, toți acești beneficiari sunt dependenți de rapoartele emise de Centru pentru a putea trece la urmărirea penală. Ei sunt cointeresați în rezultate, asigurarea calității și disponibilitatea medicilor legiști.

Centrul cu capacitățile sale limitate se străduiește să ofere cele mai bune servicii beneficiarilor săi, dar trebuie admis că domeniul serviciilor, precum și calitatea lor nu au înregistrat nici o schimbare în ultimii ani și datorită resurselor financiare insuficiente Centrul nu a fost în stare să ofere careva îmbunătățiri în acest domeniu. Au fost luate unele măsuri pentru a transforma serviciul medico-legal după evenimentele din aprilie 2009 în partea ce ține de cercetarea cazurilor de maltratarea și tortură. Însă, după cum s-a stabilit de autorii acestui raport, acestea mai mult au ținut de latura administrativă; spre exemplu, au fost emise câteva documente noi¹⁸¹. Insuficiența resurselor și lipsa personalului și a instruirii adecvate sunt principalele motive care previn domeniul medicinei legale să se dezvolte și să se îmbunătățească, limitează accesul și beneficierea în întregime de pe urma instrumentelor disponibile în acest domeniu – începînd de la fotografiile digitale ale cadavrelor sau leziunilor și terminînd cu echipament de radiografie.

Serviciile oferite la solicitarea instituțiilor de drept, procuraturii și judecătorilor sunt fără plată atît timp cît ele ține de cauze penale. Unica excepție este articolul 142 din Codul de Procedură Penală care spune că bănuții (avocații apărării) dispun de dreptul de a solicita o expertiză criminalistică din proprie inițiativă, dar în acest caz ei trebuie să acopere cheltuielile legate de această expertiză. [A se vedea de asemenea Capitolul 1 – cadrul juridic]. Investigațiile clinico-legale efectuate în baza solicitării urmează a fi achitate, precum este cazul și al tuturor investigațiilor în cadrul proceselor civile.

Expertiza și investigațiile medico-legale sunt solicitate prin solicitări scrise pregătite de beneficiari după ce urmează un act tipizat unde trebuie să ofere o descriere scurtă a cazului, să indice persoana care va fi examinată sau investigată, precum și să stabilească întrebările pentru expert. Medicii legiști oferă recomandări beneficiarilor în cazuri prioritare, precum și consultații dacă sunt disponibile, pentru poliție și procurori pentru a obține maximum din investigații.

Rapoartele sunt emise în cel mai scurte perioade posibile dar depinde de domeniul disciplinei întrucît pentru unele din ele se înregistrează întârzieri. De asemenea, administrația Centrului de Medicină Legală a declarat că deseori sunt cazuri cînd rapoartele emise nu au fost preluate de poliție, astfel încît lucrul efectuat a fost o pierdere de timp, resurse financiare și umane. Aceasta este inadecvat în situația în care există și așa o insuficiență semnificativă de finanțe. De asemenea, nu există o procedură formulată care să prevadă ce activități trebuie luate în astfel de cazuri, nici nu sunt soluții posibile oferite.

Situația este de asemenea diferită între oficiile regionale și oficiul central, termenul de ședere (perioade medii de timp în care cauza la Centru înainte de a se emite raportul) este de asemenea diferită. Termenul de ședere în multe cazuri depinde de

¹⁸¹ Ordinul nr. 10 din 13 octombrie 2009 cu privire la unele cerințe pentru autopsiile indivizilor care au decedat în arest sau ca urmare a utilizării excesive a forței de organele de drept, trebuie să fie efectuate.

investigațiile de laborator, care sunt efectuate doar în Chișinău la oficiul central pentru întreaga țară, unde sunt transmise toate mostrele. Medicii legiști care lucrează în oficiile regionale nu sunt în stare să emită rapoarte fără a primi rezultatele analizelor.

[Vezi de asemenea Secțiunea 1 Parteneriat și Cooperare]

Constatări

Avînd capacități limitate Centrul se străduiește să ofere cele mai bune servicii beneficiarilor săi, dar sunt necesare mai multe îmbunătățiri pentru a optimiza utilizarea resurselor financiare și a evita cheltuieli nejustificate prin efectuarea investigațiilor care nu sunt ulterior colectate de beneficiari. Astfel, comunicarea dintre Centru și beneficiari nu este suficient de bună.

Lipsa resurselor financiare previne dezvoltarea Centrului de Medicină Legală și, respectiv, beneficiarii nu primesc cele mai bune servicii posibile, ceea ce afectează șansele efectuării unei investigații amănunțite a cazului.

Se recomandă ca Centrul de Medicină Legală să petreacă un sondaj de opinie pentru a stabili pozițiile beneficiarilor privind serviciile oferite, pentru a stabili gradul de insatisfacție sau recepționa sugestii la capitolele care ar putea fi îmbunătățite.

Volumul de lucru și datele statistice

În decursul anilor 2007-2010 au fost efectuate în total 37.442 autopsii medico-legale, anual fiind vorba despre un număr mediu de 9,360¹⁸². De asemenea, numărul de autopsii medico-legale a rămas constant în fiecare an menționat în raport. În total sunt 43.631 decese înregistrate în 2010 în Moldova¹⁸³ și în același an au fost efectuate 9715 autopsii medico-legale. Astfel, frecvența autopsiilor medico-legale efectuate în Moldova în această perioadă este de aproximativ 22%, ceea ce este un indicator destul de ridicat¹⁸⁴ întrucît toate decesele suspecte sunt supuse autopsiilor medico-legale efectuate de Centrul de Medicină Legală. Din totalul anual de 9360 investigații ale cadavrelor, experții efectuează în jur de 2800 autopsii medico-legale doar în oficiul central din Chișinău.

¹⁸² Toate datele statistice legate de volumul de lucru al Centrului de Medicină Legală au fost obținute în timpul auditului extern și oferite de administrație în iulie 2011.

¹⁸³ Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, poate fi accesat la adresa <http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/EN/02%20POP/POP04/POP04.asp>

¹⁸⁴ În baza informației de pe siturile de internet al Consiliului European de Medicină Legală (<http://www.eclm.org/html/>) astfel de date pot fi colectate:

Danemarca: În perioada 1996-2005 au avut loc 14990 autopsii medico-legale. Aceasta duce la o frecvență de autopsie în jurul 2,4% - 2,8%.

Germania: În 2003 în mediu 5% din toate decesele au fost supuse autopsiei medico-legale.

Norvegia: 4%

Suedia: 6%

Finlanda: 24%

Deși autopsiile medico-legale fac parte din principalele funcții, examinările clinico-legale sunt cantitativ partea dominantă a volumului de lucru al Centrului [Vezi tabelul 1]. Deci, cel mai solicitat domeniu ține de investigațiile clinico-legale, unde medicul legist se ocupă în principal de examinarea victimelor. Aceste persoane ar putea fi victime sau făptaș ai atacurilor, inclusiv abuzurilor sexuale și față de copii, tortură și maltratare.

*Table 1 Volumul de lucru*¹⁸⁵

Disciplina	2010	2009	2008	2007
Identificări clinico-legale (persoane vii sau acte)	32 968	31 530	31 524	32 379
Autopsii medico-legale	9 715	9 232	9 249	9 246
Toxicologie	10 011	8 426	7 311	7 277
Biologie (număr de mostre)	58 274	54 767	54 889	48 639

61 medici legiști care lucrează la Centrul de Medicină Legală¹⁸⁶ dispun de certificare pentru a efectua investigații ale cadavrelor în conformitate cu Tabelul nr. 1. Aceasta înseamnă că în mediu sunt 159 examinări pe an pe fiecare expert. Însă numerele diferă în Chișinău și în oficiile regionale [vezi Tabelul 2].

*Table 2 Volumul de lucru în regiuni*¹⁸⁷

Volumul de lucru pentru 1 expert	2010	
	Hîncești	Orhei
Autopsii medico-legale	382	357
Examinarea la fața locului	32	67
Medicină clinico-legală (examinarea medicală a persoanelor vii și/sau în baza documentelor medicale)	1068	1154

Conform tabelului 2 și în baza probelor acumulate în timpul vizitelor în teritoriu este clar că multe dintre autopsiile medico-legale sunt efectuate de oficiile regionale și medicii legiști care lucrează acolo sunt suprasolicitați cu cazuri, întrucât ei nu efectuează doar autopsii dar și examinări clinico-legale a persoanelor pentru a stabili gradul leziunilor corporale, precum și examinări la fața locului în baza solicitărilor poliției, dacă au fost găsite cadavre. În unele regiuni¹⁸⁸ doar un singur medic legist este disponibil și el/ea acoperă întreaga regiune tot timpul și este înlocuit de un coleg din oficiul vecin pe perioada concediului. Este evident că atunci când investigațiile și autopsiile medico-legale efectuate întrec anumite limite (spre exemplu 300 autopsii pe an), ar putea fi o tendință din partea medicului legist, indiferent cât de versat este, să facă lucrul doar parțial, sau chiar să facă greșeli și să genereze erori în concluziile sale.

¹⁸⁵ Datele obținute în timpul auditului Centrului de Medicină Legală, iulie 2011

¹⁸⁶ Registrul de Stat al Expertilor Judiciari, poate fi accesat la adresa <http://www.justice.gov.md/ro/centrul-national-expertize-judiciare/>

¹⁸⁷ Date obținute în timpul interviurilor cu medicii legiști din oficiile regionale din Orhei și Hîncești.

¹⁸⁸ Orașele Hîncești și Orhei, iulie 2011.

Constatări

Volumul de lucru în oficiile regionale ale Centrului de Medicină Legală din Hîncești și Orhei ridică semne de întrebare asupra calității și caracterului complet la rapoartelor emise.

Personal

Medicii legiști activează între lege și medicină, din aceste considerente ei trebuie să dețină un grad înalt de competență, profesionalism și etică. Însăși lucrul este esențial și are un impact răspîndit asupra sistemelor de drept penal și civil, precum și în unele cazuri și pentru familiile persoanelor decedate, pentru comunitate și pentru chestiuni de sănătate publică. La baza unor cercetări calitative ale deceselor stau practicile integrate ale diverșilor profesioniști bine instruiți și calificați.

Nivelul de personal este unul dintre indicatorii de bază pentru capacitatea instituției criminalistice să întrunească cerințele principalilor beneficiari. Centrul de Medicină Legală conține medici legiști în diverse categorii, personal tehnic, administratori al laboratoarelor și personal administrativ.. [Vezi Tabelul 3]

*Table 3 Personal*¹⁸⁹

Numărul persoanelor	Numărul persoanelor angajate	Numărul de posturi disponibile	% de posturi vacante nesuplinate
Medici legiști (experți)	82	114	28%
Personal medical cu studii medii	46	62	26%
Recepționiști	21	22	4%
Sanitari asistenți	23	25	8%
Sanitari pentru morgă	28	44	42%
Alt personal	15	18	17%

Începînd cu 2011 există 88 medici legiști în Moldova, certificați în diferite discipline¹⁹⁰ și toți sunt angajați de Centrul de Medicină Legală fie pentru zi completă sau incompletă de muncă; unii dintre ei sunt profesori sau lectori al Universitatea de State de Medicină și Farmaceutică "Nicolai Testemițeanu" și angajați cu regim de lucru incomplet în calitate de medici legiști la Centrul de Medicină Legală¹⁹¹.

¹⁸⁹ Date obținute în timpul auditului CML, iulie, 2011

¹⁹⁰ Registrul de Stat al Experților Judiciari Atestați, care poate fi accesat la adresa <http://www.justice.gov.md/ro/centrul-national-expertize-judiciare/>

¹⁹¹ Declarații făcute de administrația Centrului de Medicină Legală

Trebuie atenționat asupra faptului că problema este în special acută în afara capitalei. Multe oficii regionale dispun de doar un singur medic legist¹⁹² care este angajat cu regim de lucru complet și în timpul absențelor sale acesta este înlocuit de un coleg dintr-un oficiu regional vecin, fapt ce afectează cu siguranță volumul de lucru. Tabelul 3 arată numărul mare de posturi vacante de medici legiști, care este inacceptabil dacă se solicită calitate înaltă la solicitările sporite de investigații.

Medicii legiști din oficiile regionale sunt suprasolicitați cu mai multe activități decât experții din oficiul central din Chișinău, întrucât domeniul lor de activitate nu se limitează doar la investigațiile cadavrelor la morgă, colectarea mostrelor, dar și investigațiile de la fața locului și cercetările clinico-medicale privind gravitatea leziunilor corporale, după care se efectuează rapoarte de investigare sau în baza documentelor medicale. [A se vedea Tabelul 2].

Cifrele reflectate în Tabelul 2 arată volumul mare de lucru procesat de un medic legist într-o regiune, ceea ce este mult prea mult pentru a putea cere calitate adecvată pentru fiecare caz or de a face mai mult decât minimumul necesar.

Disponibilitatea limitată a medicilor legiști pentru efectuarea investigațiilor medico-legale, în special în regiuni, arată că mulți dintre experți trec peste limita de volum de lucru acceptabil și acestea sunt foarte diferite de la regiune la regiune. Principalele pericole ale acestei practici sunt erorile, calitatea redusă, investigații incomplete, investigații nedocumentate în întregime, suprasolicitarea și uzarea forței de muncă. Această situație poate genera chiar condamnări greșite, stabilirea greșită a vinei, impunitate pentru cazuri de tortură, maltratare, omor. Din aceste considerente este obligatoriu ca investigațiile să fie efectuate corect și profesionist.

Riscurile posibile și stările inacceptabile de lucruri de asemenea a fost discutate și confirmate în timpul interviurilor cu administrația Centrului de Medicină Legală și reconfirmată în timpul vizitelor în teritoriu la cele două oficii regionale din orașele Hîncești și Orhei.

Lipsa acută a personalului calificat reiese de asemenea din faptul că tinerii medici legiști nu se alătură comunității de medicină legală, așa cum spre exemplu în acest an doar 6 experți noi¹⁹³ vor fi instruiți și certificați. Acest număr de medici legiști tineri nu este suficient pentru a îmbunătăți situația și a menține volumele de investigații medico-legale la nivele acceptabile. Astfel, **la momentul actual, lipsa personalului este cea mai mare problemă în medicina legală din Moldova și trebuie implementat un nou sistem pentru a spori numărul de medici legiști.**

Mai mult, este esențial de găsit o soluție pentru a păstra numărul actual de medici legiști și a-i preveni de la plecarea din serviciu. Astfel, crearea unui mediu intelectual stimulator la Centru prin organizarea seminarelor, discutarea diverselor cazuri și proiecte de cercetare, precum și o careva planificare a carierei cu sub-specializări este probabil decisivă pentru a încuraja medicii legiști să rămână activi în domeniu și să dorească în continuare să-și îmbunătățească aptitudinile. În afară de aceasta, medicilor legiști li se oferă oportunități insuficiente în domeniul profesional, cum ar fi

¹⁹² Raportul privind gradul de angajare și structura lor oferită de administrația Centrului de Medicină Legală în timpul auditului.

¹⁹³ Declarație făcută de administrația Centrului de Medicină Legală

participarea la conferințe sau seminare, ce ar putea consolida profesionalismul și a compensa din dezagregare. Natura fragmentată a activităților impune perspectiva îngrijorătoare a calității probelor cercetarea și a conținutul rapoartelor, care pot varia esențial de la regiune la regiune.

În timpul interviurilor din teritoriu s-a stabilit că personalul medical mediu, deși expus cerințelor de studii universitare, nu deține studiile necesare pentru a fi angajat în respectivele posturi. Însă pentru a asigura continuitatea procesului de lucru sunt acceptate și angajate persoane care nu dețin studiile respective.

De asemenea, după cum arată Tabelul 2 majoritatea numărului de posturi vacante disponibile sunt pentru sanitari. Acest personal de suport tehnic este important pentru a oferi condiții de lucru admisibile medicilor legiști, spre exemplu, pentru a efectua autopsiile medico-legale. Starea de lucruri trebuie îmbunătățită prin atragerea unui personal suplimentar.

Din păcate, după însumarea celor menționate mai sus, se observă că există o distribuție neegală de experți. Medicii legiști tind să se concentreze mai mult în orașele mari cum ar fi Chișinău și Bălți, astfel încât accesul la medicii legiști în regiuni este fie limitat, fie inexistent. În consecință, alăturat unui număr mai mare de medici legiști, este nevoie de elaborat un plan de distribuție egală a acestora. Astfel, un pas important este asigurarea unei distribuții egale a medicilor legiști în țară pentru ca ei să fie disponibili în număr suficient pentru a efectua investigații calitative.

Întrucât nu este un număr suficient de medici legiști pentru a completa adecvat necesitățile de personal, trebuie create politici pentru a atrage medici în domeniul medicinei legale și a instrui medici legiști suplimentari. În același timp este absolut necesar de construit și de întreținut o infrastructură mult mai bună, de angajat mai mulți medici legiști pe regim de zi completă de muncă și menține medicii legiști practicieni cu salarii competitive și volum de lucru rezonabil. Este necesar de angajat experți tineri în domeniul medicinei legale. Autoritățile de rang mai înalt trebuie să preia responsabilitatea pentru resursele financiare astfel încât să fie posibil de angajat persoane adecvate în acest domeniu. Urmează a fi create stimulente și programe pentru a ajuta Centrul de Medicină Legală să-și atingă aceste scopuri și acest subiect trebuie să fie examinat la cel mai înalt nivel al Ministerului Sănătății.

Ceva instruire este oferită medicilor legiști în fiecare an; există cerința de 350 ore de instruire pe an pentru medicii legiști. Cu toate acestea, această instruire trebuie să aibă un domeniu mai vast și să nu se limiteze doar la instruirii *ex officio* și instruirii oferite de Universitatea de Stat de Medicină și Farmaceutică "Nicolai Testemițeanu". Mai multă instruire este necesară în domeniul investigațiilor, raportării și documentării cazurilor de tortură și maltratare, întrucât au fost depistate diferite practici și abordări în timpul vizitelor în teritoriu. Această instruire trebuie să fie urmată de monitorizare și inspecții regulate pentru a asigura că cerințele Protocolului de la Istanbul sunt respectate în aceleași măsuri de toate oficiile și de toți medicii legiști.

Sunt necesare instruirii și posibilități de a participa la mai multe cursuri pentru medicii legiști care lucrează în laboratoare și funcția principală a cărora este efectuarea diverselor tipuri de analize (toxicologie, biologie). Experții din acest domeniu dispun de mai puține posibilități pentru a obține aptitudini noi și experiență adițională. De asemenea, mai multe evenimente internaționale de profil trebuie să fie reprezentate și

de medicii legiști naționali prin participarea lor, precum și achiziționată literatură privind medicina legală și oferită medicilor legiști pentru consultare.

Personalul Centrului de Medicină Legală de asemenea oferă instruire pentru instituțiile de drept și procuraturii. Medicii legiști din oficiile regionale organizează astfel de instruire mai frecvent decât și regulat decât oficiul central din Chișinău¹⁹⁴. În privința torturii și maltratării – este important pentru procurori și chiar pentru juriști să cunoască cum tortura poate fi documentată din punct de vedere medical și care sunt simptomele fizice și psihice ale torturii. După cum a fost recunoscut în Protocolul de la Istanbul, toate părțile implicate trebuie să lucreze împreună pentru a investiga în mod efectiv și documenta actele de tortură. Probele medicale vor fi ajutate la demonstrarea faptului că a avut loc tortură.

Constatări

Insuficiența experților criminaliști este inacceptabil de ridicată și sunt necesare acțiuni suplimentare pentru a atrage noi specialiști în acest domeniu. Personalul existent nu este proporțional numărului de cazuri în proces de investigare. Experții criminaliști care activează în oficiile regionale sunt supraîncărcați cu lucru.

Este esențial de identificat o modalitate de a menține numărul actual de experți criminaliști și preveni plecarea lor din sistem.

Există o distribuție neuniformă de experți întrucât mai mulți medici legiști tind să se concentreze în special în orașele mari și în rezultat medicii legiști sunt în număr foarte redus sau chiar sunt absenți în raioane, afectând astfel eficiența lucrului organelor de drept și ale procuraturii.

Este nevoie de mai multă instruire în domeniul investigațiilor și raportării cazurilor de tortură și rele tratamente, întrucât au fost depistate practici și abordări diferite în decursul vizitelor în teritoriu.

Este nevoie de instruire adițională pentru experții care lucrează în laboratoare, precum și se dorește un schimb de experiență internațională mai activ pentru medicii legiști.

Infrastructură

Organele de drept precum și sistemul de justiție penală în general au așteptări prea mari de la serviciul de medicină legală întrucât acest serviciu este utilizat în mod regulat pentru a investiga diverse infracțiuni. Această prezumție rezonabilă ar urma să presupună standarde mai înalte așa cum ar fi infrastructură de laborator adecvată, spații pentru morgă, asigurarea și controlul calității, acreditarea, instruirea continuă, susținută de o forță de muncă cu calificări înalte. Cu toate acestea, infrastructura și mediu de muncă este deseori un factor ce limitează gradarea, fapt ce a fost deja observat în timpul auditului extern al Centrului de Medicină Legală. Este prin urmare important de asigura un loc de muncă adecvat, în special în domeniul medicinei legale, ceea ce permite și susține eficiența, creșterea, competența și siguranța.

¹⁹⁴ Declarații făcute în timpul interviurilor cu medicii legiști din oficiile regionale din Hînceșit și Orhei.

Centrul de Medicină Legală ocupă o parte din clădire, și oficiile sunt divizate între Centru și Universitatea de Stat de Medicină și Farmaceutică "Nicolai Testemițeanu". Oficiile regionale se află în diverse locuri și în majoritatea cazurilor în baza contractelor ocupă spațiile deținute de spitalele și/sau municipalitățile locale.

Toate laboratoarele și spațiile pentru morgă sunt localizate în oficiul principal al Centrului. Clădirea este învechită și majoritatea infrastructurii nu este nici ajustată necesităților de laborator, nici adecvată pentru necesitățile medicinei legale. Unele laboratoare (biologie, toxicologie) au fost renovate pentru a corespunde cerințelor, camerele sunt curate și bine întreținute, cu toate acestea s-ar necesita spațiu adițional pentru a oferi proceduri de administrare, stocare și asigurare adecvată a parcursului probelor, inclusiv ale mostrelor. În laboratoare diverse procese sunt separate și sunt spații separate pentru instrumente, obținerea mostrelor și lucru de oficiu. Însă cerințele crescînde de echipament și renovări pentru a plasa mai mult personal au ajuns la momentul cînd infrastructura nu mai poate trece prin mai multe schimbări pentru creșteri adiționale, inclusiv pentru cazul cînd se obține echipament nou. Astfel, infrastructura de laborator nu permite o creștere a numărului de analize sau personal, inclusiv implementarea unei noi discipline criminalistice sau instalarea unui echipament nou. Astfel, infrastructura existentă nu este completament adecvată pentru implementarea, spre exemplu, a unei astfel de discipline criminalistice cum este analiza ADN.

Accesul în laboratoarele oficiului central din Chișinău este securizat și ușile principale sunt încuiate. Cu toate acestea, parcursul probelor către camera de păstrare a probelor din clădirea principală oferă accesul personalului nelegat de laborator prin laboratorul de toxicologie. Aceasta ar putea fi problematic pentru siguranță, eficiență și pentru alte motive. Se recomandă două soluții. Prima opțiune ar fi escortarea personalului nelegate de laborator de la locul intrării la locul plasării probelor și înapoi pînă la ieșirea din clădire atunci cînd vizita lor se termină. A doua opțiune ar fi crearea unei interfațe pentru personalul nelegate de laborator adiacent laboratorului sau spațiilor de păstrare și crearea unei căi directe de la intrarea în clădire către laborator.

Infrastructura ce ține de spațiile de morgă este suficientă în Chișinău, însă sunt necesare investiții și investiții (reparație, mese noi, iluminare adecvată). Lipsa unui sistem de ventilare adecvat este o problemă majoră la moment.

Mai multe probleme au fost depistate în timpul vizitelor la oficiile regionale din orașele Hîncești și Orhei. Infrastructura folosită de oficiul regional Hîncești este totalmente inadecvată și nu corespunde oricăror cerințe, este depășită de timp, nu sunt condiții speciale, nu sunt respectate cerințe sanitare de bază, deși sunt utilizate și de spitalul local. La ora vizitei pe unica masă de morgă erau puși alături un cadavru dezgolit cu răni deschise dintr-un caz penal și o persoană decedată de la spital – ambele așteptau să fie procesate. Medicul legist și patologul din spital au aceleași spații reduse și singura masă de morgă. Condițiile de păstrare a mostrelor nu întrunesc careva cerințe. Nici măcar un frigider nu este disponibil pentru a păstra mostrele pînă acestea sunt transmise în laboratoarele din oficiul central din Chișinău; întrucît serviciile de laborator sunt prestate doar acolo, este și ar trebui să fie esențială păstrarea acestora. Datorită temperaturii ridicate de afară înregistrate la ora vizitei (aproximativ 25C), unica

posibilitate pentru a ventila camerele (inclusiv morga și camera de păstrare) este de a ține toate ușile deschise. Lucrul, morga și spațiul pentru autopsie subdezvoltat din regiunea Hîncești ar putea, din punctul de vedere al autorilor raportului, să afecteze securitatea și eficiența proceselor de lucru. În același mod și sănătatea și siguranța, precum și securitatea altor domenii trezesc îngrijorări profunde.

O situație diferită a fost înregistrată în Orhei, unde infrastructura este mai bună și unde spațiul pentru morga nouă a fost renovat însă nu a fost finalizat datorită unor probleme nerezolvate cu municipalitatea locală. Cu toate acestea, oficiile de lucru și spațiul de morgă deja uzat ar putea fi într-o condiție mai bună. Însă în ambele locuri vizitate spațiile sunt curate și păstrate cât de bine este posibil.

După cum s-a menționat, constatările includ deficiențe începînd cu cele de ordin general (care afectează la general infrastructura din oficiile regionale) și terminînd cu cele specifice anumitor cazuri (care pot fi soluționate simplu la oficiul central). Lipsa unui sistem adecvat de ventilare pentru laborator și morgă este una dintre deficiențele de bază înregistrate, ceea ce de asemenea ar putea fi considerată o problemă majoră de sănătate și siguranță. Eliminarea acestei deficiențe este considerată de o importanță sporită. Subiectele de eficiență din laboratoare sunt în principal legate de necesitatea oferirii unor condiții de lucru sigure și efective în laboratoare pentru personal. Aceasta este direct legat de mărimea spațiului funcțional din cadrul fiecărui oficiu și necesitate stringentă de mai mult spațiu. Mai mult spațiu fizic este necesar pentru personalul din laborator, examinarea probelor, instrumentarea științifică și echipament.

Trebuie stabilit clar că dacă sunt întrunite cerințe simple de calitate (parcursul probelor, siguranță și sanitare etc.) atunci autopsiile medico-legale și alte analize de laborator pot avea loc doar într-un spațiu special echipat pentru acest scop (bine luminat și ventilat), avînd la dispoziție personal specializat. Mai important este pentru un spațiu de morgă întrucît în cazul autopsiei este posibil de efectuat activitatea doar o singură dată fără posibilitate de investigații repetate. Publicul și victimele, familiile persoanelor decedate ar trebui să fie siguri pe faptul că investigația medico-legală profesionistă este efectuată indiferent de regiunea unde a avut loc decesul sau o infracțiune cu implicarea unei astfel de investigații.

Constatări

În decursul auditului au fost depistate următoarele deficiențe:

- Condiții de muncă, cameră de păstrare și morgă totalmente inadecvate pentru necesitățile investigațiilor clinico-medico-legale și autopsii medico-legale în oficiul regional din Hîncești, condițiile de lucru nu sunt conforme cu careva cerințe și standarde;
- Oficiul regional din Orhei dispune de o morgă nouă dar nu poate fi utilizată întrucît nu este finalizată datorită problemelor de ordin administrativ;
- Oficiul central al Centrului de Medicină Legală din Chișinău necesită ca unele spații de morgă să fie renovate, un sistem nou de ventilare, iluminare adecvată, mese noi;

- Laboratoarele nu dispun de spațiu suficient pentru administrarea și păstrarea adecvată a mostrelor, este nevoie de hote de fum noi pentru administrarea circulației aerului;
- Accesul altor persoane decât al angajaților în laboratoare trebuie să fie controlat;
- Infrastructura din laboratoare este complet ocupată și nu poate recepționa personal adițional, echipament nou sau utiliza metode noi de analiză.

Echipament

În decursul vizitelor la laboratoarele și oficiile regionale ale Centrului de Medicină Legală s-a observat că această instituție este slab echipată¹⁹⁵ și, unele officii și la anumite etape, prost găzduite, în special luînd în considerație domeniul serviciilor prestate și importanța și rolul Centrului. Este evident că Centrul nu dispune de susținere financiară și nu sunt oferite contribuții în baza cerințelor, așteptărilor și solicitărilor impuse de sistemul de drept pentru a asigura un proces de lucru efectiv, un nivel de calitate, timp utilizat și volum de lucru [A se vedea Anexa nr. 4]. Resursele financiare investite nu sunt suficiente pentru a îmbunătăți situația generală, pentru a schimba echipamentul vechi și îmbunătăți eficiența serviciului. Centrul trebuie să fie capabil să achiziționeze echipament pentru tehnologii noi, odată ce acestea apar. Dacă echipamentul nu este schimbat cu regularitate, laboratoarele Centrului nu pot oferi servicii bine conturate și sigure pentru organele de drept și procuratură.

După cum a fost stabilit de autori, majoritatea echipamentului de laborator este depășit și aproape imposibil de întreținut și asigurat starea lui funcțională. Efectuarea investigațiilor cu echipament depășit poate genera Centrului probleme serioase întrucît este aproape imposibil de asigurat analize calitative toxicologice sau de altă natură. Este de o importanță primordială, întrucît astfel de investigații criminalistice sunt efectuată doar laboratoarele Centrului. Această stare de lucruri ar putea la un moment dat să ridice semne de întrebare privind calitatea slabă a examinării mostrelor. În afară de cele menționate Centrul nu dispune de materiale adecvate pentru referință, cum ar fi spre exemplul cazul drogurilor. Astfel, interpretarea rezultatelor este limitată și nu sunt disponibile substanțe adecvate pentru calibrarea echipamentului. Nu sunt proceduri operaționale scrise standardizate pentru analizele efectuate, nu sunt probe că personalul dispune de instruirea necesară pentru a utiliza chiar și echipamentul vechi existent.

Pentru a îmbunătăți situația Centrul de Medicină Legală a cumpărat un cromatograf nou cu gaz, însă echipamentul nou cere o atitudine nouă întrucît trebuie elaborate

¹⁹⁵ De asemenea confirmat deja în 2009 prin Raportul Raportorului Special al ONU pentru tortură și alte tratamente sau pedepse cu cruzime, inumane sau degradante, Manfred Nowak, Misiunea în Republica Moldova, A/HRC/10/44/Add.3, 12 februarie, 2009, paragrafele 67 și 90:

“Similar, investigațiile medico-legale pentru a stabili cazurile presupuse de tortură sunt mai degrabă o excepție decît o regulă și deseori sunt efectuate prea tîrziu. Acestea de asemenea tind să înregistreze doar urmele fără a indica cum acestea au fost cauzate. De asemenea, Centrul de Medicină Legală nu este echipat corespunzător.”

metode noi și validate pentru ca instrumentul să fie folosit adecvat și eficient, iar această necesită investiții crescînde sub formă de timp ale personalului implicat.

Centrul are nevoie de suportul și investițiile financiare de la stat sau donatorii potențiali pentru a asigura că se utilizează echipament adecvat pentru a efectua analize rapide și efective. Întrucît echipamentul devine mai rapid depășit în zilele noastre, ciclurile de schimbare a echipamentului de laborator trebuie să fie scrise și aprobate de Guvern pentru a planifica bugetul și asigura că echipamentul este funcțional, și că există planuri clare pentru dezvoltarea pe viitor, spre exemplu, termenul de schimbare a cromatografelor ar trebui să fie 5-8 ani. În general, este nevoie de elaborat planul de schimbare a echipamentului de laborator și planul pentru instrumentele noi pentru a plasa tehnologii noi așa cum este analiza ADN. Există necesitatea pentru un astfel de echipament de bază cum sunt calculatoarele, întrucît numărul insuficient de calculatoare afectează lucrul normal și neîntrerupt al experților.

Analizînd bugetul¹⁹⁶ alocat anual Centrului de Medicină Legală, se poate face concluzia că echipamentul este ultimul aspect atunci cînd vine vorba de finanțare adecvată. Nivele de cheltuieli zilnice sunt aplicate aproape automat de la an la an și chiar reduse semnificativ; în timp ce cheltuielile pentru echipament trebuie să fie justificate anual și mărimile cheltuite sunt ne semnificative [A se vedea Anexa 4]. Centrul nu dispune de un buget pentru înlocuiri continue și îmbunătățiri ale echipamentului de laborator; Centrul trebuie să caute și să justifice aceste fonduri în fiecare an¹⁹⁷. În general, nu poate justifica un transfer continuu de fonduri care va permite planuri pe termen lung pentru înlocuirea echipamentului.

Întucît analizele medico-legale devin tot mai complexe, costul pentru un singur echipament trece peste bugetul mediu destinat echipamentului al Centrului – ceea ce se poate vedea din costurile suportate pentru cromatograful de gaz în 2011 (43.185,00 EURO). Impactul general al acestei abordări este încetinirea trecerii către un echipament nou, mai sigur și eficient, și aceasta trebuie schimbat.

Constatări

Centrul de Medicină Legală folosește zilnic echipament depășit pentru investigațiile de laborator, care deja este complicat de utilizat sau ajustat, întreținerea echipamentului are loc doar din oficiu.

Centrul de Medicină Legală nu dispune datorită fondurilor limitate de următorul echipament necesar pentru investigații obișnuite și prezența căruia este considerată o normă în domeniul medio-legal:

- Camere digitale foto/video;
- Diverse cromatografe pentru analize în laborator (cum ar fi GC/MS);
- Echipament de radiografie funcțional pentru a face diagnoze elementare sau localiza obiecte cum ar fi gloanțele;
- Echipament de laborator adițional (microscopie, centrifugi, gradații analitice, distilator și ionizator de apă etc.);
- Calculatoare.

¹⁹⁶ Analiza bugetelor anuale pentru anii 2008-2011, efectuate de autor

¹⁹⁷ Declarații făcute de administrația Centrului de Medicină Legală în timpul interviurilor

Pentru dezvoltarea instituției și îmbunătățirea investigațiilor penale, metoda de ADN trebuie să fie implementată.

Lipsa diverselor materiale de referință (medicamente) a fost de asemenea depistată; nu existau proceduri scrise operaționale standard, întreținerea echipamentului disponibil are loc "din oficiu".

Asigurarea calității

În general, în timpul auditului sistemului de calitate au fost stabilite puține probe și majoritatea întrebărilor examinate, legate de subiecte de calitate [A se vedea Anexa 3], nu au fost acoperite cu răspunsuri, care țineau de indicatorii de calitate așa cum sunt procedurile scrise, metodele validate, procedurile documentate privind verificarea echipamentului și a calității, documentarea sau probele privind participarea la teste de aptitudini sau exerciții de colaborare. De asemenea, nu au fost stabilite probe despre careva proceduri și metode de administrare pentru prevenirea erorilor, procedurilor pentru oferirea înregistrărilor ceea ce permite asigurarea calității oricăror rezultate care se prezintă cronologic, așa încât în caz de erori acestea să fie urmărite și să fie posibil de făcut modificări la proceduri pentru a reduce incidența apariției lor, adică implementa acțiuni de corectare.

Centrul dispune de o practică consolidată în cazurile de investigații complexe, atunci când expertiza este prestată de comisii de experți criminaliști, ceea ce este foarte bine venit și este o practică bună pentru că sunt implicați mai mulți specialiști pentru a efectua examinările. Însă administrația Centrului a mărturisit că deseori sunt cerute reexaminări și rezultatele finale sunt diferite de cele ale raportului medico-legal deja prezentat. După cum s-a declarat de medicii legiști, calitatea rapoartelor emise nu este verificată des și este neregulată, și mai mult este utilizată în procesul de recertificare atunci când medicul legist recepționează unele reacții pentru a preveni erori în viitor. Astfel, unele măsuri sunt luate pentru a asigura că examinările și rapoartele emise întrunesc un anumit nivel de calitate.

Verificări mai aprofundate ale calității au loc dacă sunt recepționate plângeri, însă nu sunt făcute careva înregistrări și nu sunt implementate proceduri de reacție. Astfel, calitatea monitorizării trebuie să fie planificată și efectuată regulat pentru a detecta probleme de calitate; de asemenea proceduri de audit trebuie implementate pentru a efectua verificări regulate cel puțin ale rapoartelor emise. Plîngerile clienților și incidentele legate de calitate nu sunt înregistrate, documentele nu sunt disponibile atunci când auditorii ar putea vedea ce acțiuni de corectare au fost luate pentru a remedia problemele. Se recomandă elaborarea unui formular tipizat pentru a înregistra plîngerile.

Centrul efectuează câteva forme de analize chimice unde sunt necesare materiale de referință certificate (droguri), însă după cum este observat, nu sunt disponibile nici un fel de materiale de referință. O alternativă la această situație ar putea fi participarea într-un exercițiu dintre laboratoare la capitolul competență, însă nici acest lucru nu

este practicat. Astfel, apar întrebări cum este calibrat echipamentul și ce rezultate sunt obținute. Centrul nu efectuează oricare dintre activități, fie înăuntru sau în afară, pentru a asigura caracterul confidențial al rezultatelor.

Metodele utilizate sunt standarde și, după cum s-a confirmat de personalul laboratorului, nu sunt utilizate metode interne. Însă nu au fost prezentate probe sau documentație că sunt utilizate metode standardizate în mod adecvat și consistent, nu s-a demonstrat prezența instrucțiunilor privind utilizarea anumitor tipuri de echipament.

După cum s-a observat în timpul vizitelor personalul care lucrează în oficiile regionale dispune de informații și instrucțiuni diferite, sistemul comun nu este utilizat și personalul nu este informat pe deplin despre ordinele deja existente privind modul de efectuare a lucrărilor. Astfel, documentul privind sistemul de control nu este prezent.

Accreditarea Centrului de Medicină Legală este obiectivul indiscutabil în condițiile actuale. Deși unele elemente importante există, cu toate acestea ele nu sunt suficiente pentru a considera prezența unui sistem – Centrul efectuează calibrarea echipamentului și a instrumentelor după cum se cere de lege¹⁹⁸; experții trebuie să fie certificați și odată la cinci ani trec procedura de reaccreditare; o parte a sistemului de parcurs al probelor este reglementat de o serie de cerințe pentru identificarea mostrelor.

Sistemul de calitate pentru o astfel de instituție cum este Centrul de Medicină Legală este mai mult decât necesar, întrucât serviciile oferite au o valoare și înțeles semnificativ în sistemul juridic și cel al justiției. Din aceste considerente, sistemul de calitate trebuie implementat și acreditarea urmează a fi obținută. Accreditarea va confirma că instituția dispune de procese de administrare adecvate, personal adecvat, echipament, instruire, infrastructură fizică și rapoartele pe care le produce sunt sigure și precise. [Vezi de asemenea Secțiunea 1 Asigurarea calității și sistemul de administrare al calității]

Conform articolului 10 paragraful 1 al Regulamentului Centrului de Medicină Legală toate responsabilitățile și obligațiile ce țin de măsurile de calitate au fost transmise Directorului Adjunct al Centrului. Pentru a activa în direcția implementării sistemului de calitate și acreditare, administratorul calității din partea instituției și administratorii tehnici din cadrul laboratoarelor trebuie să fie însărcinați doar cu subiecte de ce țin de asigurarea calității.

Constatări

Următoarele deficiențe care afectează calitatea serviciilor oferite și necesită a fi eliminate au fost depistate:

- Indicații foarte fragmentate privind calitatea au fost identificate fără careva documentație specifică și/sau înregistrată;
- Lipsa echipamentului și instrumentelor ajustate necesităților de laborator și spațiilor de morgă;
- Lipsa procedurilor operaționale scrise, metodelor validate, lipsa documentației tehnice procedurale cum de utilizat instrumentele și echipamentul în procesul efectuării testelor;

¹⁹⁸ Legea metrologiei, articolul 12, para. 1; Legea nr. 647 din 17 noiembrie 1995

- Sistemul de control al actelor este ineficient întrucît personalul care lucrează în diferite unități dispune de diferite acte;
- Necesitatea unei instruirii adiționale continue documentate pentru personalul laboratoarelor, participarea la teste de capacitate și exerciții de colaborare;
- Lipsa unor materiale și colecții de referință certificate.

Centrul de Medicină Legală în calitate de instituție cu caracteristici specifice și domeniu de activitate dispune de posibilitatea de a crea diverse baze de date pentru a stabili bazele de investigare pentru posibile acțiuni ulterioare legate de cauză. Una dintre cele mai importante baze de date este baza de date a mostrelor biologice, unde mostrele sunt colectate de la cadavre neidentificate. Pentru moment, baza de date nu dispune de cadru juridic, întrucît nu sunt careva acte regulatorii interne sau externe care să stabilească motivele colectării unor astfel de mostre, utilizarea lor și perioada de păstrare. Întrucît materialul colectat este fără îndoială de importanță enormă, urmează a fi generate acte de reglementare în acest sens. Luînd în considerație faptul că analiza ADN va fi implementat în ceva timp, o astfel de bază de date poate deveni un instrument important pentru identificarea persoanelor și descoperirea infracțiunilor. Prin intermediul probelor ADN nenumărate cazuri vechi și nerezolvabile pot fi soluționate, întrucît această metodă și-a demonstrat valoarea investigativă și de probare în întreaga lume în soluționarea infracțiunilor violente și de interes sport.

Constatări

Centrul de Medicină Legală colectează material biologic de la corpuri neînsuflețite neidentificate fără acte regulatorii privind motivul colectării, utilizarea ulterioară și perioada de păstrare.

Reportarea

În baza bunele practici în domeniul medical, standardelor internaționale folosite în domeniul medicinei legale și, de asemenea, în baza cerințelor Codului de Procedură Penală, raportul de expertiză medico-legală trebuie să conțină toate observațiile relevante și constatările negative, să descrie pe cît este posibil investigațiile și examinările efectuate, așa încît un alt medic legist să poată ulterior cu ușurință să ajungă la concluzii. Raportul este unul dintre rezultatele majore ale procesului de medicină legală și nu urmează a fi subestimat, întrucît urmează întotdeauna să conțină descrieri exacte ale procedurilor efectuate la prima etapă și ale oricăror analize sau investigații efectuate de Centrul de Medicină Legală.

După cum a fost explicat de administrație în timpul auditului, se face o distincție clară dintre un sumar detaliat al observațiilor (faptelor) pe de o parte, și interpretarea lor (opinia) pe de altă parte. Expertul este rugat să interpreteze constatările în baza cunoștințelor științifice curente și în baza experienței sale, și să răspundă la toate întrebările utile care ar putea contribui la aflarea adevărului. Dacă sunt posibile diverse interpretări, expertul trebuie să explice de ce una sau nici una din interpretări/ipoteze este preferabilă. În multe cazuri examinările nu pot fi repetate, și dacă aceasta este

solicitat, investigațiile sunt efectuate în baza raportului emis și altor documente medicale.

După cum s-a observat în timpul auditului, rapoartele emise în domeniul clinico-legal nu reprezintă reflecția tuturor observațiilor obiective posibile și nu sunt urmate de o interpretare extensivă. Rapoartele verificate erau destul de reduse în conținut; nu erau atașate careva informații de ordin vizual; erau absente descrierile detaliate. De asemenea, există temeri că rapoartele în calitate de constatări medico-legale emise în cadrul investigațiilor preliminare ale poliției, atunci când cauza penală nu este încă inițiată, și examinările medico-legale cerute ulterior avînd aceleași întrebări, sunt de aceeași calitate redusă și nu oferă toată informația necesară pentru investigare și urmărire penală.

De asemenea, a fost explicată practica oficiului central din Chișinău conform căreia în cazul examinărilor clinico-legale pe persoane vii investigațiile efectuate, leziune depistate și rapoartele sunt în grija nemijlocită a asistentului, iar medicul legist doar verifică în final concluziile la ecranul unui calculator. Asistenții scriu rapoartele în conformitate cu indicațiile scrise ale medicilor legiști. Aceasta explică de ce rapoartele sunt atît de reduse în conținut – asistenții nu sunt persoanele potrivite pentru a face lucrul descriptiv și a scrie concluzii sau interpreta fapte. Datorită numărului limitate de calculatoare disponibile și numărului mare de examinări clinico-legale, medicii legiști nu sunt în stare să dedice timp convenit pentru a elabora rapoarte depline. Astfel, riscul posibilelor greșeli există și prea multe depind de cunoștințele și experiența asistentului. Astfel de practici nu pot fi permise în cazul torturii și maltratării, când examinarea preliminară este cea mai importantă și rapoartele emise trebuie să conțină nu doar descrieri detaliate a leziunilor și interpretările lor, dar și materiale ilustrative.

Cele spuse mai sus pot fi susținute de cîteva rapoarte oficiale și observații efectuate de alți experți internaționali în decursul ultimilor ani.¹⁹⁹

Constatări

Rapoartele privind examinările medico-legale sunt scurte și incomplete, ele nu dispun de informație, descrieri și interpretări utile ale faptelor, inclusiv nu sunt atașate careva materiale ilustrative.

¹⁹⁹ Raportul lui Thomas Hammarberg în urma vizitei sale în Moldova între 25 și 28 aprilie 2009, care poate fi accesat la adresa http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1247652733_com-instranet.pdf "22. ... Nu au fost incluse probe fotografice în raport. Conform medicului legist al Comisarului, leziune depistate de autopsie indică clar că persoana a fost bătută. Cu toate acestea, în baza probelor prezentate de raport, expertul Comisarului consideră că nu este sigur dacă însăși bătaia a fost cauza morții persoanei."

Astfel de constatări sunt comentate de T. Hammarberg în alte două cazuri

De asemenea deja confirmat în 2009 de Raportul Raportorului Special al ONU pe tortură și alte tratamente ori pedepse cu cruzime, inumane sau degradante, Manfred Nowak, Misiunea în Republica Moldova, A/HRC/10/44/Add.3, 12 februarie, 2009, paragraful 67 și paragraful 90

"În același mod, examinările medico-legale pentru a stabili existența unor acte de tortură sunt mai degrabă o excepție decît o regulă și deseori sunt efectuate prea tîrziu. De asemenea, există tendința doar de a înregistra urmele fără a indica cum acestea au fost cauzate. De asemenea, Centrul de Medicină Legală este slab echipat."

Administrarea și planificarea

Centrul de Medicină Legală este administrat de Directorul și Directorul Adjunct în domeniul specific cum ar fi controlul și monitorizarea calității, dezvoltarea instituției și altele, menționate în Regulamentul Centrului.

Centrul de Medicină Legală dispune de propriul buget anual, care este oferit instituției de Ministerul Sănătății. Însă în timpul auditului s-a stabilit că, datorită resurselor limitate în întregul sistem de sănătate din țară, Centrul nu are careva influențe asupra deciziilor ce vin din partea Ministerului Sănătății în partea ce ține de politica financiară și alocarea resurselor.

O parte din frustrări și dificultăți ale activității Centrului de Medicină Legală reies din faptul că nu este susținut financiar cu adevărat de Ministerul Sănătății sau indirect de organele de drept și de procuratură. Aceasta ar putea fi explicat parțial de faptul că medicina legală în sine nu poate fi privită ca o parte integrantă a sistemului tradițional de medicină. Conform bugetelor anuale ale Centrului de Medicină Legală pentru ultimii 3 ani este evident că pînă la momentul actual Ministerul Sănătății oferă atenție redusă sau chiar nici o atenție serviciilor de medicină legală și investigațiilor oferite de acest serviciu. Deși tradițional aceste investigații fără îndoială servesc intereselor statului (guvernului), întrucît asigurare securității cetățenilor, justiția echitabilă, investigațiile medico-legale obiective și sigure sunt o funcție de bază ale Centrului și urmează a fi finanțată de bugetul de Stat. Însăși Guvernul (Ministerul Sănătății) ar trebui să recunoască valoarea acestui serviciu specific pentru justiția penală și să-l susțină activ prin intermediul unei finanțări adecvate.

Micșorarea finanțării a afectat stările de lucruri descrise mai sus ce țin de echipament și infrastructură. Astfel, dezvoltarea unor noi metode sau investiții în echipament nou de laborator sunt aproape imposibile întrucît Centrul este suferă de finanțarea și personal insuficient, ceea ce duce la faptul că Centrului îi este dificil să facă tot ce-i stă în puteri pentru a informa organele de drept, oferi probe sigure pentru procurori și evita erorile care ar putea duce la o justiție imperfectă. Astfel, îmbunătățirea și oferirea unor servicii mai avansate și de o calitate mai bună nu sunt posibile în actualele limitări bugetare.

Unul dintre cele mai importante subiecte ce trebuie menționat este că foarte multe resurse ar putea fi economisite dacă procedura penală este schimbată prin excluderea investigațiilor preliminare. Conform practicii utilizate în prezent ofițerii de urmărire penală efectuează investigații preliminare înainte de inițierea unei cauze penale pentru a colecta documentele, materialele și declarațiile necesare pentru a putea argumenta inițierea cauzei penale în fața procurorului și ulterior lansarea urmăririi penale în cadrul Procedurii Penale. În cadrul acestei etape premergătoare efectuate în cadrul reglementărilor legale ofițerii de urmărire penală solicită efectuarea investigațiilor medico-legale inițiale (conform Codului de Procedură Penală acest proces nu poate fi considerat expertiză medicală) și dacă corpurile delictive sunt confirmate, cauza penală este inițiată și expertiza criminalistică are loc repetat. Datorită acestui proces medicii legiști sunt supraîncărcați cu lucru întrucît aceste investigații preliminare sunt urmate de solicitarea unei expertize medico-legale și întregul proces este repetat (mai mult în baza documentelor medicale și raportului emis anterior). Prin urmare resursele sunt utilizate greșit, timpul este petrecut neproductiv și victimele sunt deranjate întrucît

uneori ele sunt chemate în repetate rînduri. În acest sens în viitor și alte ministere (justiției, afacerilor interne) ar trebui să contribuie la finanțarea serviciului de medicină legală sau să susțină ambițiile și eforturile Centrului de Medicină Legală pentru a obține fonduri suplimentare. În caz contrar, standardul ridicat al serviciilor medico-legale, instruirea și în special lucrul eficient al sistemului de drept nu va putea fi garantat.

Constatări

Finanțarea de stat nu presupune susținerea adecvată a serviciului de medicină legală, ceea ce afectează calitatea și caracterul complet al serviciilor prestate.

Îmbunătățirea și oferirea unor servicii mai avansate și de calitate mai bună nu sunt posibile în actualele limite bugetare.

Legislația și practica existentă promovează cheltuieli inoportune de fonduri, timp și resurse umane.

Perspective de viitor

Centrul de Medicină Legală dispune de mai multe căi și posibilități pentru creștere și dezvoltare în viitor, însă unele dintre ele sunt esențiale pentru implementare cât mai curînd posibilă pentru a extinde serviciile și obține perspective de viitor. Dezvoltările din domeniile biologic și chimic, captarea imaginilor și tehnologiile radiografice, dacă implementate și utilizate, ar putea oferi oportunități pentru noi căi de folosite a concluziile și rezultatelor examinărilor medico-legale.

- În afară de constatările deja prezentate în cazul Centrului de Medicină Legală domeniile de mai jos sunt importante pentru implementare și dezvoltare:
- Implementarea metodei de testare ADN;
- Crearea bazei de date ADN;
- Dezvoltarea unor servicii de laborator mai moderne (toxicologie, biologie), prin echiparea laboratoarelor pentru a-și îmbunătăți efectivitatea;
- Crearea unei subdiviziuni noi care să se ocupe de psihologia și psihiatria criminalistică;
- Implementarea sistemelor de calitate și obținerea acreditării;
- Stabilirea unei baze de date computerizate pentru înregistrarea cazurilor de către oficiile regionale pentru a monitoriza volumul de lucru și pentru a oferi rapid date statistice fiabile.

Toate aceste posibile dezvoltări ar putea fi discutate cu actorii implicați și ar putea fi stabilite priorități pentru a îmbunătăți domeniile prioritare de aplicare a legii și oferi rezultate de calitate înaltă. Stabilirea bazei de date ADN ar necesita o acoperire juridică specifică, unde s-ar reglementa următoarele domenii: de la cine și în cazul căror infracțiuni se colectează mostrele de ADN; de cine sunt colectate; procedura de obținere a profilurilor ADN neidentificate de la locul faptei și obiectele din baza de date ADN; cât de mult timp să păstrează în baza de date mostrele de ADN identificate și neidentificate; condițiile de schimb internațional de date ADN și altele.

Este deci nevoie de determinat domeniile unde serviciile de medicină legală pot constitui un impact potențial și stabili prioritățile criminalistice în privința tipurilor de infracțiuni. Recentele priorități au accentuat necesitatea includerii investigațiilor cazurilor de tortură și maltratare, astfel implementările tehnologice viitoare ar putea oferi un rezultat maxim pentru a putea soluționa aceste cazuri. Deși pentru a o putea implementa este nevoie de examinat și stabilit cadrul pentru viitoare dezvoltare și prestare a serviciilor criminalistice. Aceasta va permite ca strategia viitoare să se concentreze pe dezvoltarea și oferirea serviciilor criminalistice de calitate înaltă în beneficiul sistemului de justiție penală și în interesul publicului.

ANEXA 1**Numărul de cazuri de tortură și maltratare înregistrate în primele 6 luni ale anului 2011**

art. Din Codul Penal	Numărul total de plângeri care așteaptă decizia procuraturii		Numărul total de refuzuri de a începe urmărirea penală în baza articolului 275 p. 1)-3) din Codul de Procedură Penală		Numărul total de refuzuri de a începe urmărirea penală pe alte motive		Numărul de cazuri când urmărirea penală a fost inițiată		Numărul de cauze care așteaptă să fie examinate pînă la 01.07.2011	
	Plângeri	Din oficiu	Plângeri	Din oficiu	Plângeri	Din oficiu	Plângeri	Din oficiu	Plângeri	Din oficiu
art.309	14	7	12	7	1	-	1	-	-	-
art.309/1	98	39	76	32	2	1	14	1	6	5
art.328 alin.2),3)	206	52	149	40	3	-	18	3	36	9
art.368	2	11	-	2	-	-	2	9	-	-
art.370 (cu violență)	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-
TOTAL:	321	110	237	81	6	1	36	14	42	14
TOTAL:	431		318		7		50		56	

ANEXA 2

Lista funcționarilor publici și altor persoane cu care s-au organizat interviuri

	Nume	Funcție	Instituție
1.	Viorel Soltan	Vice-ministru	Ministerul Sănătății
2.	Ion Cuvsinov	Director	Centrul de Medicină Legală, Ministerul Sănătății
3.	Andrei Padure	Director adjunct	
4.	Valentin Alexandru Starinski	Medic legist	
5.	Dumitru Cobiscan	Medic legist	
6.	Veaceslav Ceban	Director Ad Interim	Departamentul Instituțiilor Penitenciare
7.	Gheorghe Malic	Șeful Departamentului Urmărire Penală	Ministerul Afacerilor Interne
8.	Nicolae Bodrug	Șeful Direcției	Direcția Tehnico – Criminalistică a Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne
9.	Raisa Botezatu	Judecător, Președintele Colegiului Penal, Președinte Ad Interim	Curtea Supremă de Justiție
10.	Oleg Sternioala	Președinte	Judecătoria sectorului Buicani, Chișinău
11.	Lilian Apostol	Reprezentantul Direcției Agent Guvernamental	Ministerul Justiției
12.	Anatol Munteanu	Ombudsman, Director	Centrul pentru Drepturile Omului
13.	Ion Caracuian	Șeful Secției Combatere Tortură	Procuratura Generală
14.	Claude Cahn	Consultant pe Drepturile Omului	PNUD Moldova
15.	Rita Tamm	Consultant Superior pe Supremația Legii	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Misiunea în Moldova
16.	Igor Pivovarov	Consultant juridic	Programul pentru Drepturile Omului și Democratizare, Misiunea OSCE în Moldova

17.	Vanu Jereghi	Director	Institutul Pentru Drepturile Omului din Moldova
18.	Holger Hembach	Consultant al Procurorului General	Procuratura Generală
19.	Gheorghe Cretu	Directorul Centrului Național de Expertiză Judiciară	Ministerul Justiției
20.	Natalia Molosag	Avocat public	Șef adjunct al Asociației Avocaților din Chișinău
21.	Ion Guzun	Coordonator programe, Membrul Mecanismului Național de Prevenire a Torturii	Centrul de Resurse Juridice
22.	Ana Racu	Membru al Comitetului pentru Prevenirea Torturii, Moldova	
23.	Igor Dolea	Membru al Consiliului Superior al Magistraturii, expert în cadrul Institutului de Reforme Penale	Șeful catedrei Procedură Penală și Criminalistică, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova
24.	Vladimir Cojocar	Specialist principal	Direcția Inspecție Generală și Activitate Analitică, Departamentul Instituțiilor Penitenciare
25.	Ilona Burduja	Șef adjunct	Direcția Medicală, Departamentul Instituțiilor Penitenciare
26.	Svetlana Clivada	Expert privat	Expertiză psihologică
27.	Mihai Gheorghita	Expert privat	Birou de Expertize "Credibilitate"
28.	Ludmila Popovici	Director Executiv	RCTV Memoria
29.	Valeriu Plesca	Jurist	
30.	Victor Zaharia	Președinte	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat

ANEXA 3

Lista întrebărilor pentru auditul extern al Centrului de Medicină Legală

Beneficiari
Cine sunt principalii beneficiari ai serviciilor?
Este procedura de solicitare a unei examinări, analize sau a unei victime în viață similară pentru toți beneficiarii?
Beneficiarii trebuie să achite pentru servicii?
Care sunt posibilitățile de a refuza o solicitare? Care sunt criteriile folosite?
Au loc discuții dintre expert și beneficiar privind tipul analizei, întrebările la care trebuie de oferit răspuns?
Există vreun acord (scris sau verbal) privind termenul limită pentru oferirea raportului?
Informează beneficiarii laboratorul atunci când expertiza nu mai este necesară?
Sunt constatările medico-legale utilizate pentru alte scopuri decât în procedură penală? Care sunt aceste scopuri?
Volumul de lucru
Care este numărul de cazuri transmise laboratorului pe an (adică numărul de solicitări de la beneficiari care ar putea presupune investigații criminalistice în una sau mai multe discipline criminalistice)?
Un caz poate include câteva exponate/mostre, care este numărul de mostre transmise laboratorului pe an?
Care este perioada de examinare a solicitării? (adică numărul mediu de zile/săptămâni o cauză rămâne în laborator înainte să fie raportată)
Sunt aceste date disponibile pentru diferite discipline? Dacă da, atunci setul de întrebări de mai sus poate fi utilizat pentru a colecta această informație.
Personal
Care sunt obligațiile și responsabilitățile personalului care dispun de studiile universitare adecvate?
Este personalul fără studii adecvate în știință numit în aceleași funcții cu aceleași obligații și responsabilități?
Cît de mulți din angajații tehnici sunt absolvenți ai școlilor tehnice?
Este personalul disponibil suficient pentru volumul de lucru?
Dacă nu, atunci în care discipline este nevoie de personal adițional?
Ce stimulente sunt pentru a menține personalul experimentat?
Sunt disponibile instruirii pentru personalul științific?

Cît de multe necesități de instruire au fost identificate?
Există o cerință pentru participare regulată la cursuri de instruire?
Este oferită instruire din resursele interne? Este oferită instruire din resursele externe? Este instruirea de bază sau avansată? Ce cursuri de instruire sunt disponibile?
Cursurile de instruire dispun de curriculum? Sunt documentate cursurile de instruire?
Sunt evaluate periodic cursurile de instruire? De cine? Sunt rapoartele de evaluare ale diverselor cursuri de instruire disponibile?
Laboratorul are acces la informația/literatura/cărțile cu conținut științific? Laboratorul dispune de acces la internet pentru personalul laboratorului?
Laboratorul oferă instruire pentru organele de drept (spre exemplu ofițerii de poliție)? Este aceasta o instruire de ridicare a gradului de înțelegere? Include aceasta părți practice, spre exemplu primele acțiuni la locul infracțiunii? Oferă laboratorul instruire criminalistică pentru investigatorii de la fața locului?
Există actualmente sau se planifică asistență externă în consolidarea capacităților criminalistice?
Infrastructura și administrarea mostrelor
Este infrastructura laboratorului ajutată/adekvată funcțiilor și analizelor efectuate?
Care este mărimea și amplasarea unității?
Cîte camere de laborator există acolo?
Cameră frigorifică și infrastructură pentru depozitarea curată a obiectelor; cameră care este curată pentru a efectua disecții, cu mese fixe sau mobile, instrumente alăturate, condiții, inclusiv cameră de schimb cu duș; spațiu de păstrare special pentru organe și țesuturi primite, țesuturi osoase.
Cum se controlează accesul la camera de păstrare a probelor? Există condiții speciale (spre exemplu temperatură redusă) disponibile, dacă este nevoie?
Ar putea infrastructura să permită creșterea numărului de analize și/sau noi tipuri de analize?
Dispune laboratorul de acces la condiții și consumabile adecvate?
Ce măsuri de securitate sunt utilizate în laborator?
Este intrarea în laborator restricționată și este accesul supus controlului?
Sunt vizitatorii solicitați să se înregistreze atunci cînd intră în laborator?
Sunt ținute încuiate ușile din laborator?
Există măsuri adecvate și sunt acestea folosite pentru a asigura sănătatea și siguranța personalului (spre exemplu echipament anti-incendiar, dușuri de siguranță, clătitoare pentru ochi, hote pentru evacuarea gazelor chimice)?
Substanțele chimice periculoase au pe ele semne de avertizare?

Sunt angajații supuși unor verificări medicale periodice?
Cum sunt administrate mostrele în laborator în timpul examinărilor și analizelor ? Este fiecare mostră etichetată cu un număr unic? Cum este documentată integritatea probei (parcursul probelor)? Ce măsuri de prevenire a contaminării sunt luate în laborator?
Există asistență actuală sau planificată din exterior pentru a îmbunătăți infrastructura din laborator?
Există planuri de a extinde/muta în altă parte infrastructura în următorii 2-3 ani?
Echipament de laborator, proceduri și materiale
Ce echipament disponibile în laborator?
Ce echipament este utilizat?
Fotografieri: digitală sau analog, alb-negru, color, polaroid
Microscopie
Cromatografie (spre exemplu TLC, GC, HPLC)
Histologie
Radiografie (spre exemplu, pentru fracturi, identificarea corpurilor străine – fragmente metalice, evaluarea dentară și comparare)
Alte tipuri
Este echipamentul adecvat pentru analizele necesare?
Este lipsă de echipamentul pentru anumite analize esențiale?
Este tot echipamentul de laborator în condiție bună de funcționare?
Sunt disponibile consumabile și detalii de schimb pentru echipament?
În cazul unei stări disfuncționale, există echipament de alternativă disponibil?
Există o livrare neîntreruptă de consumabile, substanțe chimice și solvenți?
Cum se obțin astfel de materiale?
Există careva dificultăți întâmpinate în achiziția și obținerea acestor materiale?
Cum se întreține echipamentul?
Dispune laboratorul de un contract de servicii de întreținere?
Se oferă servicii de întreținere din interiorul laboratorului?
Este întreținerea oferită de vânzător sau de furnizorul de echipament?
Au fost instruiți angajații cu titlu științific și sunt ei competenți să utilizeze echipamentul disponibil?
Pentru echipamentul procurat recent a fost oferită instruire inițială pentru utilizarea lui?
Dispune laboratorul de proceduri scrise pentru analize efectuate în laborator și operarea cu echipamentul disponibil?

Au fost validate aceste proceduri? Sunt validările documentate?
Există un manual cu Proceduri Standarde de Operare (PSO)?
Dispune laboratorul de acces la materiale de referință necesare pentru volumul de lucru? Sunt certificate materialele de referință? Cînd laboratorul obține materialele sale de referință? Cine este autorizat pentru a folosi materialele de referință?
Sunt colecțiile de referință folosite în laborator? Care sunt aceste colecții: mostre de droguri de origine cunoscută? Altele?
Există asistență actuală sau planificată din exterior pentru a îmbunătăți resursele tehnice ale laboratorului?
Baze de date
În domeniul medico-legal sunt întreținute baze de date în domeniul autopsiilor sau baze de date de fotografii ale leziunilor în cazuri postmortem sau cazuri clinice?
Baza de date ADN, bază de date de mostre de la cadavre neidentificate.
Nu, planuri sau intenții de a crea una.
Asigurarea calității
Implementează laboratorul măsuri de asigurare a calității? Care sunt obligațiile și responsabilitățile administratorului calității?
Pentru fiecare disciplină medico-legală, dispune laboratorul de proceduri scrise? Are acces personalul științific la oportunități de instruire? Sunt acestea documentate?
Utilizează laboratorul metode validate pentru volumul de lucru existent? Efectuează laboratorul verificări ale echipamentului? Calibrări? Întrețineri regulate ale echipamentului?
Participă laboratorul la teste de aptitudini și/sa exerciții de colaborare?
Este volumul de lucru evaluare sau revizuit? Înainte de a fi responsabil de un anumit volum de lucru, personalul științific trece anumite teste de aptitudini și sau exerciții de colaborare?
Care sunt măsurile implementate ce țin de numărul de analize dublate ce trebuie efectuate?
Dacă laboratorul încă nu este acreditat, a început laboratorul procesul de acreditare sub auspiciile unei autorități de acreditare? Care sunt disciplinele supuse acreditării? Care este numele autorității de acreditare? Care este data stabilită pentru încheierea acreditării?
Există asistență actuală sau planificată din exterior pentru a stabili și îmbunătăți procedurile legate de asigurarea calității?
Administrare și planificare

<p>Cum este finanțat laboratorul? Care sunt parametrii utilizați atunci când se creează bugetul? Cum este organizat procesul de planificare și control al bugetului? Efectuează laboratorul revizuirii interne (spre exemplu, lunare, trimestriale sau anuale) ale bugetului? Cum laboratorul controlează costurile?</p>
<p>Laboratorul solicită de la consumatori să plătească pentru servicii? Dacă da, este plata bazată pe analiza solicitată?</p>
<p>Există suficiente resurse pentru consumabile pentru a efectua lucrul de rutină și întreține/schimba echipamentul</p>
<p>Există suficiente resurse pentru proceduri/îmbunătățiri/acreditare pentru a asigura calitatea? Este finanțarea prin programe de suport (spre exemplu, cercetare și inovare, instruire, participare la conferințe științifice) disponibilă? De la fonduri interne sau externe?</p>
<p>Există instruire structurată pentru personalul laboratorului? Există planificare succesivă (spre exemplu, există un mecanism de înlocuire a administratorilor și personalului care pleacă din proprie inițiativă sau se pensionează)? Laboratorul încurajează/susține personalul său pentru a participa regulat la întruniri și conferințe științifice regionale/internaționale?</p>
<p>Laboratorul colectează date statistice / metrologice (spre exemplu, volumul de lucru, timpul de parcurs, numărul personalului etc.) și sunt aceste date statistice folosite în calitate de instrument de administrare?</p>
<p>Există (sau au fost) programe naționale/internaționale de asistență pentru laborator?</p>
<p>Comunitatea științifică</p>
<p>Participă regulat personalul serviciului medico-legal la întruniri și conferințe științifice legate de disciplina sau domeniul lor de expertiză? A se obține exemple de participare recentă.</p>
<p>Cooperează laboratoarele criminalistice cu alte laboratoare similare? Personalul medico-legal contactează alți experți? Dacă da, atunci cu referire la ce subiecte, pentru ce scopuri, și ce formă de comunicare este folosită (spre exemplu, e-mail)?</p>
<p>Se întrunește personalul medico-legal regulat cu alți experți pentru a discuta subiecte de interes comun? Dacă da, atunci cât de des ei se întâlnesc și cum participarea este susținută de administrația laboratorului? Este laboratorul membru al rețelei regionale de prestatori de servicii criminalistice? Dacă da, care este numele rețelei și care sunt obiectivele/activitățile acesteia? Care este forma de cooperare: Instruire? Schimb de tehnici/proceduri? Studii de caz? Cercetare? Asigurarea calității? Altele? (Specificați)</p>
<p>Cooperează prestatorii de servicii criminalistice cu alte laboratoare nelegate de criminalistică? Cu domeniul academic?</p>

ANEXA 4**Lista echipamentului și instrumentelor obținute în timpul anilor 2008-2011 de
Centrul de Medicină Legală**

Anul			EURO per unitate	EURO Total
2008				
	Microscop E3-4Д	1	3110.00	3110.00
	Microscop Binocular	2	712.00	1424.00
	Microscop cu cameră foto	1	3677.00	3677.00
	Laptop	1	935.00	935.00
	Microtoame	2	6230.00	12460.00
	Calculatoare	5	265.00	1325.00
	Cutie de sterilizare ГП-20	1	550.00	550.00
	Cutie de sterilizare ГП-80	1	580.00	580.00
	Termostat TC-80	2	525.00	1050.00
	Climatizor	1	310.00	310.00
	Distilator	2	690.00	1380.00
	Set de instrumente pentru autopsie	3	480.00	480.00
	TOTAL 2008			27281.00
2009	Prozhestor ?	1	580.00	580.00
	Calculatoare	1	355.00	4260.00
		2		
	Set de instrumente pentru autopsie	1	575.00	575.00
	Cărucior anatomic	1	370.00	3700.00
		0		
	Mese anatomice	2	3520.00	7040.00
	Filtru magnetic de apă	1	305.00	305.00
	Suport pentru lame microtom	2	810.00	810.00
	TOTAL 2009			17270.00
2010	Calculatoare	1	440.00	5280.00
		2		
	Set de instrumente pentru autopsie	3	810.00	2430.00
	TOTAL 2010			7710.00
2011	Cromatograf pe gaz	1	43185.00	43185.00
	TOTAL 2011			43185.00